

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Henrici Canisi[i] Noviomagi, Belgæ, Jn Academia
Ingolstadiensi SS. Canonum Profess. Ordinarii & Primarii,
Opera Quæ De Ivre Canonico Reliqvit**

Canisius, Heinrich

Coloniae Agrippinae, 1662

In Tit. XXX. De Decimis, Primitiis Et Oblationibus.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-62169](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-62169)

IN TIT. XXIX. DE PAROCHIIS ET ALIENIS PAROCHIANIS.

S U M M A R I A.

1. Parochi limites parochia sua, excedere non possunt.
2. Parochia & Parœcia quid.
3. Parochiani qui habendi.

Quemadmodum extra territorium jus dicere non licet, *l. ult. D. De jurisd.* ita neque extra Ecclesie suae limites Parochi vel alii Prælati aliquid juris sibi vindicare possunt, v. g. alienum parochianum in Ecclesiam suam ad Sacramentorum participationem vel ad sepulturam admittere, *cap. 2. & 3. hoc tit.* Neque hujusmodi limitibus, de quibus constat legitime constitutos esse, præscribi potest, *c. penult. h. t.*

4. Nomen autem Parochiæ hoc loco accipitur

non tantum pro particulari territorio aut diocesi unius Parochi & Plebani, sed & pro tota aliqua diocesi sive territorio Episcopi, *can. Bona 74. xi. quest. 2.* Dictum à Græco *παρῆχειν*, id est, *Præbendo*, quod Parochi munus sit præbere & exhibere subditis suis & parochianis Sacramenta, aliasque spirituales functiones: vel *Parœcia* à verbo *παροικεῖν*, id est, *cohabitare*. Unde *Parœcia*, quasi accolatus; *Parœcius* incola, *l. Pupillus 239 §. 2. D. De verb. signif. & Parœciani*, qui unum aliquod commune templum accolunt, ut inde Sacramenta participent. † Unde illi tantum pro parochianis aut parœcianis habendi sunt, qui in eadem parochia domicilium habent: nam si domicilium aliò transferant, eo ipso desinunt esse diocæsani istius parochiæ, *cap. ult. hoc tit. V. A.*

IN TIT. XXX. DE DECIMIS, PRIMITIIS ET OBLATIONIBUS.

CAPUT PRIMUM.

De notione, origine, & descriptione Decimarum; & ex quibus rebus decimæ debeantur.

S U M M A R I A.

1. Decima quid?
2. Decimarum usus antiquissimus.
3. Lex divina veteris Testamenti de decimis.
4. Decima in signum universalis dominii instituta sunt.
5. Decimarum usus etiam apud Ethnicos.
6. Descriptio decimarum apud Christianos.
7. An ex hereditatibus, legatis, aut ex simili causa lucrativa decima debeantur.
8. Decimas Christianorum ampliores esse decimis veteris Testamenti.
9. Cur potius decima pars, non alia à juris conditori- bus electa fuerit.

Decimæ, si notionem nominis spectes, nihil aliud sunt, quam ejusque rei decima pars; unde & sæpè dicuntur decima, omisâ parte. Ulpian. in *l. 2. D. De polluitat. Si decimam quis bonorum novit.* Cicero in *Verrem lib. 5. Affirmante se*

plus decimam non daturum; per decimam intelligens decimam. Nam & hinc *decimanus ager*, ex quo scilicet decimæ vel decima pars fructuum penditur, apud eundem Cicero *lib. 2. de finib. Decimæ* in singulari numero quoque mentio fit in *c. Cum homines 7. c. Ad hac 15. cap. Quamvis 17. & in cap. Prohibemus 19. Ext. h. tit.* Sed frequentius plurali numero utimur; quod ut plurimum multarum rerum decima pars simul solvatur; vel, ut rectius dicam, unius rei decima pars in solvendo sæpè iteretur, ut accidit in fructibus agrorum, arborum, & similibus.

Usus verò decimarum persolvendarum perve-
tustus est. Nam legitur *Genes. cap. 14.* Abraham solvisse Melchisedech decimas ex manubiis hostium à se devictorum. Cujus facti meminit & *D. Paulus ad Heb. cap. 7.* his verbis: *Intuemini autem, quantus sit hic, cui & decimas dedit de præcipuis Abraham Patriarcha.* Item *Gen. 28. cap.* traditur Jacob Patriarcha votum emisisse de solvendis decimis: *Si fuerit, inquit, Deus mecum, & custodierit me in*
h. 2. vis,

- via, per quam ego ambulo, & cunctorumque, qua adde-
 3 rus mihi, decimas offeram tibi † Bece decimarum usus
 ante omnem legem latam, pietatis quodam in-
 stitutum; donec postea Deus in veteri Testamen-
 to per Moysen eas sibi dari ab Israëlítico populo
 præcepit, a quo tunc primùm in necessitatem leg-
 is decimæ traductæ sunt, sicut constat Exod. 22.
 Decimas & primitias tuas non tardabis reddere. Levit.
 c. ult. Omnes decimæ terræ, sive de frugibus, sive de po-
 nis arborum, Domini sunt. Et pacis interjectis: Om-
 nium decimarum, bovis & ovis, & capra, qua sub pa-
 storis virga transeunt, quidquid decimum fuerit, san-
 ctificabitur Domino Non eligitur nec bonum nec malum,
 nec altero commutabitur: si quis mutaverit, & quod mu-
 ratum est, & pro quo mutatum est, sanctificabitur Do-
 mino, & non redimetur.
- 4 Igitur Deus lege latâ per Moysen decimas sibi
 reddi voluit; non quod eis indigeret (cùm omnia
 illius sint, juxta illud Psalm 23 Domini est terra, &
 plenitudo ejus: & Psalm. 49 Non accipiam de domo tua
 vitulos, neque de gregibus tuis hircos, quoniam mea sunt
 omnes fera sylvarum, jumenta in montibus & boves; cog-
 novi omnia volatilia cali, & pulchritudo agri macrum
 est: sed tantùm in signum universalis domini, c.
 Tua nobis 26. & c. Cum non sit 33 h. tit.
- 5 Sed & apud Ethnicos, quos cura aliqua reli-
 gionis tangebatur, sæpè legimus decimas solutas
 diis. Plinius lib. 19. cap. 14. tradit, ex thure, quod
 ex Arabia Sabothon portabatur, decimas cuidam
 Deo sacrificio, quem vocabant Sabin, non pondere,
 sed mensurâ sacerdotes capere solitos fuisse. Idem
 de Cinaamomo apud Ægyptios refert idem Pli-
 nius eod. cap. Memorat & Herodotus lib. 1. Cyrum
 ad portam civitatis Lydorum, quam diripuerant
 milites ejus, custodes collocasse ex suis satelliti-
 bus, qui prohiberent exportari opes, priusquam
 decimæ Jovi redderentur. Diodorus lib. 5. & Plu-
 tarch. in Problem. narrant quoque Herculi deci-
 mas fuisse persolutas. Plura hujus rei exempla
 apud alios extant, quæ consulsit omittimus. Sal-
 tem ex his discimus, etiam apud Ethnicos habi-
 tam fuisse rationem decimarum, quasi earum ob-
 ligatio & solutio, quodammodò nobis insit na-
 turaliter prospectu divini cultus. Ut hinc mirum
 non sit, si & decimæ apud Christianos lege & usu
 receptæ sint, de quibus hic ex professo tractabi-
 tur.
- 6 Quare Christianorum decimas his verbis libet
 describere: Quod sit pars decima omnium eo-
 rum, quæ quis licitè quavis ex causâ acquisit,
 ministris Ecclesiæ exsolvenda. Probant hanc de-
 scriptionem text. in c. Per venit 5 cum seq. & passim h.
 tit. nostro de Decimis, præsertim in cap. Ex transmissa 13.
 in c. Non est in potestate 22. in can. Decima xvi. quasi 1.
 & in can. Quicumque ead. quasi 7. Quibus locis di-
 scere caveatur, ut de fructibus terræ, veluti de vi-
 no, grano, feno, de leguminibus, de fructibus ar-
 borum, hortorum, pecorum, item de lucro nego-
 tiationis, militiæ, venationis, ac generaliter de om-
 nibus acquisitis, decimæ pendantur Ecclesia-
 rum ministris. Consequenter & de proventibus
 molendinorum, d. 5. & d. c. 22. & c. Pastoralis 28.
 hoc tit. item de mercede elocatarum ædium, c. pe-
 nult sup. De pactis: de melle apium, & de captu pi-
 scium, d. c. 5. adeoque de lucro cujusque artificii
 sive professionis, d. can. Decima vers. de militia, & d.
 c. 22. hoc tit. Et quamvis citati textus nominatim
 non meminerint metallorum, lapidum, aucupii,
 silvarum; rectè tamen continentur verbis d. c. 22.
 ibi, de omnibus, & in d. c. 23. in vers. quia fidelis homo de
 omnibus, qua licitè potest acquirere, decimæ erogare tenet-
 tur. Quibus verbis reliquarum rerum obventio-
 nes & proventus, a jure non expressi, haud dubiè
 comprehenduntur: cum & explorati juris sit, me-
 tallorum, lapidum, silvarum, & aucupiorum re-
 ditus inter fructus numerari, l. Item si fundi 10. D.
 De usufruct.
- Sed quæ situm est, An etiam ex hæreditatibus, 7
 legatis, & similibus, quæ titulo lucrativo alicui
 obveniunt, jure debeantur decimæ? Quod qui-
 dam existimant, d. c. Ex transmissa hoc tit. Verùm a-
 liis contra magis videtur; hac ratione, quod hæ-
 res neque ex terra, neque ex operis nostris pro-
 veniant, & subsequenter earum decimæ inter
 prædiales vel personales recenseri non possint,
 prout horum sententias refert Gloss. in d. c. Pastoralis
 28. hoc tit. & Innoc. in c. Non est, eod. At Panor. in d.
 c. Pastoralis num. 8. hac in re subsistit, nihil certi
 constituens: nisi quod putet consuetudinem in
 hac quæstione adeundam esse: optima enim (in-
 quit) legum interpres est consuetudo, c. Cum dile-
 ctus sup. De consuet. Quæ sententia & mihi proba-
 tur. Nec enim dubium est, in rebus, quæ quoti-
 die occurrunt, extare consuetudinem loci, quæ
 vel dicit decimas has solvendas, vel non solven-
 das esse.
- Ex quibus certè perspicuum est, quod licet &
 Christianorum decimæ potissimum ad exemplum
 sive imitationem veteris Testamenti introdu-
 ctæ sint, ut cap. 3. inf. latius dicitur, longè tamen il-
 læ ab his distent: utpote cum in Testamento ve-
 teri nonnisi de frugibus & arborum pomis,
 & de

& de animalibus, quæ sub virga pastoris transferebantur, decimæ exsolverentur, non verò de aliis rebus, *Levit. cap. ult. Dominic. Soto De just. & jure lib. 9, qu. 4, art. 2*, ubi & hujus rei rationem reddit.

Atque hæc de decimis, de quibuslibet obventionibus solvendis, juxta præscripta sacrorum Canonum; quibus an derogetur consuetudine, præscriptione vel aliis modis, infra c. 17, tractabitur.

Cæterum hic dispiciendum est, cur potius decima pars, quam nona vel alia minor à conditori-

bus juris electa fuerit: Hæc ratio redditur, quòd denarius numerus perfectus sit, & quodammodo limes omnium numerorum; siquidem post eum ultra non proceditur, sed reiteratio fit ab eodem ad alium numerum, duplicem vel triplicem, & sic deinceps. Unde denarius numerus rectius quam alius Deo convenire visus est, utpote omnium rerum perfectissimo, ex mente O. Thomæ in 2, 2. qu. 87, in respons. Cui adde quæ de perfectione & dignitate numeri denarii tradit And. Tiraquel. in tract. de Præscript. §. 1, Gloss. 4, in princ.

CAPUT II.

De Divisione decimarum, earumque inter se differentia.

SUMMARIUM.

1. Decimarum divisio in personales, prædiales & mixtas.
2. Differentia earum.
3. Fructus non intelliguntur nisi deductis expensis, & cur aliud obtineat in decimis prædialibus.
4. Altera divisio in majores & minores.
5. Decima extraordinaria.

EX his, quæ superiori Cap. dicta sunt, tria decimarum genera nascuntur. Aut enim sunt decimæ prædiales, aut personales, aut ex utrisque mixtæ. Prædiales sunt, quæ ratione prædiorum solvantur, unde & nomen sortita sunt, Prædia autem vel urbana sunt, vel rustica, l. 1, D. Communia prædior. Urbana dicuntur & officia habitandi causâ facta, sive in urbe, sive extra urbem, l. Urbana 198, D. De verb. signif. ex quorum mercede locationis decimæ præstantur, c. pen. sup. De past. quemadmodum & ex molendinorum proventus, ut priore cap. meminimus, per text. in cap. Pervenit 5, c. Ex transmissa 23, hoc tit. Rustica prædia sunt, reliqua officia habitandi causâ non præparata, sed in alium usum; ut sunt stabula, ovilia, & similia, distincta tamen ab urbanis prædiis, l. Eo jure 4, §. 1, D. in quib. caus. pign. Alias si urbanis prædiis coherant, ejusdem generis censentur, utpote accessoria ad urbana prædia, d. l. Urbana, juncto cap. Accessorium De R. l. lib. 6, Item rusticorum prædiorum nomine veniunt & agri, vineæ, silvæ, & similia, quæ cum prædia sunt, vel eorum superficies, idcirco recte decimarum functioni subjiuntur, c. 4, §. 6, c. 22, & passim h. t.

Personales decimæ dicuntur, quæ ex luero operarum nostrarum vel aliunde prospectu personæ nostræ debentur, veluti ex negotiatione, militia, artificio, aliave professione. Item ex venatione, piscatione, aliisque ejusdem generis, sicut sup. c. 1. probavimus, ex d. cap. Pervenit, cap. Non est in potestate 22, hoc tit. & can. Decima xvi. q. 1. Ubi tamen fructus prædiorum ex venatione, piscatione vel aucupio constant, hi magis ad prædiales decimas pertinent, l. Venationem 25, D. De usur. c. l. Item 8, §. aucupium D. De usufructu.

Mixtæ dicuntur decimæ, quæ partim prædiales sunt, partim personales: veluti quæ ex fructibus pecorum, avium in prædiis nostris colliguntur, concurrente nostrâ indutria. Hostien. in Summa h. t. num. 3, Navar. in Manuali c. 21, n. 29.

Sed hoc interest inter prædiales & personales decimas; quòd prædiales integræ solvantur, nullis detractis expensis, veluti seminis, cultura vel alterius rei: quod non est in personalibus, in quibus deductio admittitur expensarum, quæ factæ sunt quarendis, emendis & convolvendis mercibus, cap. Pastoralis 28, cap. Cum homines 7, cap. Ex parte 21, cum duob. capp. seqq. cap. Tu nos 20, h. t. Quod ad id verum est, etiam si expensæ non utiliter, sed pro arbitrio mercatoris factæ essent, dummodò non in fraudem decimarum: sicut ex innoc. & aliis tradit Pet. Rebuff. de Decimis quest. 11, num. 4. Exemplo id illustretur: Centum aureos in merces comparandas impendi, eas postea vendidi centum & quinquaginta; hæc proutquam decimæ ex dicta summa centum & quinquaginta præstentur, subducam in primis centum, quibus merces emptæ sunt, deinde portoria & vectigalia,

lia, & impendia itineris, & si forte his omnibus deductis remanserint ex lucro viginti, tenebor ad duos aureos decimarum nomine. Quod non est in prædialibus decimis, ut antè dictum est.

3. Quibus certè quoad prædiales decimas obitare videtur textus in *l. Si à domino 36, § fin. D. De pesit hered.* quo loco non intelliguntur fructus, nisi deductis impensis; his enim verbis utitur ibi Paulus *l. C. tus: Fructus intelliguntur, deductis impense, qua quarendorum, cogendorum, conservandorum, que eorum gratia fiunt. Quod non solum in bona fidei possessoribus na uralis ratio exposulat, verum etiam in prardonibus.* Idem confirmat textus in *l. Fructus 7, D. Solutio matrim & in l. 1, C. De fructib. & litium expens.*

Sed cur diversum obtinet in his prædialibus decimis? Ideo, quòd Deus prædiales decimas in signum universalis domini sibi reservaverit, *d. cap. Tua nobis 26, & c. Cum non sit 33, hoc tit.* Usque ad eò, ut etiam ante exactionem tributorum & censuum, qui Principi penduntur, deduci jubeantur decimæ, aut non deductæ tamquam onus annexum tributa & census comitentur, *d. cap. Cum non sit.* Intellige verò hanc reservationem à Deo factam, non in novo sed in veteri Testamento, Le-

vir. cap. ult. quod postea securi Canones idem apud Christianos statuerunt. Ut & hinc cum Deus in veteri Testamento non reservaverit sibi decimas personales, ideo expensæ ex his rectè deducantur, *d. cap. Pastoralis.* Locumque habet juris communis regula, quâ lucrum non intelligitur, nisi deducto omni damno, quod & in expensis factis consistit, *l. Mutius 30, D. Pro socio.* Verum cum hodie vix aut rarior usus sit personalium decimarum, non est, quòd his longius immoremur.

Solent quoque vulgò decimæ prædiales dividi in majores & minores sive minuras. Majores sunt, quæ ex frumento, vino, oleo, aliisque ejusdem generis penduntur. Minores sive minutz, quæ ex hortis & partu animalium præstantur, *d. c. Tua nobis & ibi Glos. h. t.*

Nonnumquam fit, quòd S Pontifex Ecclesiasticis proventibus decimas extra ordinem imponat, *c. 2, h. tit. in Clement & c. 1, eod. in Extravag. communib.* de quibus latè Petr. Gregorius in *Syntagmate lib. 2. c. 20, num. 3, & seqq.* quæ huc non pertinent. Nos enim hoc loco de decimis agimus, quæ ex præscripto sacrorum Canonum, & sic constituto & ordinario jure, solvuntur Ecclesiæ ministris.

C A P V T III.

Decimæ quo jure sint introductæ.

S U M M A R I A.

1. Difficultas & effectus hujus questionis.
2. Decima an sine divini juris?
3. 4. 5. 6. Auctoritates pro hac sententia.
7. 9. Verior sententia, esse partim juris divini, partim humani.
8. Verba D. Thoma hac de re.
10. Præcepta veteris Testamenti per Christi mortem abolita.
11. Eadem per Principem restitui posse.
12. Clerici novi Testamenti quomodo successerint in locum Leviticæ tribus.
13. 14. Argumenta prioris sententia diluuntur.

Perquam difficilis quæstio est & summè controversa inter Theologos & Canonistas, quonam jure introductæ sint decimæ, divino an humano sive Ecclesiastico? Quam quæstionem præ cæteris, duobus libris prosecutus est Conradus Somerhart in *tract. de Decimis.* Neque

hæc quæstio effectu caret: si enim statuamus, præstationem decimarum esse divini juris, consequens erit, omnes homines per æquè teneri ad functionem decimarum, nec ullâ consuetudine, præscriptione temporis vel privilegio sive alio titulo, ab ea excusari posse. Quippe jus divinum omnes comprehendit, adeoque immutabile est, *can. Si consuetudinem, & can. seq. dist. 8, can. Sunt quidam xxv. q. 1, & c. fin. sup. De præscriptionib.* Sin humani juris esse dixerimus, nihil è diverso impediet, quin contrariâ consuetudine, præscriptione sive privilegio, sive alio titulo legitimo, præstationi decimarum derogari possit, *c. fin. & ibi Dd. sup. De consues.*

Et quidem Innoc. in *c. ult. sup. De parochiis,* existimat indistinctè tam personales quam prædiales decimas jure divino deberi. Cui ad stipulantur *Glos. in c. 1. in v. decimarum h. tit. lib. 6, Rebuff. in tract. de Decimis q. 1, num. 11, & communi calculo alii teste Phil. Franco in d. cap. 1, ex Joan. Andrea, licet in meo Codice hanc sententiam Loan. And. non reperirim.*

Alii

Alii verò distinguunt inter prædiales & personales decimas: illas asserentes divino jure deberi; personales non nisi ex præscripto juris Ecclesiastici. Hostiens. in *Summa* h. t. ejusdem opinioniones recenjes Did. Covarr. *Var. resol. lib. 1. c. 17. vers. Sunt tamen hæc in re.* Sed & Alciatus *lib. 1. cons. 22. in pr.* ejusdem sententia est, dum vult prædiales decimas deberi de jure divino: atque hanc esse ait *communem & canonizatam ubique conclusionem.* Personalium decimarum ibidem non meminit, quas tamen multo magis vult deberi Innoc. in *d. c. ult. De paroch.* eo quòd decimæ ex nostris operis provenientes digniores sint, quàm quas tellus reddit. Qui idem Innoc. *d. loco* eos, qui negant deberi personales decimas, tamquam insanos & hæreticos pronuntiat, quod retragentur præcepto vet. Testamenti, *Deut. 12. Offerretis in loco illo holocausta & victimas vestras, decimas & primitias manuum vestrarum.* Verum minùs rectè hæc Innoc. ut in progressu videbitur.

3) Atque horum sententia, qui putant prædiales decimas esse divini juris, multis locis stabiliri videtur. In primis veteris Testamenti præceptis, *Levit. c. ult. Malach. 3. Deuter. 12. & 14. Numer. 18. Exod. 22.* His enim locis decimæ jubentur solvi Leviticæ tribui, cui Clerus noster in novo Testamento successit, *cap. Translatio 3. sup. De constitutionib.* Deinde ex illa Christi exprobratione in Scribas & Phariseos, *Matth. 23. Va vobis Scribae & Pharisei hypocritæ, qui decimatis mentham & anethum, & cyminum, & reliquias quæ graviora sunt legis, iudicium & misericordiam & fidem: hæc oportuit facere, & illa non omittite.* Quibus profectò verbis innuit Christus, decimas præstandas esse; ac proinde earum præstatio divini juris videretur. Eodem spectat & illud ejusdem *Matth. 22. Nisi abundaverit iustitia vestra plusquam Scribarum & Phariseorum, non intrabitis in regnum caelorum: & quod paulò antè ibidem dixit Christus: Non veni solvere, sed adimplere legem: item, Reddite quæ sunt Cæsaris, Cæsari & quæ sunt Dei Deo.* Ut igitur tributa & census Cæsari penduntur, ita similiter Deo decimæ.

4) Tertio, ad ejusdem sententiæ confirmationem accedant auctoritates SS. Canonum, quibus idem evinci videtur; nam textus in *d. cap. Tua nobis h. tit.* his verbis utitur: *Decimæ, quas Deus in signum universalis dominii sibi reddi præcepit: in c. Tua 5. eod. Neminem potest à solutione decimarum eximere, quæ divinâ constitutione debentur: in c. Parochianos 14. eod. ubi nihil expressius, cum decima non ab homine, sed ab ipso Domino sint instituta.* Quo etiam fit, ut gra-

viter interdicitur concionatoribus, ne quidquam proponant publicè vel privatim, quo auditores avercantur à solutione decimarum, sed potius contrà inducant ad solvendas decimas, *cap. 1. hoc tit. in 6.*

Quibus adjiciantur sanctorum Patrum testimonia, videl. Augustini in *can. Decima xvi. q. 1. & in can. Majores ead. qu. 7.* Hieronymi in *can. Revertimini & can. ult. xvi. q. 1. & Gregorii in can. 1. d. qu. 7.* Qui quatuor principales Doctores, inquit Hostiensis in *Summa* h. t. q. 7. in eo conveniunt, quòd decimæ solvendæ sint ex debito sine mora, & integrè, non obstante consuetudine.

Postremo his addatur decretum Concilii Trid. *Sess. 25. cap. 12. de reformat.* sub his verbis: *Non sunt ferendi, qui variis artibus decimas Ecclesie obventiones subtrahere moliantur, aut qui ab aliis solvendas temerè occupant. & in rem suam vertunt: cum decimarum solutio debita sit Deo, & qui eas dare noluerint, aut dantes impediunt, res alienas invadunt.* Præcipit igitur sancta Synodus, omnibus, cuiuscumque gradus & conditionis sint, ad quos decimarum solutio spectat, ut eas, ad quas de jure tenentur, in pæterum Cathedrali aut quibuscumque Ecclesiis vel personis, quibus legitime debentur, integre persolvant. Ex quo decreto Conc. Trid. liquet, decimarum solutionem fieri Deo; & consequenter videri eas divini juris esse.

Cæterum, his omnibus nihil impediens, 7) veriore eorum sententiam arbitramur, qui censent decimarum præstationem partim esse juris divini & naturalis, partim humani sive Ecclesiastici. Divini & naturalis, quatenus decimæ subserviunt alimentatiõni seu exhibitioni Clericorum, propter Christi sententiam: *Dignus est operarius mercede sua, Luc. 10. & Matth. 10. repetitam à D. Paulo 1. ad Timoth. 5. Cujus sunt & hæc verba: Nescitis, quoniam qui in sacrario operantur, quæ de sacro sunt edunt. & qui altari deserviunt, cum altari participant, 1. Ad Corinth. 9. Adde c. Cum secundum 16. sup. De præben. & can. Ex his xii. q. 1. Igitur prospectu alimentatiõnis Clericorum, decimæ juris divini sunt; tum & in eadem finem spectatæ, juris naturalis, juxta juris civilis regulam: Secundum naturam est, commoda cuiusque rei cum sequi, quem sequuntur incommoda, *l. Secundum D. De R. I.* Quatenus vetò decimæ excedunt exhibitionem Clericorum, esse juris Ecclesiastici, id est, humani. Cujus hæc ratio est, quòd nullâ lege divinâ apud Christianos cautum sit, ut decimæ, id est, decima pars fructuum, præcisè exsolvantur. Non igitur quoad hoc decimæ divini*

divini juris fuit. D. Thom. in 2, 2, q. 87, art. 2, in 2, argum. & eiusdem responsione, quem Soto Cajetanus & Theologi omnes communiter sequuntur, teste Greg. de Valentia tomo 3, Commentar. Theolog. disput. 6, q. 5, de Decimis. punct. 1, vers. ut haec omnia, & Vid. Covarr. lib. 1, Variar. resolut. cap. 17, num. 2, vers. praeterea, ubi & plures ejusdem sententia enumerat. Quippe sub lege Evangelica, solum quae spectant ad legem purè divinam tenemur facere, quae à Christo per ejus Apostolos nobis praecepta sunt, juxta illud Matth. ult. cap. docentis eos servare omnia, quaecumque mandavi vobis. Ac de solvendis decimis nec in Evangelio, nec apud Apostolos praeceptum extat, &c. D. Thom. & Covarr. jam alleg. locis. Intellige verò, quoad ipsam quosdam, id est, decimam partem, quae alimentatoriis ministrorum Ecclesiae non subferuit.

8 Lubet hic Sancti viri & Theologorum Scholasticorum facile principis verba subjicere, ad majorem hujus rei illustrationem. Is igitur D. Th. d. q. 8, art. 1, in resp. ita loquitur: decima in veteri lege datur ad sustentationem ministrorum Dei: unde dicitur Malachia 3, Inferte omnem decimationem in horreum meum, ut sit cibus in domo mea. Unde praeceptum de solutione decimarum, partim quidem erat morale, inditum naturali ratione, partim autem judiciale, ex divina constitutione robur habens. Quo enim eis qui divino cultui ministrabant, ad salutem populi totius, populi necessaria victus ministraret, ratio naturali dicitur: sicut & huic, qui communi utilitati invigilat, scilicet, Principibus & militibus, & aliis hujusmodi, stipendia victus debentur à populo. Unde & Apostolus hac probet, 1. ad Corinth. 9, per humanas constitutiones dicens: Quis militat suis stipendiis umquam? aut quis plantat vineam, & de fructibus ejus non edit? Sed determinatio certa parte exhibenda ministris divini cultus non est de jure naturali, sed est introducta institutione divina in veteri Testamento, secundum constitutionem illius populi, cui lex dabatur, qui cum in duodecim tribus esset divisus, duodecima tribus, scilicet, Levitica, qua tota erat divini ministerii mancipata possessiones non habebat. Unde convenienter institutum est, ut reliqua undecim tribus decimam partem suorum proventuum Levitis darent, ut honorabilius viverent, & quia etiam aliqui per negligentiam erant transgressores futuri. Unde quamvis ad determinationem decima partis erat judiciale. Et nonnullis interjectis pergit ita D. Thomas: Ita etiam determinatio decima partis solvenda, est auctoritate Ecclesiae tempore nova legi instituta, secundum quandam humanitatem, ut scilicet, non minus populus

novae legis ministris novi Testamenti exhiberet, quam populus veteris Testamenti exhibebat, &c. Haec D. Thomas.

8 Ex quibus planum sit, decimas Christianorum, quatenus subiciuntur exhibitioni Clericorum, esse juris naturalis, adeoque divini; quotam verò decimarum in veteri quidem lege fuisse divini juris, at in nova lege Evangelica eam esse juris humani sive Ecclesiastici. Dixi, quatenus subserviant exhibitioni Clericorum; nam si Clerici aliunde ex obventionibus Ecclesiae sustentationem habeant, nec tunc quidem decimae juris naturalis vel divini erunt: cum hoc casu cessent rationes, cur decimae naturalis & divini juris esse dicantur, videlicet haec, Dignus est operarius mercede sua: quis militat suis stipendiis umquam? & similes. Quippe cessante ratione legis, cessat & ipsa lex, l. Adigere 6, § quamvis D. de jure patron. & c. Cum cessante 60, in pr. sup. De appellationib.

Nec movent auctoritates pro contraria sententia supra allatae. Quod enim attinet ad praecepta veteris Testamenti, quibus mandatum erat Israelitico populo decimas inferre Leviticis tribui, illa per mortem Christi abolita sunt, ut & caetera praecepta ejusdem Testamenti. D. Thomas in 1, 2, q. 103, art. 3, ad 2, Dominicus Soto de Just. & jure lib. 2, q. 5, art. 4, Mart. Navar. in Manuali cap. 1, num. 28, Covarr. Variar. resolut. lib. 1, cap. 17, in pr. praesertim Greg. de Valentia tomo 2, Commentar. Theolog. disput. 7, q. 7, puncto 7. Erant verò triplicis generis praecepta veteris Testamenti: aut enim ceremonialia, aut judicialia, aut moralia. Ceremonialia pertinebant ad divinum cultum Deo ritè exhibendum, ut videre est Levit. cap. 1, cum seqq. Judicialia subserviebant justitiae rectè in Republica Judaeorum administrandae, Exod. c. 21, cum seqq. & Levit. 18. Moralia verò ad morum disciplinam spectabant; veluti, Honora patrem tuum, & matrem tuam. Non occides. Non furaberis, & similia, ut videre licet Exodi 20, De quibus latius D. Thom. in 1, 2, q. 99, art. 4. Et quidem haec omnia praecepta, quatenus fuerunt veteris Testamenti, per mortem Christi sublata sunt, ut & antè meminimus: Licet moralia praecepta, vi naturalis rationis, cui innituntur, perpetuò durent & obliant; non tamen ut sunt praecepta veteris Testamenti, sicut docet Greg. de Valentia jam cit. loco. Adde Covarr. d. c. 17, num. 1, Inter quae non annumerabatur praeceptum de decimis, quod judiciale fuit, non morale, nisi quatenus illae

illæ deferviebant alimentationi Leviticæ tribus; sicut & hodie exhibitioni Clericorum, ut antè dictum est.

- 11 Non dubium tamen est, quin veteris Testamenti præcepta (exceptis ceremonialibus, quæ præfigurabant Christi futura mysteria, ut est immolatio agni, circumcisio, & similia) rursus reperi, & in usum Christianorum traduci possint per summum Pontificem, aut etiam per Principem Christianum, novâ lege latâ; quemadmodum multis locis videre est in Decretalibus, c. 1, de adult. c. 1, De furtis, c. 1, De homicid. c. 1, cum 4, seqq. De injur. tum alibi. Quæ tamen in usum revocata non tam veteris Testamenti erant, quam novæ leges Ecclesiasticæ sive humanæ, ut pote novâ sanctione per Principem renovatæ & restitutæ, ut accidit & in decimis veteris Testamenti, quæ per Christi mortem abrogatæ, iterum a sacris Canonibus repetitæ sunt.
- 12 Quod verò diximus, Clericos novi Testamenti successisse in locum Leviticæ tribus, exc. Translato sup. De constitutionib. non eum sensum habet, quâsi etiam decimarum præceptum simul ad nostros Clericos transierit; sed quòd per Christum cessaverit ministerium Leviticæ tribus, alio sacerdotio illi surrogato, abrogatisque legalibus præceptis.
- 13 Quare neque obstant loca novi Testamenti, supra adducta. Nam quòd attinet ad illud Matthæi c. 23, *Va vobis Scribis & Phariseis, &c.* eo quidem Christus comprobavit decimas, sed quatenus erant adhuc præcepti veteris Testamenti, quòd tunc nondum per mortem Christi expiraverat. Ad illud verò, *nisi abundaverit justitia vestra quam vis idem responderi posset, nondum per mortem Christi cessasse, tamen separatim, volunt Theologi, hoc ideo Christum dixisse, quòd Scribæ & Pharisei tantummodò vacarent exterioribus of-*

ficiis præstandis, interiora autem negligerent, gloriamque apud homines aucuparentur, neglecto Deo; item minima curarent, contemptis majoribus. Azor. *Institut. Moral. lib. 7, cap. 23, vers. in his igitur duabus.* Quo loco etiam responderet ad illud Christi dictum, *Non veni solvere legem, sed adimplere:* quia Christus, quoad vixit, legem veteris Testamenti servavit, quæ divinitus erat data usque ad ejus mortem. Similiter responderet ad illud, *Reddito quæ sunt Cesaris, Cesari, & quæ sunt Dei, Deo;* quòd scilicet his verbis indicaverit Christus, tributa Principibus esse persolvenda; & Deo cultum, & honorem, & obsequium debitum itidem tribuendum. A populo Israëlítico veteris Testamenti ideo decimæ præstabantur, quòd de iis extaret præceptum divinum; at verò de reddendis decimis nullum extat præceptum divinum, sed tantum canonicum, ab Ecclesia institutum.

Sed neque nos urgent loca juris Canonici, inc. 14 *Tua nobis & in c. Parochianos cum similib. h. t.* Nam illa exaudiri debent de divina lege veteris Testamenti, non de divina lege novi Testamenti, quæ nulla extat. Dicuntur nihilominus hodie decimæ juris divini, quòd præcipue originem traxerint ex lege divina veteris Testamenti, quam secuta Ecclesia Christiana easdem decimas novâ sanctione restituit; & sic idem nomen adhuc sibi retinent.

Quòd accedit, quòd & Augustinus, Hieronymus, aliique Patres doctrinâ & sanctitate illustres, in adstruendis decimis passim utantur testimoniis veteris Testamenti, ut ostendant scilicet, Ecclesiam ejusque Principes legem à Deo Israëlitis datam imitatos fuisse. Covarr. *lib. 1, Variar. resolut. cap. 17, num. 2, vers. & præter has rationes.* Ex quibus facile quoque respondere est ad decretum Conc. Trid. supra à nobis recitatum.

CAPUT IV,

Qui ad solvendas Decimas teneantur. Item an decimæ non solutæ possessorem prædii comitentur.

SUMMARI A.

1. Quilibet ad præstandas decimas tenetur.
2. Onus decimarum sequitur fructus à solo separatos.
3. Decima non soluta an sequantur possessorem prædii?
4. Concilium Imperatores D. De publican. & l.

1. & l. 2. C. Sine censu, &c.
5. 8. Sententia Panorm. refutata.
6. Item Joannis Andrea.
7. Decima cur tributa egentium animarum.
9. Ad decimas prædiales tenentur & Iudai, Religiosi &c.

10. Personales decima onerant tantum personas.
 11. Meretrices & similes an ad personales decimas teneantur.
 12. D. Thoma distinctio personarum, quoad restitutionem inhonestè quaesitorum.

Constitutissimi juris regula est, quemlibet, cujuscumque generis, ordinis, vel gradus, teneri ad functionem decimarum, c. Ex transmissa 23, cum c. seq. c. Nuncios 6, & passim h. t. ad eod. ut ne quidem Imperator de non solvendis decimis alicui gratiam facere possit, c. Tua 15, eod. Ea, que obtrahit præsertim in prædialibus decimis, quas Deus in signum universalis domini sibi reservavit in usum Clericorum, ut loquitur textus in cap. Tua nobis 26, eod. tit.

2. Ut hinc fructus prædiorum à solo separati onere decimarum affecti dicantur, hoc est, ut, ad quemcumque fructus transeunt, eos comiterur & decimandi jus, c. Cum h. mines 7, c. Pastoralis 28, vers. fructus, & c. Cum non sit 33, h. t. Unde & in cloacis prædiis non domini prædiorum, sed eorum conductores conveniuntur decimarum nomine, c. Dilecti 8, c. A nobis 24, & d. cap. Tua nobis h. t. Si quidem res cum suo onere transit ad alium, d. cap. Cum non sit, & d. cap. Pastoralis, c. Ex literis De pignor. & l. Alienatio 67, D. De contrah. emp.

3. Unde ex his facilis responsio est ad hanc questionem, utrum decimæ prædiales non solutæ sequantur possessorem prædii. Fingam Titium fundi sui decimas non solvisse, & postea eundem fundum transulisse in Mævium; hæc igitur quæstio est, utrum Mævius decimas ejusdem fundi antè non solutas Ecclesiæ inferre cogatur? Nam certum est, solummodò Titium cogendum esse, propter fructus fundi à se perceptos, non verò Mævium, ad quem fructus non pervenerunt. Quare, si fructus apud Titium adhuc extant, re- & is convenitur conditione ex canone, quo, scilicet, decimæ introductæ sunt, arg. l. un. D. De condit. ex lege; aut si consumpti sunt, conditione sine causa vel injusta causa, l. 3, C. De condit. ex lege.

4. Nec his refragatur textus in l. Imperatores 7, D. De publican. in l. 2, & l. 3, C. Sine censu vel reliquis &c. quibus locis possessores fundi tributarii conveniuntur, etiam quoad tributa antè non soluta. Verba d. l. Imperatores hæc sunt: Imperatores Antonius & Verus rescripserunt, in vectigalibus ipsa prædia, non personas conveniri; & ideo possessores etiam prætorii temporis vectigal solvare debere. Nam alia hujus rei ratio est, quòd fundi affecti sunt onere vectigalium sive

tributorum ex dispositione juris; atque idcirco cum eodem onere transeunt in novum possessorem, juxta d. l. Alienatio, cum similib. At decimæ non ipsos fundos afficiunt, sed tantummodò eorum fructus, ut antè probatum est.

Licet huic sententiæ ad verberetur Panormit. in d. cap. Cum homines 8, num. 6, h. t. existimans potius novum possessorem conveniri oportere. Movetur per text. in d. cap. Tua nobis 26, hoc tit. ubi decimæ vocantur tributa egentium animarum: at in tributo receptum est, quòd afficiat ipsos fundos, d. l. Imperatores. Verum ipse text. in d. cap. Tua nobis contrarium magis innuit, dum his verbis utitur: Et cum de cunctis omnino proventibus decimæ sint reddenda, sicut colonus de parte fructuum, qui sibi remanet ratione cultura, sic & dominus de portione, quam percepit ratione terra, decimam reddere sine diminutione tenetur. Ecce colonus partiarius, pro parte fructuum à se perceptorum, ad functionem decimarum revocatur, non solus dominus ratione domini; quòd certe fieret, si Panormit. sequeremur. Igitur decimæ solos fructus afficiunt, non fundum. Idem liquet ex c. Cum non sit 33, eod. tit. Statuimus, inquit text. ut in prerogativam domini generalis, exactionem tributorum & censuum præcedat solutio decimarum, vel saltem hi, ad quos census & tributa indecimæ pervenerint (quoniam res cum onere suo transit) eam per censuram Ecclesiasticam decimare cogantur Ecclesiis, quibus de jure debentur.

Videò quidem Joan. Andr. in d. c. Cum homines num. 6, in ea esse sententia, quòd putet arbitrium esse Ecclesiæ, utrum convenire velit, novum vel antiquum possessorem prædii; id quo & communiter sentiat Dd. teste ibid. Joan. Anania. Sed mihi minimò probatur, ad eod. ut ne quidem in subsidium ad novum possessorem recurrere possit; quia, ut dixi, decimæ onus sunt fructuum, non prædiorum; atque idcirco a quitati non convenit, ut alter alterius odio prægraveretur, c. Non debet 22, De R. l. in 6, Neque factum venditoris nocere debet emptori, l. Eadem cuique D. De R. l. Sed onerosos, & tributa solvi ex fructibus, cum & horum onus sint, l. Neque stipendium, 13, D. De impens. in res dot. fact. ubi ita Paulus l. C. Neque stipendium, neque tributum ob dotalem fundum præstita exigere vir à muliere potest; onus enim fructuum hæc impendia sunt. Verum hoc accidit, quia vir ipse simul possessor dotalis fundi erat, & omnes ejus commoditates receperat; unde mirum non est, si & tributorum onus ad eum quoque spectaverit: siquidem & fundus tributarius tacitè fisco obligatus

tus fuerat, l. 1. C. Si propter publi pensis. Et l. Inter 42, D. De pactis. At verò prædia decimarum nomine nullo pignoris jure obligata sunt illis, quibus decimæ debentur, sed tantummodò fructus, ut hæc tenus comprobatum est.

7 Quod verò decimæ in d. cap. Tua nobis tributa egentium animarum vocentur, id non proprie fit, sed latiore significatione, prout tributum accipitur pro quavis datione vel cessione, in specie scilicet notione verbi tribuo, cujus supinum est tributum. Nam & decimas tribuere beneficium, l. In commodato 17. §. sicut D. Commod. actionem, veniam, l. 2. §. pervenisse D. De hered. vel act. vend. l. Divus, §. §. matri D. Adl. Corn. de fals. cum similib. Item rectè decimus, in tributum venit, id est, contributionem, l. 4. D. Ad L. Rhod. de jactu. Itaque decimæ dicuntur tributa animarum egentium, quòd egentibus animabus, à Clericis recipientibus eas, contribuendæ sive communicandæ sint: quamvis proptius dixerimus eas esse tributa Dei, quòd in signum universalis domini Deo reservatæ sint, in usum Clericorum, tum etiam pauperum, d. cap. Tua nobis. Et d. cap. Cum non sit hoc t.

8 Nec quoque impedit e. Cum in aliquibus 12, eod. cui & innitur Panorm. dum textus his verbis utitur: Statuimus, ut domini talibus personis & taliter sua prædia excolenda committant, quòd abique contradictione Ecclesie decimas cum integritate persolvant. Nam hic text. nihil juvat sententiam Panorm. sed potius eam evertit. Ad quid enim conductorum meminit textus, nisi quòd ab iis decimæ fructuum pendi debeant, non à dominis, à quibus elocata sunt prædia?

9 Quo etiam fit, ut, cum prædialia decimæ sint onus fructuum à solo separatorum (nam pendentes fructus fundi pars censentur, l. Fructus pendentes 44, D. Derei vind.) rectè quoque Judæi ad eas præstandas conveniantur, e. De terris 16, h. t. Item Religiosi licet exempti sint, cap. 2. §. pen. eod. lib. 6 Item Reges, Principes, alique cujuscumque status aut generis, ad quos fructus prædiorum perveniunt, nisi privilegio summi Pontificis, vel alio jure se exemptos doceant, cap. Anobis 24, h. tit. de quibus ex professio inf. c. 17.

10 Sed quid de personalibus decimis? Hæ tantum personas onerant, non res. Joan. Andr. sup. cit. loco per text. in l. 1. §. Si heres D. Ad SC Trebell.

11 Illud quaesitum est, An meretrix ex quaestu corporis sui decimas præstare teneatur? Similis quaestio est de mimis & morionibus. Et hos om-

nes non teneri, videtur probare textus in e. Ex transmissa 23, h. t. Cujus verba hæc sunt: Quia fidelis homo de omnibus, qua licitè potest acquirere, decimas erogare tenetur. Ergò à contrario sensu (qui utroque jure receptus est, e. Cum Apostolica 7, inf. De his qua sunt à Pralat. Et l. 1, vers. non aliter D. De officio ejus cui mand. est jurisd.) quæ illicitè acquirunt, ex iis decimas erogare non tenentur. Confirmat hanc sententiam can. Non est putanda l. 9. 1; quò prohibetur Deus honorari ex rebus illicitè acquisitis, ubi & allegatur locus Proverb. cap. 22, Et ostia inopiorum abominabiles, qua offerantur ex scelere. Ac Deo offeruntur decimæ in exhibitionem Clericorum, propter cultum ipsius, d. cap. Tua nobis 26, circa med. h. tit. Accedit argumentum desumptum ex l. 2. l. 3, Et l. finali D. De condit. ob. eurs. caus. quibus locus judex ad restitutionem compellitur ejus, quòd accepit, ut rectè judicaret: nec non depositarius & commodatarius, ut depositum vel commodatum domino redderet. Similiter & is, qui ne sacrilegium, homicidium, vel aliud crimen committeret, aliquid eo nomine accepit. Hi itaque, & similes, cum ad restitutionem teneantur ejus, quòd receperunt, non quidem ex scelere sive delicto, sed quòd gratis & ex necessitate officii facere tenebantur; multo magis illi, qui delicti committendi causa quid acceperunt. Non igitur meretrix ex quaestu corporis sui decimas inferre cogitur, sed potius ad restitutionem ejus, quòd accepit, tenetur. Attamen D. Thom. in 2. 2. q. 87, art. 2, in resp. ad 2, argum. rectius putat, meretricem, mimum, morionem, ad decimarum præstationem conveniri posse; eo quòd ad restitutionem eorum, qua professione suâ acquisiverunt, minimè obligentur: secus verò esse in furibus, raptoribus & usurariis. D. Thomam suis verbis audiamus.

Ad secundum, inquit, dicendum, quòd aliqua male acquiruntur dupliciter: uno modo, quia ipsa acquisitio est injusta, puta, quia acquiruntur per rapinam, aut furtum, aut usuram; qua homo tenetur restituere, non autem de eis decimas dare; tamen si aliquis ager sit emptus de usura, de fructu ejus tenetur usurarius decimas dare, quia fructus illi non sunt ex usura, sed ex Dei munere. Quædam verò dicuntur male acquisita, quia acquiruntur ex turpi causa, sicut de meretricio & histriionatu & aliis hujusmodi, qua non tenentur decimas dare, secundum modum aliarum personalium decimarum. Subdit tamen ibid. D. Th. inquit, tamen Ecclesia non debet eas recipere, quatinus sunt in peccato: ne videatur

eorum peccatis communicare, sed postquam penituerint, possunt ab eis de his recipi decima. Idem tradit Dominicus Soto sup. citato loco, ex sententia, ut videtur, ejusdem D. Th. admonens, D. Thomam loqui secundum sui temporis regionisque morem, quo personales decimæ profus in usu erant. Iam vero, addit Soto, nullibi, quod audivimus, ejusdem perstat decimarum observatio. Interim sententia D. Thomæ juri convenit, & responso Ulpiani confirmatur in l. 4. §. sed quod meretur D. De condic. ob. turp. causam, & in l. Affectionis §. D. De donationib. Priori responso ita loquitur Ulpian. Sed & quod meretrici datur, repeti non potest, ut Labeo & Marcellus scribunt; sed novatione, non ea quæ utriusque turpitudine versatur, sed solius danti: illam enim turpiter facere, quod sit meretrix; non turpiter accipere, cum sit meretrix. Posteriore responso his verbis idem Ulpian. Affectionis gratia neque honesta neque inhonesta donationes sunt prohibita: honesta erga bene merentes, amicos vel necessarios, inhonesta circa meretrices. Idem judicium est de mimis, morionibus & parasitis, de quibus latius consule Did. Covarr. in cap. Peccatum. De reg. jur. lib.

6. p. 2. §. 2. Quare non obstant text. in d. c. Ex transmissa, & in d. c. Non est putanda: nam hi referendi sunt ad alterum caput bonorum, quæ restitutioni subjacent, sicut ex D. Thoma & Soto jam explicavimus.

Argumenta verò deducta ex l. 1. l. 3. l. ult. D. De condic. ob. turp. causam. nonnihil quidem nos commovent, sed tamen rectè eis occurritur: quod dictis legibus ideo restitutio fieri jubeatur, quod is, qui dat judici, ut secundum se in bona causa pronunciet, vel ut commodatarius sive depositarius rem reddat, ipse dans timore ductus id faciat, ne justam alioquin causam amittat, aut res sua commodata vel deposita supprimatur, aut aliò avertatur; & id quidem faciat in mercedem operæ, quæ alioquin à recipiente erat gratis præstanda. Quod non est in meretrice, mimo, morione, qui non coguntur gratis suam professionem exercere. Vide quæ fusiùs de hac retractant Navar. in Manuali c. 17. num. 31. cum seqq. & Greg. de Valent. tom. 3. Comment. Theol. disp. 3. q. 9. & disp. 5. q. 6. puncto 4. & 5.

CAPUT V.

Utrum pauperes ad decimarum præstationem teneantur.

SUMMARIUM.

1. Pauperes ad decimas anteneantur.
2. Decima tributa genitum animarum.
3. Regula, Dolo facit, qui petit &c. explicata.

Qua situm est, an is ad præstandas decimas obligatus sit, qui ex prædiis suis non nisi sibi & familiæ suæ necessaria colligit. Et certius est, obligatum esse, per ea, quæ superiori Cap. disseruimus. Si quidem debitor obtentu inopia suæ non liberatur ab obligatione; imò, si ita res ferat, in carcerem detruditur, nisi cesserit bonis suis, l. 1. & quæ ibi traduntur D. C. Qui bon. ced. poss. Sed in decimis id multo magis obtinet, quod Ecclesia, cui debentur, jus habeat in rem, hoc est, in ipsos fructus collectos, ut supra proximo Cap. demonstravimus. Adeoque Ecclesia ipsa, si debitorem decimarum suspectum habet, potest ipsi inhibere, ne se absente, vel alius suo nomine fructus colligat vel exportet. Specul. in tir. de decimis num. 12. Guido Papa q. 283. & additio q. 433. in dec. Tholof. arg. l. 2. ibi, sub aspectu etiam Curialium, C.

Quando & quib. quarta pars deb. lib. 10. l. Si sufficit. 29. D. De inoff. testam. l. Nam ita dicitur 39. D. De ad. opte l. De unoquoque 47. D. De ro. judic. c. 2. De procurat. in 6. Idque hanc rationem habet, quod, ubi alterius præjudicium vertitur, semper vocandus sit is, cujus interest, aut saltem ipse licite interesse potest, jam D. V. jurib. non verò ob eam rationem, quam comminiscuntur alii, quod decimæ sint pars fructuum, ergò & fundi, quia fructus sunt pars fundi, l. Fructus 13. D. De rei vindic. nam falsa hæc ratio est & ejus consecutio. Decimæ quidem sunt pars fructuum, sed à solo separatorum, ut ante cap. 4. comprobavimus: non igitur pars fundi sunt, quia nec fructus separati amplius fundi pars sunt, sed soli fructus pendentes pars fundi censentur, l. Fructus 44. D. eod. Neque in hac re interest, quibus debeantur decimæ; probatæ ve improbatæ vitæ sint; divites an pauperes; nec enim ideo creditoris jus minuitur, cap. Tua nobis. 6. vers. prætextu. tit. Facit elegans textus in can. Fortè xlv. q. 5. ubi ita Augustinus: Fortè aliquis hoc secum cogitat, & dicit: multi sunt Christiani divites, avari, cupidi, non habeo peccatum, si suum illis absumero.

absulero, & pauperibus dedero. Vnde enim illi nihil boni agunt, mercedem habere potero, si ego elemosinam dedero. Etenim in hac re parcat unusquisque anime sua, quia huiusmodi cogitatio ex diaboli calliditate suggeritur. Nam etiamsi totum tribuat pauperibus, quod absulerit, addit potius peccata, quam minuatur.

2. Sed objicies, decimæ sunt tributa egentium animarum, can. fin. xvi. quæst. 1. ac proinde cum Clerici, quibus solvantur decimæ, teneantur eas pauperibus communicare, frustra à pauperibus eas petunt, quas solutas postea ipsi restituere teneantur, juxta regulam Juris, Dolo facit, qui petit, quod restituere oportet eumdem, c. Dolo De R. I. in 6. † In eadem sententiam Paulus J. C. Dolo facit, qui petit, quod redditurus est, l. Dolo §. D. De doli mali except. Verum respondetur, decimas prin-

cipaliter solvi Deo, in signum universalis dominii, per text. in d. c. Tua nobis 2. 6. hoc tit. atque idcirco cum prospectu Dei præstentur, prius à debitore exsolvendæ sunt, deinde à Clericis restituendæ, si ita dicitur inopia debitoris, aut saltem brevi manu, uti dicitur, acceptæ remittendæ. Unde prædictæ regulæ locus non est, ubi præjudicium alterius (ut hoc in casu, Dei) vertitur, ex sententia Butrii & aliorum in cap. Cum homines num. 7. hoc tit. Iunge Gloss. in can. Quicumque in verb. quod minus xvi. quæst. 8. Quin & Pauorm. in d. cap. Cum homines, non malè existimat, debitorem decimarum, si fame obruatur, justè posse eas denegare; cum in tali necessitate omnia communia sint, can. Discipulos, de consecr. dist. 5. can. Sicut dist. 47. §. l. 2. §. cum in eadem, in fine D. Ad L. Rhod. de jactu.

CAPUT VI.

Utrum Clerici & Monachi ad decimas teneantur.

SUMMARIUM.

1. Tenentur ad decimarum præstationem laici quilibet.
2. An & Clerici?
3. Intellectus c. 2. h. r.
4. Personales decimas Clerici debent Clericis.
5. Explicatio c. in l. De censib.
6. Monachi ad decimas prædiales an teneantur.
7. Monachorum exemptorum à decimis privilegium personale.
8. Ut & privilegium fisci de non solvendis vestigalibus.
9. Exemptio ista accipienda de propriis prædiis Monachorum.
10. Et ne immium ladat Ecclesiam, cui aliàs decima debentur.
11. Cessante causâ cessare privilegium immunitatis.
12. Privilegium de non solvendis decimis ut præscribitur.
13. 16. Conciliatio c. Si de terra cum c. Accedentibus De privil.
14. Privilegium amittitur sententiâ latâ contra illud.

INter omnes convenit, laicos cujuslibet ordinis & conditionis ad præstationem decimarum, tam personalium quam prædialium, ex juris præscripto obligari, sicut antè c. 4. comprobavimus.

2. At disputationis est, An idem obtineat in Cler-

ricis & Monachis? Er quidem in Clericis negari videretur, text. in c. 2. hoc tit. ubi his verbis Paschalis S. Pont. Novum genus exactionis est, ut Clerici à Clericis decimas exigant, cum nunquam in lege Domini hoc legamus: non enim Levita à Levitis decimas recepisse leguntur. Illi profectò qui à Clericis spiritualium ministeriorum labores accipiunt, decimas eis debent. Quo textu motus D. Thom. in 2. 2. quæst. 87. art. 4. in respons. putavit Clericos, quatenus Clerici sunt, id est, possessiones Ecclesiasticas habent, non teneri ad solvendas decimas: aliter, si proprio jure, id est, ex successione hæreditaria, vel alio titulo prædia possideant; nam hac specie censet, eos esse obligatos ad decimarum functionem. Contra verò afferunt textus in can. Si quis laicus, in can. Ecclesia & in can. Quicumque xvi. quæst. 1. quibus etiam ex prædiis dotalibus jubentur solvi decimæ illi Ecclesie, cui antè debebantur. Non igitur Clerici ratione prædiorum Ecclesiasticorum immunes sunt à præstatione decimarum. Et ratio ipsa evincit, siquidem factum alienantis prædium in Ecclesiam priori Ecclesie nocere non potuit, l. Factum cuique suum D. De R. I. Et quod eleganter inquit text. in unico De alienat. feudi lib. 1. Ecclesia cultrix & auctrix justitiae non patitur contra justitiam aliquid fieri in se, vel in alterum. Quare si prædia ab una Ecclesia in aliam translata eximerentur à functione decimarum, id injustè & non aliter fieret, quam cum detrimento prioris.

Nec obstat textus in d. c. 2. hoc tit. Quia si ibidem 3.

li 3.

Inter-

Interpretem Panorm. sequimur, is textus agit de Clericis residentibus in parochia, ut, scilicet, hi parochiali Ecclesie decimas inferre non cogantur. Sed hoc minus recte; cum aperti juris sit, omnes fructus prædiorum decimarum onere affectos esse Deo, in signum universalis dominii, c. Tua nobis 2 6 hoc tit. sicut sup. cap. 1. 3 & 4 latius demonstravimus. Unde rectius Rebuff in tract. de Decimis quest. 5 num. 6 conser. d. cap. 2. exaudiendum esse de decimis per Clericos semel perceptis, ut hæc rursus ad alteram decimationem alius Clericis persolvendam non obstringantur; exemplo Levitarum (quod idem textus utitur) qui in veteri Testamento non leguntur à se invicem decimas exegisse. Ita quod d. cap. 2. non agit de primis decimis prædiorum, sed de decimis decimarum antè perceptarum à Clericis; alioqui textus malè applicaret exemplum Levitarum, qui tunc temporis nihil præter decimas possidebant. Planè personales decimas Clerici Clericis debent, si ab his divina percipiunt. Quo sensu accipienda est posterior pars ejusdem c. 2.

5 Neque etiam movet textus in cap. 1. inf. De censib. quo ex manso in dotem Ecclesie constituto, prohibentur decimæ solvi. Verba hæc sunt: *Sancium est, ut unicuique Ecclesie unus mansus integer absque ullo servitio tribuatur. & presbyteri in eis constituti, non de decimis, neque de oblationibus fidelium, non de domibus, neque de arvis, vel de hortis juxta Ecclesiam positis, neque de prædicto manso, aliquid servitium faciant præter Ecclesiasticum. Et si quid amplius habuerint, inde sensoribus debitum servitium impendant. Mansum vacat textus tantum agri, quantum sufficit duobus bobus annuatim ad arandum, Gloss. ibid. Innocent. verò & communiter alii sumunt mansum pro dote Ecclesie, ut notat ibid. Panorm. Utrumque sit, non tamen inde certò probatur, decimas non solvi ex fundo dotali Ecclesie, sed propter decimas, oblationes, &c. nihil præstandum esse fundatori: quod longè est aliud. Idque eleganter transfert Panormitan. ad hanc quaestionem, An valeat obligatio Parochi cum subditis suis, ut pro decimis certi quid solvat? Et respondet non valere, per eundem textum & in can. Decimas quas xvi. quasi 7.*

In Monachis id juris est, quod & hi decimas ex suis prædiis solvere cogantur, cap. 3 & cap. 4. hoc tit. Etenim decimæ, ut sæpè meminimus, onus fructuum sunt, ex constitutione sacrorum Canonum, quasi hoc illis à jure innatum sit. Unde & ad Monachos hoc onus fructuum rectè trans-

fertur: nisi quòd reperio Paschalem II. omnibus Religiosis remisisse decimas laborum suorū, hoc est, eorum prædiorum, quæ suis manibus sumptibus excolunt. d. can. Decimas. Cui tamen postea per Adrianum IV. derogatum est, & restrictum ad solos Cistercienses, Templarios & Hospitalarios, c. Ex parte 10 cum seq. hoc tit. servata tamen moderatione, quam post eum Innoc. III. in generali Concilio Lateranensi adhibuit, ut scilicet hoc beneficium non nisi ad prædia ante Concil. Lateranense acquisita pertineat, cap. penult. eod. In certis verò Monachis maneret idem beneficium Adriani IV. quoad novalia, ut de his, si per se aut per alios impensis suis excolant, non teneantur inferre decimas; sicut nec de animalibus & hortis suis, d. cap. Ex parte, vers. ceteris vero. Ut vel hinc quoque constet, decimas non esse divini juris, aliàs privilegio tolli non possent, c. fin. sup. De præscript. sicut supra cap. 3. latius de eo differimus.

Cæterum hoc privilegium Monachorum cum respectu personarum ipsis indultum sit, rectè sequitur emptores vel conductores eorum prædiorum à solutione decimarum nequaquam liberos esse, sed eos jure cogi posse ad præstandas decimas, c. Licet 11 hoc tit. Quippe privilegium personale personam sequitur, eamque non transgreditur, c. Sanè 9. inf. De privileg. c. Privilegium De R. l. in 6 & §. Sed & quod Principi Inst. De jur. natur. gent. & civ.

Quòd pertinet elegans responsum Pauli J. C. in §. l. Locatio 9. §. ult. D. De publican. ubi licet fiscus à præstatione vectigalium immunis sit, non tamen mercatores earum rerum, quas à fisco emerunt: ideo quòd illud privilegium singulariter fisco sit reservatum, & subsequenter ad emptores transeat. Quod scitè Panorm. in d. c. Licet, pertrahit ad res studiosorū, qui quamvis immunitatem habeant vectigalis non solvendi, non tamen earum emptores. Facit juris regula: In omnibus causis id observatur, ut ubi persona conditio locum facit beneficio, ibi, deficiente eà, beneficium quoque deficiat, l. In omnibus 68. D. De R. l. Secus est in privilegio respectu rei concessio, quod in quemlibet successorem rei transfunditur. Exempla vide in l. 1. §. permittitur D. De aqua quotid. & in l. In forma 4. §. quamquam D. De censib.

Item eadem exemptio à decimis exaudienda est de propriis prædiis Monachorum. Nam si quæ prædia Monachi ab aliis conducta habent, eorum decimas non minus quàm aji præstare tenentur.

nentur, *c. Dilecti 8. hoc tit.* Siquidem privilegium quoad præiudicium tertii, scilicet Parochi sive alterius Clerici, cui alias decimæ legitimè competunt, strictè accipiendum est; quemadmodum & cætera beneficia à Principe obtenta in præiudicium alterius, *l. 2. § si quis à Principe D. Ne quid in loco publ. & cap. Quamvis 8. De rescript. in 6.*

10 Rursus tertio, eadem exemptio de non solvendis decimis hoc temperamento accipienda est, ne nimium lædat Ecclesiam, cui alias debentur decimæ, *cap. Quid per no vale 21. circa fin. De verb. signif.* Cujus ratio pendet ex mente concedentis, qui non censetur in dubio beneficium conferre in grave præiudicium alterius, *l. 2. C. De precib. Imp. offer.* & ne quidem in leve præiudicium, nisi id disertè exprimat, *d. § si quis à Principe, & d. c. Quamvis.* Quare hæc specie privilegium de non solvendis decimis ad eò revocatur, ut ne quidem ad moderatorem redigi debeat, *arg. cap. Cum causa 6. De empt. & vendit. & l. 2. C. De rescind. vend. Panorm. in cap. Suggestum num. 4. in fine hoc tit.*

11 Adde & privilegium immunitatis à decimis cessare, cessante causâ privilegii, ob quam concessum fuit, *d. c. Suggestum.* Quod & in cæteris privilegiis observatur, sicut fufius docet And. Tiraquei. *in traçt. Cessante causâ num. 210. cum seqq. & probat text. in cap. Cum cessante 60. in princ. de appellat.*

12 Sed nec hic prætermittendum est, quod privilegio de non solvendis decimis quadraginta annis non utendo præscribatur; quasi tanti temporis lapsu videatur renunciatum privilegio, *cap. Accedentibus 15. de privil.* propter regulam generalem, quæ in omnibus Ecclesiæ juribus præscribendis observatur, ut scilicet ea quadraginta annorum præscriptione tollantur, vel potius elidantur, oppositâ exceptione præscriptionis, *cap. 4. cap. Ad anres 6. cap. Illud 8. cum cap. seq. sup. de præscrip.* Idque multò magis obrinet, ubi expressè privilegio renunciatum est; ad eò ut hoc casu sufficiat vel una renunciatio, *c. Cum accessissent 2. de consuet.* Est enim certa juris sententia, quemlibet favori suo renuntiare posse, *l. penult. C. de pact. & c. 1. eodem tit. in 6.*

13 Neque his obstat textus in *c. Si de terra 6. eodem tit. de privil.* quo privilegio de non solvendis decimis triginta annorum spatio præscribitur, contra *d. c. Accedentibus*, ubi 21. anni exiguntur. Nam respondet Panorm. *ibid. distam terra corrigi per cap. Accedentibus* tamquam postetius ordiæ, & pro hac sententia citat Gloss. ibi communiter re-

ceptam. Quæ certè conciliatio constare non potest, ideo quod Decretales Gregorii IX. eodem tempore editæ sint, & ab eodem auctoritate accepert, aperteque fateatur ipse Gregorius, in *proximo suo*, nihil superflui inesse Decretalibus suis. Effet autem superfluum, si *d. cap. Si de terra per d. c. Accedentibus*, tamquam posterius, abrogaretur.

Quare ut hæc absurditas evitetur, neque facile correctio inducatur, *cap. Cum expediat 29. in pro. de elect. lib. 6. & l. unica C. de inoff. dorib.* putarem species utriusque *cap. à se invicem separandas esse*, cum in diversis casibus loquantur. Etenim *d. c. Si de terra* agit de præscriptione parochialis Ecclesiæ, ad quam alias de jure communi spectant decimæ (ut dicam *inf. cap. 9.*) contra Monasterium; atque idcirco, cum hæc præscriptio favorabilis sit (eo quod res facilius ad suam naturam recurrat, *l. Si unus 27. § factus ver. quod si non d. de pact. & c. Cum venerabilis 21. de censib.*) ideo in hac præscriptione minus tempus statuitur, nempe 30. annorum. Quod non est in casu *d. c. Accedentibus*, ubi alii, quàm Parochus, inter se contendunt de decimis. Et hujus quoque sententiæ videtur esse Hent Boich. *in d. c. Si de terra.*

14 Postremò, hoc privilegium, ut & quodvis aliud privilegium, amittitur per legentiam latam contra privilegium; sive illud allegatum & deductum sit in iudicium, sive non. *c. Suborta 21. de sent. & rejudic.* Idque propter auctoritatem sententiæ, quæ obtentu instrumenti de novo reperti vel producti rescindi non potest, *l. Imperatores 32. de rejudic. & l. Sub prætextu 19. C. de transact.* Nisi fortè appellatus esset à sententia, *d. c. Suborta 23.* hoc enim casu privilegium adhuc suam vim retineret, & in iudicium appellationis, rectè deduceretur, *c. Cum Ioannes 0. de fide instrum.* Quippe per appellationem sententia lata extinguitur, *l. 1. §. fin. d. Ad 8. C. Turpil. vel, ut aliis placet, suspenditur, donec de ea in iudicio appellationis cognitum fuerit, l. Præcipimus 32. vers. hac si appellatio C. de appellat.* Quod hanc rationem habet, quod in oppositâ appellatione reducatur causa in eum statum, in quo erat litis contestata tempore prioris iudicii, *per text. in l. Ita demum 13. & ibi Bart. & Bald. C. de procurat.* Quare privilegium sive alia instrumenta in priori instantia omiffa, vel etiam producta, rectè in appellationis iudicio producuntur vel repetuntur, *d. cap. Cum Ioannes, cap. Fratrogatus 17. de testib. & l. Eos 6. §. si quid*

autem C. De appellat. Vel nisi cessante appellatione peratur ex causa in integrum restitutio adversus sententiam. Nam & hac ratione rescissâ sententiâ, causa in pristinum statum reponitur, & pro-

ductioni privilegii locus fit, adeoque tota causa de novo agitur, c. Suscitata De in integ. restit. & l. Nemo s. D. eod. tit.

CAPUT VII.

Decimas integrè persolvendas esse, & quando, & ubi:

SUMMARI A.

1. Decima prædiales statim collectis fructibus integra debentur.
2. Cujus periculo sint, si non præstentur.
3. Cujus expensis in rebi debeant.
4. Personales decima quando præstanda.

Decimas integrè, id est, absque ulla diminutione sive detractioe, præstandas esse probant textus Decretal. in c. 4. s. 8. c. 21. 23. 26. & 31. hoc tit. Idque si prædiales decimæ sint, statim fructibus collectis, id est, à solo separatis, c. Cum homines 7 Extr. eod. Ita enim collecti fructus dicuntur, per text. in l. Si servus 27 §. si olivam D. Ad L. Aquil. & l. Si servus 77. D. De rei vindic.

Unde si morâ debitoris decimæ perierint, aut damnatum passæ sint, debitoris periculum est, l. Cum res 49. §. fin. D. Delegat. 1. nisi monitus Clericus, cui debentur, nolit decimas recipere; tunc enim Clerici culpa sibi ipsi nocet, l. Qui decem 72. D. De solutionib. præterquam si idem Clericus postea decimas repetat, aut acceptare velit. Nam hæc specie periculum rursus redit ad ipsum debitorem; cum tunc posterioris moræ, non prioris habeatur ratio, l. Illud 17. D. De peric. & commodo rei vend. & l. Debitor 7. D. De usuris, Gloss. in d. c. Cum homines.

Sed cujus expensis decimæ in horreum Clerici sive Ecclesiæ convehuntur? Debitoris, can. Revertimini & ibi Gloss. xvi. quest. 1. Sed melius est hac in re, aliisque similibus, ad rem consuetudinem loci, quæ profectò retinenda est, arg. c. Cum sint homi-

nes 18. & c. Cum in aliquibus 32. §. fin. hoc tit. ut etiam monet Paporm. in c. Pervenit 5. num. 3. eod. quo loco ex communi usu receptum tradit, quod decimæ frumenti excusâ paleâ deferantur in horreum Ecclesiæ, impensis villici sive domini. Sed aliter hic in agro Ingolstadtensi observatur, ut ex fructibus à solo separatis & in manipulos (vulgò *gerbas* vocant) collectis, decimæ earum ex eis separantur & in eodem agro relinquuntur Ecclesiæ, cui debentur. Quare singulorum locorum consuetudo in hac respectanda est.

Personales verò decimæ præstantur in finem anni, ut vult Glossa in d. can. Revertimini & Joan. Andree, quem citat & sequitur Panorm. in d. c. Pervenit; nec si ex singulis operis decimæ statim solvantur, incommodum foret ipsi debitori vel Ecclesiæ; eo quod dici solet, Particularis solutio multa incommoda sepe adfert, l. Plane 3. D. Familia ercise. De quo ramen non video magnopere laborandum esse, cum hæc decimæ videantur hodie & passim in desuetudinem abiisse. Nisi quod Pet. Rebuff. in tract. de Decimis quæst. 12. num. 5. asserat, solere bonos Advocatos & devotos lucrum suum ex postulationibus referre in scripturam, & postea in fine mensis vel anni illud recognoscere. Imò addit, se multos vidisse, qui dispositos loculos haberent pro decimis; ut, si decem solidos uno die lucrarentur, unum ex iis immitterent in loculos pro elemosynis erogandis, pro anniversariis, pro exhibendo Parocho, & aliis operibus piis exercendis; & bonum esset (subjicit) si sic faceremus.

CAPUT VIII.

Decimæ quibus exsolvendæ.

SUMMARI A.

1. Decima prædiales solvenda Parocho; & quid de personalibus.

2. Parochus loci quo ad decimas intentionem suam fundatam habet.
3. Quid si alium possessione decimarum spoliaverit.
4. Quis hæc titulus legitimus.

Explo.

Explorati iuris est, decimas, id est, ius decimandi ad Parochum loci, ubi prædialia sunt, spectare, quod ad prædialia decimas attinet, c. 2, *De restitut. spoliat. in 6. cap. Cum contingat 29, cum c. seq. Et c. Quoniam 13, ho. tit.* Sin personales, ad Ecclesiam, in qua debitor Sacramenta Ecclesiastica percipit, licet alibi lucrum obtigerit, cap. *Ad Apostolica 20, eod. Et cap. fin. De parochiis.*

Quod sit, ut Parochus loci contra quemlibet possessorem iuris decimandi, etiam Episcopum, habeat intentionem suam fundatam: ita quod non teneatur probare, quo titulo ius decimandi ad se pertineat, cum id ex Canonum præscripto habeat, que madmodum rectè tradit Rebuffus in *tract. de Decimis quest. 7, numer. 4, Et 5, per text. inc.*

Anobis 24, Et ibi Butr. num. 4, hoc tit. Et iuris. jam antè citatis.

Ad eò ut, si proprià auctoritate Parochus loci possessionem iuris decimandi alteri interverterit, sive, ut vulgò loquimur, spoliaverit, decimas ipse percipiendo, non antè ad restitutionem teneatur, quàm spoliatus probaverit legitimum titulum possessionis suæ, d. c. 2, *De restit. spoliat. in 6* quod latius inf. c. 16. persequimur.

Legitimus verò titulus hîc est in alieno Clerico, hoc est, qui non est Parochus loci (nam de laicis possessoribus decimarum separatim agimus inf. c. 12,) vel consuetudo, vel præscriptio, vel privilegium, vel compromissum, vel transactio. De quibus iam distinctum dispiciamus.

CAPUT IX.

De consuetudine & præscriptione, quibus alieno Parochus vel Clerico decimæ prædialia acquiruntur.

SUMMARIA.

1. Consuetudo à præscriptione in quo distat.
2. Possessio & quasi possessio quarum rerum sit.
3. Consuetudine rectè acquiri ius decimandi.
4. Dummodo ea rationabilis sit & præscripta; & qualis.
5. Item præscriptio.
6. Cap. 1. De præscript. in 6. refertur & explicatur.
7. Titulus in præscribente quando requiratur.
8. Argumenta contra huiusmodi præscriptionem.
9. Incorporalis rei etiam præscriptio datur.
10. In decimis præscribendus una præscriptio sufficit.
11. Præscribens alienas decimas an sit in præsumpta mala fide.
12. Intellectus l. Si quis diuturno D. Si servitus vindic.
13. Doctorum interpretatio rejicitur.
14. Item Covarruvia.
15. Auctoris sententia.
16. Immemoralis præscriptio quomodo probetur.
17. Memoriam rei extare in factis antiqui qualiter probetur.
18. An & per instrumentum?

quibus 32. D. de legib. Et §. ex non scripto Inst. De iure nuncur veluti in proposito argumento, si subditi alicuius parochiæ præstent alteri Clerico decimas, Parochus id dissimulante vel tacente. Præscriptio verò, quando alicui personæ, vel etiam pluribus coniunctim per possessionem vel quasi, legitimi temporis ius aliquod acquiritur, sicut liquet ex tit. Decretal. *De præscriptionibus Et tit. Cod. De præscript. longi temp. cum aliquot seqq.* Quamvis & interdum præscriptio pro consuetudine accipiatur, ut in cap. fin. *De præscript. cum similibus de quibus latius Franc. Balbus in tract. de præscript. in prima parte princ. quest. 10, Petr. Rebuff. tract. de Decimis quest. 12, nu. 45. Et Covarr. in cap. Possessor p. 2, §. 3, numer. 2, De R. l. in 6.*

Dixi, per possessionem, vel quasi, ut utramque possessionem tam rerum incorporalium quàm corporalium complecterer. Siquidem possessio propriè est rerum corporalium, l. Sequitur 4. §. si viam 27, D. De usucap. Et l. 3, in pr. D. De acquir. vel amit. poss. Quasi possessio, rerum incorporalium. Quamvis & iure usurpatum sit, ut & res incorporales simpliciter possideri dicantur, c. *Ad auves 6, De præscript. Et c. 1, eod. tit. in 6, Quare & nos in hoc tractatu utimur interdum verbo possessionis etiam in rebus incorporalibus.*

Quod igitur consuetudine ius decimandi, parochiali Ecclesiæ ex præscripto sacrorum Canonum competens, alteri Ecclesiæ acquiratur,

Kk pro-

Consuetudo à præscriptione in eo distat, quòd illa consensu hominum tacito inducatur, & sic in communi ius constituit, l. De

probat textus in cap. Cum sint homines 18, & c. Ad Apostolica 20, hoc tit. Et ratio est, quia consuetudo derogat juri communi, & ut. De consuet. & consequenter jus alteri Ecclesie competens in aliam Ecclesiam transfundit, & Cum dilectus 8, d. iii. De consuet. Nec enim ex necessitate juris est, ut praeis Parocho loci praeiales decimae solvantur; cum sufficiat eas solvi Deo, in signum universalis domini, in usum scilicet Clericorum quorumcumque, qui consuetudine aut alio iusto titulo nituntur. cap. Tu nobis 26, hoc tit.

4. Dum tamen haec consuetudo (ut & aliae locorum consuetudines) rationabilis sit, & legitimè praescripta, d. cap. uti qua & alia pleraque jure Canonico sancita: & pè & regulariter tolluntur d. c. ult. sup. De consuet.

Sed magnae quaestio est (ut & obiter hoc inferam) quae dicatur consuetudo rationabilis, quaeve legitimè praescripta: Auxit de utroque inquirunt. Dd. ut videre est apud Panorm. in d. c. ult. & Menoch de arbitrar. jud. qu. casu 82. cum seq. & alios, quos hic consulto omitto. Sed praeter verior nobis sententia videtur ejusdem Panorm. qui secutus Hostiensem, & Joan. Andream, existimat rationabilem consuetudinem certo jure definitam non esse, sed pendere ex a estimatione judicis, cuius est considerare, an consuetudinis huius bonus sit, an reprobus; an iustae sive iniustae rationi innitatur. Quam & sententiam communi calculo recepram attestatur And. Gail. lib. 1, Observ. 31, num. 12. Et confirmatur ex vulgata juris sententia, quae ea, quae à jure definita non sunt, censentur relicta arbitrio judicis, per text. in l. 1, in fine. De jure delib. in l. 1, §. expilatores. D. De effract. rib. in c. fin. De transact. & cap. De causis. 4, in fine. De offic. & potest. jud. de eg. Quare & idem retinendum est in consuetudine, quando praescripta dici possit, ut similiter id ad arbitrium judicis redigatur, ob eamdem rationem, quod scilicet id non sit definitum jure certo. Iudex igitur circumspexit in exploranda consuetudine, utrum ea rationabilis & legitimè praescripta sit, dispicere id & aestimare debet. Ut & praescribit Alexandri Imp. Constitutio in l. 1. C. Quae sit longa consuet. cuius verba hic subjicere libet: Praes provinciae, probatus ite, quae in oppido frequenter in eodem controversiarum genere servata sunt, causa cognita statuet. Nam & consuetudo praecedens & ratio, quae consuetudinem iussit, custodienda est. Et ne quid contra longam consuetudinem fiat, ad sollicitudinem revocabit Praes provinciae. Quare consuetudo, an ra-

tionabilis & legitimè praescripta sit, pendet à cognitione & a estimatione judicis. Praescripta, inquam, id est, sufficienti consensu populi introducta. Unde hujus verbi praescripta alia significatio est in praesenti argumento, quam sub titulis Decretal. De praescript. & c. De praescript. longi temp. cum similib. quibus res, tunc praeter praedicatur, quando per continuationem possessionis temporis a jure defuiti, alteri jus acquisitum vel ablatum est.

Ceterum proprius ad rem regrediendo, ex praedictis liquet, consuetudinem valere, ut decimae unius Ecclesiae alteri Ecclesiae sita pendatur, d. cap. Ad Apostolica 20, hoc tit. & ibid. Panorm. Covarr. Variar. resolut. cap. 17, num. 8. vers. tertio deducitur.

Idem & praescriptione fieri posse comprobatur textus in c. Ad aures 6, De praescript. cuius verba placeat & hic adscribere: Ad aures nostras peruenit, duas Ecclesias litigasse super decimis, quas una earum in alterius parochia 40. annis possedit & infra Tua fraternitati tenore praesentium innotescat, quod de jure melior est conditio possidentis; qui quadragenalis praescriptio omnem praesens actionem excludit. Dummodo haec quadragenalis praescriptio & bonae fidei sit & cum titulo, aut sit titulus desit, immemorialis, hoc est, ejus temporis, cuius possessionis initium memoria non existit. Quod hic suppleendum est, ex Bonifacii VIII. rescripto in c. 1, De praescript. in 6, Cujus verba lubet etiam hic adscribere, eo quod Dd. nostri inde eruant regulam quandam generalem, quae & ad alios casus producitur.

Igitur verba d. cap. 1 ita habent: Episcopum, qui Ecclesias & decimas, quas ab eo repetit, proponit (licet in tua sint constituta dioecesi) se legitimè praescripisse, allegare oportet (cum jus commune contra ipsum faciat) hujusmodi praescriptionis titulum & probare. Nam licet ei, qui rem praescribit ecclesiasticam, si sibi non est contrarium jus commune, vel contra eum praesumptio non habeatur, sufficiat bona fides; ubi tamen est ei jus commune contrarium, vel habetur praesumptio contrarium, bona fides non sufficit; sed est necessarius titulus, qui possessori causam tribuat praescribendi: nisi tamen temporis alleget praescriptio, cuius contrarii memoria non existat. Haec tenus textus, sed ejus facti speciem plenius inspiciamus. Erant duo Episcopi diversarum dioecesium, quorum unus in alterius dioecesi possidebat Ecclesias & decimas, quas cum alter repereret tamquam ad suam dioecesi spectantes, ex can. Omnes basilicae xvi. quest. 7. can. 1, cum trib. can. seqq. x. quest. 1. can. 1. §. has. verò decimas d. quest. 7, alter excipiendo ita occur-

occurrit, quod eas legitime præscripserit. Unde de hac re consultus Pontifex rescribit, eum præter præscriptionem allegare & probare oportere præscriptiois titulum; hancque generalem rationem subiicit, quod quamvis in præscriptione rei Ecclesiasticæ sufficiat bona fides, tamen ubi jus commune vel præsumptio refragatur præscripti, necessariam esse & tituli probationem, aut saltem immemorabilem præscriptionem.

7 Ex qua ratione Doctores nostri hanc regulam generalem faciunt, quod, ubi jus commune, vel præsumptio est contra præscriptorem, requiratur necessarius titulus possessionis in præscribente; aliàs opus esse immemorabili præscriptione. *Gloss Gemin. & Francus in d. cap. 1. Joan. And. in summano ejusdem c. 1. Panorm. in c. De quarta De præscript. Dyn. in c. Possessor nōm. 27. Deregulariū in 6. Covarr. d. lib. 1. Variar. resolut. cap. 17. numer. 7. Balbus in tract. de præscript. in 2. parte 3. princ. qu. 6. num. 10.*

3 Ceterum huic præscriptioni juris decimandi etiam potissimum refragari videntur. Primum est, cum hoc jus decimandi incorporale sit, possideri non potest, *d. l. Sequitur 4. §. si viam D. De usucap. & l. Servitutes 4. D. De servit. ut* At verò sine possessione non procedit præscriptio, *c. 3. de R. l. in 6. & l. Sine possessione 2. §. D. De usucap.* Secundum est, quod in præstationibus annuis, vel alterius certi temporis, tot sint præscriptiones, quot sunt anni sive tempora decursa, *l. Cum notissimi 6. §. in iis etiam C. De præscript. 20. vel 40. annorum.* Textum huius §. suis verbis subjiciamus: *In iis etiam promissionibus, legatis, vel aliis obligationibus, quæ dationem per singulos annos vel menses, vel aliquod singulare tempus continent, tempora memoratarum præsumptionem 30, vel 40, annorum non ab exordio talis obligationis, sed ab initio cuiusque anni vel mensis, vel alterius singularis temporis, computari manifestum est.* Quare ex hoc §. inferri videtur, quod in decimis prædialibus, quæ plerumque annuæ sunt, aut certi alterius temporis, non currat una præscriptio, sed separatim ejusque anni vel temporis, quo decimæ solvi debent. Tertium argumentum est, quod in omni præscriptione abesse debet mala fides, id est, conscientia mala, quæ possessor putat alienam rem non esse suam, *cap. suo. de præscript.* At qui possidet alienas decimas in mala fide est, quia contra ius possidet, quo Parocho loci debentur decimæ, *ut supra c. 8. comprobavimus.* Esse autem in mala fide eum, qui contra ius possidet, probat iuris regula in c. Qui contra de R. l. in 6. & text. in l. Quemadmodum 7. in fi.

ne C. de agric. & censuris lib. 11. Cui consequens est, Clericum decimas alienas possidentem, non posse eas præscribere, obstante malâ fide ipsius.

Quibus tamen nihil impediens, inconvulsa manet hæc juris conclusio, quod decimæ per præscriptionem alteri Ecclesiæ rectè acquirantur, *per text. in d. cap. Ad aures, & in d. cap. 1. De præscript. in 6.*

Nec obstat primum argumentum; quia licet rei incorporalis aulla sit possessio propria, utpote quæ tantummodò est rei corporalis, *l. in fine princ. D. De acquir. vel amit. possess.* attamen cum rei incorporalis quasi possessio detur, *cap. Querelam 24. De elect. & cap. 3. De causa possess. & propriet. receptum quoque à jure est, ut & res incorporalis præscribi possit, l. 1. & l. 2. C. De servit. & l. Si quis dicitur 10. D. Si servit. vindic.* Ut hinc & jus decimandi licet incorporale, rectè quoque præscribi dicatur, *d. cap. Ad aures, & d. cap. 1. De præscript. in 6.*

Quoad secundum argumentum, illud quidem majoris momenti videtur primâ fronte; nihilo minus facillè tollitur, si dicamus in decimis præscribendis diversum esse, quàm in aliis præstationibus annuis, vel alterius certi temporis. Quia præstatio decimarum non venit ex contractu vel ultima voluntate, de qua loquitur *d. §. in iis etiam*; sed ex dispositione sacerorum Canonum, à quibus in modum regulæ statutum est, ut ex omnibus fructibus & obventionibus decimæ solverentur, *ut sup. cap. 1. latè deductum est.* Quæ regula, cum & una sit, unamque & simplicem obligationem inducens, factum quoque est, ut & sufficeret contra decimas una præscriptio, *per d. cap. Ad aures, & d. cap. 1. in 6. ex sententia Baldi in d. c. De quarta 4. num. 5. De præscript.*

Quod ad tertium attinet de mala fide, verum est quidem, malam fidem præsumi, ubi quis contra jus agit, si credat eum, à quo habet decimas, illas possidisse, vel ex privilegio, vel ex consuetudine loci, vel ex præscriptiore, vel ex donatione, vel ex transactione, sive compromisso, *ut hic & c. seq. latius dicitur, & sic transferendi in se decimas potestatem habuisse.* Quemadmodum de emptore dicitur, *in l. Bone fidei 109. D. De V. S.* qui emptor bonæ fidei ex eo censetur, quod ignoraverit rem, quam emit, alienam fuisse, aut putaverit, eum, qui vendidit, jus vendendi habuisse, puta, procuratorem vel tutorem. Siquidem hic error, cum facti sit, malam fidem non inducit, atque idcirco non impedit præscriptionem, *l. Juris ignorantia 4. D. De juris & facti ignor.* At solus juris

error impedit prescriptionem, l. Numquam 31. in princ. D. De usucap. & d. l. Iuris ignorantia: veluti si putem rem me posse emere à pupillo sine auctoritate tutoris, l. 2. §. si à pupillo D. Pro emptore; vel rem Ecclesiæ Cathedralis, sine Capituli consensu & approbatione, can. Sine exceptione xxi. quasi. a. Utroque enim casu error juris officit prescriptioni, d. l. Iuris ignorantia & d. l. Numquam. Quà ratione si putem me posse recipere decimas à laico, sine assensu Episcopi, similiter juris error est, quia pugnat cum c. Cum Apostolica 7. in fine De his qua fiunt à Pralat. & consequenter idem error obfistit prescriptioni. Cæterum si quis paret Clericum, à quo decimæ ad se devenerunt, verum ius decimandi habuisse ex aliquo justo titulo, cum reverà non habuerit, error hic, cum in facto consistat, præscribenti nihil obest. Aliter in errore juris, quia in eo pari passu ambulant, scire & scire debere. Quippe quilibet scire tenetur leges, ubi quid acturus est, l. Leges sacratissima 9. C. De legib. aut saltem peritos legum consulere, l. in bonorum possessionibus 10. D. De bonor. possess. Quid si non fecerit, ignorantiam affectasse censetur, adeoque pro supino & crasso ignorante habetur, qui scienti assimilatur, c. 1. in fine De ordinat. ab Episc. qui veniunt, Episcopatus.

Itaque in decimis parochialis Ecclesiæ præscribendis requiritur titulus, unà cum possessione 40. annorum, aut sine titulo immemorialis possessio, juxta d. cap. 1. De præscript. in 6.

12 Cui rursus objicitur textus in l. Si quis diuturno 10. D. Si servus vindic. Si quis diuturno usu, inquit Ulpianus, & longà quæ si possessione jus aqua ducenda nata sit, non ei necesse est docere de jure, quo aqua constituta est (veluti ex legato, vel alio modo) sed utilem habet actionem, ut ostendat per annos forè tot usum se, non vi, non clam, non precario possedisse. Per voculam tot intellige decem annos inter præsentibus, & viginti inter absentes, exemplo rerum immobilium, l. 2. C. De servit. & aqua; juncto itè Insti. de usucap. Hic igitur videmus, servitutem aquæ longo tempore acquiri absque titulo; cum tamen juris præsumptio adversetur præscribenti, quæ omnis res in dubio libera & immunis à servitute præsumitur, l. Alius & cum l. seq. C. De servit. & aqua. Quæ implacabilis videtur esse antinomia.

13 Conantur autem Dd. hunc obicem ita tollere, quod in servitute per prescriptionem acquirenda agatur de levi præjudicio, ideoque titulus in ea non sit necessarius. Secus in iis, quæ sunt majoris momenti, ut sunt decimæ, iurisdicctio, alia-

que huiusmodi, quæ ob sui momentum titulum requirunt. Ubi enim maius periculum vertitur, ibi plenius consultur, cap. Vbi periculum in princ. de elect. in 6. & l. 1. §. sed etsi quis D. De Carbon. edito. Verum hæc conciliatio displicet Dd. Covarr. lib. 1. Variar. resolut. cap. 17. num. 7. ubi latè hanc rem persequitur, & tandem prædictam conciliationem hæc ratione refellit, quod interdum talis servitus esse possit, quæ gravissima incommoda adferat prædio servienti; veluti in servitute via, vel aquæ ductus, si ea per medium fundum constituta sit, item in iure pascendi, si id totum agrum occupet. Unde malè Dd. autumant, divè. sum idcirco esse in servitutibus, quod hæc levis momenti sint.

Quare ipse Covarr. hæc difficultatem aliter submovet; adhibita distinctione inter eum, qui iure communi resistente rem possidet, & eum, qui non verante iure possidet: ut priore casu titulus necessarius sit, iuxta c. 1. De præscript. lib. 6. & c. 2. De restit. spoliat. eod. lib. Posteriori minimè, ut in d. l. Si quis diuturno. Verum nec hæc conciliatio meo iudicio subsistit. Nam textus d. c. 1. titulum requirit, non solum, ubi præsumptio iuris communis, sed vel alias præsumptio militat contra præscribentem, ut in specie c. Si diligenti 17. De præscript.

Ut autem hæc controversia sedetur, puto in acquirenda servitute duo animadvertenda esse; unum, an servitus constituta sit per dominum prædii servientis, alterum, an per alium, qui dominus prædii non est. Ut priori casu opus non sit aliquo titulo in præscribenda servitute, sed sufficiat scientia domini, alium in possessione rei suæ esse, iuxta d. l. Si quis diuturno, & l. 1. & l. 2. C. De servit. & aqua. Nam si præterea titulus requireretur, frustra contenderetur de prescriptione, cum per ipsum titulum iam antè servitus constituta fuisset, & si quis velit Insti. de servit. prædior. Accedente tamen patientiâ domini, quæ loco traditionis est in servitutibus, l. Si ego emi 13. §. 1. D. De Public. in rem act. & l. 1. in fine D. De servit. rustic. prædior. Quod & denotant in d. l. Si quis diuturno & d. l. 1. C. De servit. verba non vi, non clam, non precario. At per alium non dominum constituta servitus exigit titulum, ut ipsi domino prædii nocent præscriptio, sicut ex Castrensi rectè tradit Balbus in tract. de præscript. in 2. part. 4. princ. quæst. 1. numer. 4. per textum in d. l. Si ego emi. Atque hoc sensu in decimis accipiendus videtur textus in d.

c. 1. De *prescript. in 6.* quoddam scilicet Episcopus, qui prescriptione se tueri nitebatur, nullo titulo possederit Ecclesias & decimas, sed potius presumatur eas propria auctoritate occupasse. Ut igitur hæc presumptio cessaret, necessarius erat ei titulus, quo eas acciperet & possederit. Quæ sententia est d. c. 1. Est enim vis ea immemorialis prescriptionis, quoddam instar tituli sit legitime constituti, *l. hoc iure §. ductus aqua D. De aqua quot. & est. privilegioque æquiparetur, c. Super quibusdam §. præterea De verb. signif.*

16 Sed quæ situm memini, quomodo probetur immemorialis prescriptio. Nec enim sufficit in immemoriali prescriptioe testes asserere, possessorum tanto tempore rem possedisse, quoddam ejus initii memoria non existat, nisi etiam addat causam scientiæ suæ, *l. 3. C. De testib. Respondet Glos. in d. c. 1. De prescript. in 6.* hanc causam necesse esse ut reddant testes, se non meminisse, quoddam alius præter possessorem rem utquam possederit, idemque à majoribus suis se accepisse. Quam Glos. communi calculo approbatam esse tradit Balb. in d. tract. de prescript. in 2, part. 3, p. princ. q. 6, num. 24. Addit Covar. in c. Possessor in 2, Relect. §. 3, num. 7, De R. I. in 6, ut & idem testes testificentur hujusmodi quoque esse famam publicam & opinionem apud eos, qui rei cognitionem habent. Item addit ex Lapo, ut testes ejus ætatis sint, quod possint reminisci eorum, quæ ante 40, annos acciderunt. Ut hinc communiter tradant Dd. teste Myns. cent. 1, Obs. 30, ad probandum tempus immemoriale hæc sequentia requiri. Primum, quod testes sint ad minus 54, annorum, & de 40 annis testificentur. Secundum, quod testes necessarii dicant, communem opinionem esse, quod de contrariio usu non extet memoria. Tertium, quod testes ita semper viderint & audierint à suis majoribus. Quattum, quod numquam fuerit observatum contrarium. Quæ licet temerè respicienda non sint, tamen non omnia jure comprobantur. Quare soleo ego in hac re accersere textum singularem in *l. Si arbiter 2, vers. sed cum D. De probat.* qui memoriam rei non extare his verbis expressè decidit, *Cum omnium hæc est opinio, nec audivisse, nec vidisse, cum id opus fieret, nec ex eis audisse, qui vidissent aut audissent, & hoc insimulè similiter sursum versus accidisset, tum memoriam operis facti non extare.* Vult igitur hic text. ad probandum immemoriale tempus, ut testes deponant, opinionem esse omnium, hoc est, communem ejus loci, in quo quæritur, (nec enim

omnes & singuli solent aliorum facta observare, *l. 2, in fine D. De juris & facti ignor.*) rei initium non extare, neque ex aliis, cum quibus vixerint, audisse, qui vidissent & audissent à majoribus suis in infinitum: puta, à parentibus, avis, proavis, &c. tum suis, tum alienis. Ut tamen & arbitrium siue æstimatio judicis hac in re quoque concurrat, *l. 3, §. ideoque D. De testib.* Quocirca decimarum prescriptioem eam immemorialem rectè dixerimus, quarum initium nullum visu vel auditu adferri potest ex depositionibus testium. Et contra verè eam non esse immemorialem, si diversum constiterit ex testificatione testium, *Glos. in d. c. 1. De prescript. in 6, & rectè probat argumentum à contrariio sensu.*

Quibus certè consequens est, quod in factis antiquis memoriam rei extare rectè probetur per testimonia de auditu alieno, ut in d. *vers. sed cum, & in l. 2, §. idem Labeo 8, D. De aqua pluvia arc.* ubi ita textus: *Idem Labeo ait. Æm quæritur, an memoria extet facti opere, non diem & consulom ad liquidum exquirendum, sed sufficere si quis sciat factum. hoc est, si factum esse non ambigatur: nec utique necesse est superesse, qui meminerint, verum etiam si qui audierint eos, qui memoriam tenuerint.* Quod loco & Bartolus notat, ad ad probandum, memoriam extare, sufficere testimonium de auditu alieno: quippe in antiquis necessitas confugere nos cogit ad auditum alienum.

Ex quibus quoque patet, graviter hallucinari eos, qui immemorialem prescriptioem centum annis definiunt, quos & referat Dd. Covar. in d. c. Possessor §. 3, num. 8, *vers. hinc factum esse, apud quem id persequere.*

Poriò & illud quæ situm est (ut hoc argumentum de immemoriali prescriptioe absolvamus) an per instrumentum, memoriam rei extare, probari possit? Fingamus, Titium Clericum in parochia sui Parochi, vel alterius, decimas hæcenus collegisse ultra centum & amplius annos; tandem Parochum loci reperisse instrumentum, quo initium possessionis Titii doceri potest: quæ situm est, an ex hujusmodi instrumento rectè probetur initium possessionis Titii in percipiendis decimis, ita quod Titius allegare non possit immemorialem prescriptioem? Quod putat Joan. Andreæ in d. c. 1, in fine *De prescript. in 6, quem & refert additio Glassii ibid. similiter & Phil. Francus num. 15, & Balbus in tract. de prescript. in 2, part. 3, princip. q. 6, n. 25, qui Joan. Andr. tacitè sequi videntur. Et quidem rectè; si enim memo-*

iam rei extare legitime probatur per testimonia
auditus alieni, uti constat ex d. S. *Idem Labeo*, cur
non æquè ex instrumento, quod à jure æquipa-
ratur testibus etiam de facto suo testificantibus? l.
In exercitiis 15, C. *De fide instrum.* Etenim memo-
ria rei non tantum in mentibus hominum residet,
sed & in scripto, quod memorie conservandæ
causa confici solet, l. 10, l. 13, & fin. C. *De proximis*
factor scrip. lib. 12. Quare ubi ex instrumento, vel
ex alia scriptura, legitime constat de initio rei
cœptæ, profectò dici non potest, eam esse imme-

morialem, sive ejus præscriptionem esse imme-
morialem, cum de initio ejus jam constet per
scripturam. Atque hanc sententiam, quod ini-
tium possessionis rectè probetur ex instrumento,
& ideo non occurrere immemorialem præ-
scriptionem, nuper, cum ex facto incidisset, Col-
legium Juridicum Ingolstadiense in responde-
ndo, comprobavit in causa decimarum possessa-
rum à quodam Monasterio per 150. annos & am-
plius; quam & confirmare videtur Covarr. d. m.
8, in fine.

CAPVT X.

De privilegio, donatione, compromisso, transactione & permutatione, quibus alteri
Ecclesiæ decimæ acquiruntur.

SUMMARI A.

1. Decima unius Ecclesiæ rectè transferuntur in aliam
Ecclesiæ auctoritate Summi Pontificis.
2. An & per donationem?
3. An per viam compromissi?
4. Acquiritur & jus decimandi per transactionem.
5. Et per permutationem.

Superiori Cap. differuimus de consuetudine
& præscriptione, quibus decimæ acquiruntur
alteri Ecclesiæ; nunc subsequenter dispicia-
mus, an idem fieri possit privilegio S. Pontificis.
Item an per viam compromissi, donationis, trans-
actionis, vel permutationis.

De privilegio S. Pont. ambigere non convenit;
cum apud omnes in confesso sit, omnes Ecclesias,
omniaque bona & jura Ecclesiastica consistere in
potestate S. Pont. c. 2, in princ. *De præben. in 6, c.*
Antiqua 21, in princ. *De privileg. can. 1* & 2, dist. 22,
atque ideo jus decimandi uni Ecclesiæ com-
petens, posse ejusdem auctoritate in aliam Eccle-
siam vel personam transferri, c. *Accedentibus* 15 h.
tit. & c. 2, eod. in 6, Idque docemur & exemplo
decimarum in feudum concessarum ante Concil.
Lateranense, de quib. infra à cap. 13.

De donatione extat textus c. *Cum Apostolica* 7,
De his, qui sunt à Pralat quo permittitur laico,
possidenti decimas jure feudante Concilium La-
teranense, donare eas Ecclesiæ, cui voluerit, præ-
sertim religioso conventui, sed interveniente E-
piscopi consensu. Idem probat textus in *can. ult.*
vers. quamobrem XVI. q. 1. in laico, qui nullo legi-

timo titulo decimas decinet, ut illas possit, ipso
loco Episcopo assente, conferre in usum mo-
nachorum & servorum Dei: cum enim transla-
tio decimarum alienationem quamdam sapiat rei
Ecclesiasticæ ab una Ecclesia in aliam, simplex
donatio non sufficit, sed & consensus Episcopi
exigitur, jam dictis jurib. Unde secus est, ubi de-
cimæ à laico propriæ Ecclesiæ conferuntur, quæ
specie nullo assensu Episcopi opus est, cum hoc
casu nulla alienatio sit, sed potius restitutio deci-
marum Ananias in cap. *Prohibemus* 10, in fine h. t.

Quoad compromissum, cum jure permillum
sit, de causa decimali compromitti posse in arbit-
rios, d. c. *Cum Apostolica* & ibi notant. Butr. Ana-
nias, Imola & Panorm. rectè sequitur & ex sen-
tentia arbitratorum decimas uni litigantium ad-
judicari, & alteri adimi posse, sive totas sive pro
parte: alioquin frustra de decimis compromitte-
retur. Et quamvis d. c. *Cum Apostolica* meminerit
duorum arbitratorum, nihilominus & à jure ad-
missum est, ut etiam plures vel unus tantum ar-
biter in causa decimarum assumi possit, c. 1, *De ar-
bitr.* dummodò arbitri Clerici sint, non laici. Ut
enim laicus in causa spiritali prohibetur esse ju-
dex, c. 2, *De judic.* ita & arbiter, c. *Contingit* 8, eod.
tit. nisi fortè laicus simul cum Clerico assumere-
tur ex auctoritate judicis Ecclesiastici, cap. *Per-
tuas* 9, d. 1. *De arbitris.*

In quo tamen illud quæ situm fuit, An in com-
promisso decimarum, sive alterius rei Ecclesia-
sticæ, quæ in alienando certas solemnitates juris
requirit (de quibus in *summa causa* XII. qu. 2, & à
pud. Nayar. in *Comment. De alienat. rerum Ecclesiast.*
in

Et in Summa mea juris Can lib 2, t 31.) eadem quoque solemnitates in hoc compromisso necessariæ sicut? Et magis est quod sic, ex sententia Panorm. in c. Dilecti 4. Et in repet. d. c. Per tuas num. 41, De arbitrio. Siquidem, prohibita alienatione, censetur omnis actus prohibitus, per quem devenitur ad alienationem, c. Cum quid unâ via De R. I. in 6, argum. l. Oratio 6, D. De sponsalib. Et c. Nulli 5, De reb. Eccles. alien. At verò in compromisso decimarum alienationis vertitur periculum.

Jam de transfectione, quod & perream jus decimandi acquiritur, constat satis ex textu in c. 1. Et c. Veniens 8, De transact. in c. Ex multiplici 3, Et in c. Suggestum 9, h. t. Quæ transactio hac ratione fit, ut, si multorum prædiorum decimæ fiat, de quibus contenditur, certæ prædia utrimque ex consensu mutuo assignentur, vel si unum prædium fit, fiat pro parte prædii sive pro numero manipulorum, vel alia formâ simili, prout inter partes convenerit. Ut autem hæc transactio perpetua fit, necesse est, Episcopi vel Pontificis auctoritas interveniat, alioquin Clerici transigentis

personam non egreditur, d. c. Veniens Et d. c. 2. Nec huic refragatur, quod transactio interdicitur sit de re spirituali, c. Consuetus, 4, c. Super eo 6, Et c. Præterea. 10, De transact. quia id verum est, ubi causâ transactionis iuncturæ res temporalis intervenit; siquidem spiritualia non recipiunt æstimationem, c. fin. De rer. permut. At nihil impedit, decimas distribui inter litigantes ex mutuo consensu, ut antè dictum est; dummodò nulla temporalis res extrinsecus accedat: nam & hoc genus transactionis est, l. Transactio 3, in V. vel retento C. De transact.

Postremò, quoad permutationem, decimæ tunc Ecclesiæ cum decimis alterius Ecclesiæ commutari posse, probat textus in d. c. fin. De rerum permutat. arg. ducto à contrario sensu, Et ibi Henr. Boich. Idem fit & in beneficiis Ecclesiasticis, quæ similiter cum spiritualia sicut, c. Super De transact. permutationem mutuum admittunt, c. Ad quasiones d. t. De rer. permut. Et c. un. eod. in 6, Ut tamen in permutatione decimarum etiam auctoritas Episcopi interveniat, propter alienationem.

CAPUT XI.

De decimis Novalium.

SUMMARIÆ.

1. Novale quid.
2. Decima novalium cui debeantur.
3. Item molendinorum recens extructorum.
4. Quid de novalibus incerta parochia?
5. Iure decimandi in feudum dato non continentur novalia.
6. Privilegium de non solvendis decimis an comprehendat novalia?
7. Et 8. Cap. ex parte 27. h. r. examinatur.
9. Sententia Auctoritatis.
10. Intellectus c. 2, eed. tit. in 6.
11. Novalium decima ab alio possessore privilegio non continentur.
12. Novalium decima nullius parochia cui debeantur.

Novale, hoc jure Canonico, est ager nunc primum præcisus, cap. 1, De verb. signif. De jure civili est terra præcisa, quæ anno cessavit, l. Silva 30, §. novalis D. eod. tit. vel quæ excisa silvâ in formam agræ ducta est, l. 3, in fine D. De terram. mot. Sed jure Canonici magis propria est

significatio, ubi de decimis agitur: cui convenit & textus in c. Quia per novale 21, d. t. De verb. signif. Quod sit ager de novo ad culturam redactus, cujus non extat memoria, quod aliquand. cultus fuerit.

In privilegio tamen de non solvendis decimis novalium concessis piis locis, contra aliud nomen novale accipitur; Ut nos aliter novalia intelligantur, quam de his, quæ nullum aut leve præjudicium adferunt Ecclesiæ parochiali, d. c. Quid per novale: eo quod privilegia ita exaudicanda sint, ut quàm minimum nocent alterius juri, l. 1, §. merito, Et §. si quis à Principe D. Ne quid in loco publ. Sed propius ad rem.

Novalium decimæ, cum & prædiales sint, consequens est, eas, instar aliarum prædialium, competere Parocho loci, c. Quoniam 13, Et c. Cum contingat 29, hoc tit. usque adeò licet aliæ decimæ ejusdem parochiæ ab alia Ecclesiâ præscriptæ sint, nihilo enim minus Parocho loci decimæ novalium debentur, d. c. Cum contingat. Et hujus rei ratio est, quod præscriptio sine possessione, vel quasi, non procedat, c. 3, inf. De R. I. Et l. Sine possessione 15, D. De usucap. & tantum quis præscribit, quantum

quantum possidet, l. Qui fundum 7, §. 1, D. Pro emptore & l. 1, §. Iulianus D. De itin. actuque priv.

3 At verò novalis ager, quoad jus decimandi, numquam antè possessus fuit. Igitur nulla in eum canit præscriptio: Parocho itaque loci novalium decimæ remanent ex dispositione juris communis. Quod rectè quoque transfertur ad molendina, quæ quotidie in terra vel in aqua extruuntur, ut ad similitudinem novalium cogantur ad præstationem decimarum suorum proventuum, c. Pervenit 5, cap. Extransmissa 23, & cap. Pastoralis 28, h. tit. De decimis.

4 Sed quaestio est, si novalis ager non unius parochiæ sit, sed inter duas parochias situs, utri earum decimæ novalium debeantur? Et rectè respondet Rebuff. in tractatu de Decimis, q. 14, num. 4, quod utrique parochiæ pro ratione limitum: ut si, verbigrà, limites unius parochiæ protendant se ad tres partes novalis, huic tres partes decimarum cedant, reliqua verò pars quarta alteri parochiæ, argumento §. insula 22, Instituit. De rerum divisione.

5 Adde & jure decimandi in feudum concessio laico (ut infra cap. 11, tractabitur) non venire decimas novalium, c. Tua 2, §. fin. h. tit. De decimis. Siquidem hæc concessio, cum odiosa sit præjudicans ecclesiasticis juribus, restringi potius quam dilatarì debet, dicto §. finali, cap. No. aliqui De privil. in 6, juncto cap. Odia De R. T. eed. lib.

6 Unde idem retinendum est in laico, cui à Summo Pontifice jus decimandi concessum est, ut, scilicet, idem beneficium ad decimas novalium non porrigatur, ob eandem rationem, & probat d. §. fin.

7 Cui tamen adversari videtur textus in cap. Ex parte tua 27, h. tit. De decim. quo loco privilegium concessum de non solvendis decimis comprehendit etiam novalia. Quia, ut inquit ibi text. ubi majus conceditur, minus concessum esse videtur. At novalium decimæ minores appellantur in d. cap. Ex parte tua. Sed respondent Dd. distinctum jus esse in privilegio concessio ecclesiasticis, de quo loquitur d. c. Ex parte tua, ab eo, quod datum est laicis, d. c. Tua §. fin. & ideo, cum illud favorabilius sit in favorem ecclesiasticorum, uberiores interpretationem recipit, non item in laicis, Gl. in d. c. Ex parte & in d. c. Cum contingat, ubi & Panorm. hanc Glossam communi calculo receptam attestatur.

Cæterum Covarr. Var. resol. lib. 1, cap. 17, num. 13, ab hac sententia discedit, juri magis consonum existimans, ut privilegium etiam concessum ec-

clesiasticis non producat ad decimas novalium, per textum in cap. 2, §. 1, De decimis lib. 6, quo loco privilegium de percipiendis decimis novalium, non extenditur ultra dimidiam partem novalium, non extenditur ultra dimidiam partem novalium, propter grave præjudicium parochialis Ecclesiæ, cui alioguin jure communi debentur decimæ novalium. Unde si hoc receptum est in decimis novalium, expressè concessis, multo magis obtinebit, ubi nulla facta est novalium mentio in privilegio. Siquidem Principis privilegium, licet alias in dubio plenissimam interpretationem recipiat, l. 3, D. De constitut. Prine. & c. Cum dilectus 6, in fine De donat. non tamen ubi alteri nocet privilegium, c. Quamvis 8, De rescript. in 6, & d. l. 2, §. si quis à Principe D. Ne quid in loco publ.

Neque huic sententiæ Covarr. ut ipse existimat, refragatur textus in d. c. Ex parte tua: nam ibi diversa ratio subest, quòd scilicet privilegium illi concessum fuerit, cui alias jure communi decimæ competebant; sed fortè ex præscriptione, si ve alio jure speciali, exciderat ab earum perceptione. Atque idcirco, cum illud privilegium favorabilem causam contineat, eo quòd res ad pristinam naturam suam redeat, nempe ad parochialem Ecclesiam sive Monasterium, cujus erant parochiales Ecclesiæ, l. Si unus 27, §. patris vers. quod si non D. De patris, ideo largior interpretatio in hoc privilegio adhibetur, ut etiam & novalium decimas comprehendat. Citat quidem Covarr. hujus sententiæ suæ auctorem Fortun. Garf. in l. Galus, §. & si quid si tantum D. De liber. & postb. cum reverà sit Petri antiqui Interpretis, cujus meminit Panorm. in d. cap. Ex parte. quam ibid. improbat Panorm. ideo quòd textus in d. cap. Ex parte non se fundat in jure communi, sed in eo, quòd ubi magis conceditur, minus concessum esse videatur. Unde ipse Panorm. putat eundem textum exaudiendum esse indistinctè, ut scilicet privilegium concessum ecclesiasticis, de non solvendis decimis, contineat etiam novalium decimas. Verùm utraque sententia tam Covarr. quam Panorm. mihi non probatur. Quia tamen Covarr. veram esse admittamus, tamen non nisi merà conjecturâ dicitur, cum in d. cap. Ex parte nulla fiat mentio præscriptionis, aut alterius juris singularis, quo antè ad alium decimæ pervenerunt. Panormitani verò ideo displicet quòd text. in eod. cap. Ex parte non loquatur de non solvendis decimis, sed de exigendis. Verba textus ad Abbatem sanctæ Columbæ hæc sunt: Cum tibi quod majus est. fin.

est, sit concessum, ut videlicet decimas de laboribus terra parochiarum tuarum cum integritate percipias, de novaliibus eas exigere satis potes: quia ubi majus conceditur, minus concessum esse videtur.

9 Quare magis putarem textum in d. c. Ex parte accipiendum esse de iis parochiis, in quibus Abbas S. Columbae habebat jus patronatus, ex sententia Innoc. & Hostiensis *ibid.* Neque enim de propriis parochiis ipsius Abbatis sive Monasterii intelligendus est, cum hoc casu nullum beneficiū esset; utpote decimis novalium ipso jure spectantibus ad parochiales Ecclesias: cum id precipuis frustra impetretur, quod à jure aliàs concessum est, *l. unica C. De thesaur. lib. 10.*

10 Nec è contrà movet d. c. 2, § 1, h. t. in 6, nam ibi privilegium de percipiendis novalium decimis idcirco restringitur ad mediam partem, quòd veteres decimæ plene & integrè expressæ non essent, verisimiliter summus Pont. non concessisset privilegium novalium decimarum in dispendium grave parochialium Ecclesiarum. Ita fit, quòd summus Pont. interpretetur hoc privilegium, ex mente concedentis, ut neque parochiales Eccle-

sia magnum detrimentum sentiant, & alter non omninò careat commodo privilegii sui.

Præterea animadvertendum est, in privilegio, quo quis eximitur à solutione decimarum novalium, non comprehendi novalia, quæ tempore dati privilegii erant ab alio possessa, *c. Dudum 3. De privileg.* idque ne alteri præjudicetur; nisi fortè & eorum mentio in privilegio facta esset, *d. c. Dudum*; quod potest S. Pont. propter summam ejus potestatem in Ecclesiasticis juribus, *c. 2, De præben. in 6, cum similib.*

Postremò & hinc meminisse oportet, si talia novalia exurgant, quæ omninò extra fines parochiæ sunt, horum decimas ad Episcopum loci spectare, *c. Quoniam 13, h. t.* ita quòd liberum ipsi Episcopo sit, eas decimas vel alteri Ecclesiæ assignare, vel in Ecclesiæ suæ opus convertere. Atque hoc idcirco, quòd & Episcopus totius dioceseos suæ parochus dicatur, *c. penult. circa pr. De donationib.* ut meritò has decimas, quæ nullius parochiæ inferioris sunt, sibi adscribat, vel alteri Ecclesiæ applicet. Quod latius persequitur Panorm. *in d. c. Quoniam num. 2.*

CAPUT XII.

De quarta decimali quæ Episcopo competit.

SUMMARI A.

1. Quarta decimarum solvenda Episcopo.
2. Quatuor genera decimarum veteris Testamenti.
3. Et qua ex his hodie retenta.
4. Decima dissuetudine vel præscriptione tolli possunt.

1 **I**ure constitutum est, ut Clerici & Religiosi ex decimis, quas perceperunt, quartam earum partem Episcopo loci inferre cogantur, *c. Congruente 16, De officio jud. ord. c. De quarta 4, De præscriptionib. c. c. Cum olim 19, De censib.* quæ & originem suam traxit ex legibus veteris Testamenti.

2 Etenim apud Hebræos olim quatuor genera decimarum frequentabantur. Unum earum, quæ Leviticæ tribui pendebantur. Alterum, quæ sacerdotibus à Levitis ex iisdem decimis à se perceptis. Tertium genus erat, quæ ab Hebræis in horreum recondebantur in tempus visitationis templi Hierosolymitani, ut tunc eæ insumerentur. Quartum genus decimarum cedebat in usum

pauperum, ut testis est D. Hieronymus *super Ezech. c. extat in c. 1, h. t.*

Ex his primum genus decimarum hodie à Levitis translatum est in Clericos nostros, auctoritate sacrorum Canonum, *10. tit. De decimis hic c. in 6. diximus sup. cap. 3.* Secundum planè sublatum est, nisi quòd in earum locum successerit hæc quarta decimalis. Tertium genus similiter abolitum est, licet sint, qui existiment oblationes Ecclesiæ in earum locum substitutas esse. Sed & quartum genus decimarum antiquatum est, earumque vicem hodie sustinent elemosinæ. Panorm. *in d. c. 1, num. 3.*

Ex his igitur quatuor generibus primum & secundum sola in usum per sacros Canones revocata sunt; ita tamen quòd secundum genus non planè decima pars sit, sed quarta; atque idcirco quarta decimalis dicitur solvenda, scil. Episcopo loci, propter curam, quam ipse sustinet pro tota Diocesi sua.

Ubi tamen observandum est, quòd sicut ipsa decimæ dissuetudine, aut legitima præscriptione tolli

ne tolli possunt, ut *inf. c. 17*, dicitur, ita & hæc quarta decimalis, d. *cap. De quarta*. Servatâ tamen moderatione in præscriptione hujus quartæ, quæ de

titulo æ immemoriali præscriptione eod. *cap. dicitur*, quæ & ad quartam decimalem pertrahitur.

CAPVT XIII.

Laici an juris decimandi capaces sint.

SUMMARI A.

1. Laicos juris decimandi incapaces esse.
2. Nec illud præscribere posse.
3. Nisi illud habeant ex privilegio S. Pont.
4. Laici conversi sunt capaces juris decimandis.
5. Item qui ante concilium Lateranense decimas in feudum receperunt.
6. Con. Lateranense quo tempore celebratum fuerit.
7. 8. Conciliatur & Prohibemus hoc iis. cum c. Cum Apostolica De his quæ sunt à Prælat.
9. Quid juris sit de iis, qui ignorantur possidere decimas in feudum ante Conc. Lateranense.
10. Præjudicium Capellæ Tolosana.
11. Fructus decimarum laicis recte concedi & elocari ad modicum tempus.

L Laicos juris decimandi incapaces esse, probat textus apertus in *cap. Causam 7*, De præscriptionibus. Cujus verba hæc sunt: *Causam qua inter Regem Archid. & nobilem virum G. super decimis vertitur. & inf. Idcoque mandamus, quatenus causam debito fine decidat, non obstante præscriptione temporis, vel concessione ecclesiastica seculari ve persona, si idem G. eam opponere voluerit; quia cum laici decimas detinere non possint, eas nullâ valent præscribere ratione. Quippe hoc jus spirituale est, c. ult. De rerum permut ac proinde ejus possessio in laicum non cadit, argum. cap. Sacrosancta 51, & cap. Messana 56, sup. De elect. Gloss. in d. cap. Causam, Panorm. & Butrius in c. Quamvis 17, h. t. De decimis. Nam & hinc jus decimandi Sanctuarium Dei dicitur in c. Adhac 15, eod. Quod pertinet gravis illa comminatio Gregorii VII. in Conc. Lateranensi, Decimas, inquiens, quas in usum pietatis concessas esse Canonica auctoritas demonstrat, à laicis possideri Apostolica auctoritate prohibemus. Sive enim ab Episcopis vel Regibus vel quibuslibet personis eas acceperint, sciant se sacrilegii crimen committere, & æterna damnationis periculum incurrere. textus est *can. 1, & v. q. 7*, ubi & subjecta annotatio nova tradit, hoc Concilium celebratum fuisse Romæ in Laterano anno Domini 1059. Sed & adicit*

hunc Canonem Gregorii VII. repetitum fuisse ab Innocentio II. in Concilio Romæ à se habito. Unde videant laici detentores decimarum, quo in periculo salutis versentur.

Igitur laici sunt incapaces juris decimandi, ita sanciendis sacris Canonibus, à quibus hoc jus decimandi institutum est, in exhibitionem Clericorum, non laicorum. Cui quoque consequens est, laicos, si quod obtendunt jus decimandi, nullâ præscriptione etiam immemoriali se curi posse, propter defectum possessionis vel qualis, ut expressè constat ex d. c. *Causam*, & ibi *Gloss. Innoc. Hostiensis, Imola, Panorm. Bald. & alii*, innixi ratione ejusdem c. *Causam*, quod scilicet decimæ à laicis possideri non possint; ergo neque præscribi, cum necessaria sit possessio, sive quasi, ad inducendam præscriptionem, etiam immemorialem.

Cæterum cum nulla ferè sententia juris ita sit, perpetua, ut non aliquam exceptionem vel plures admittat, l. *Omnis definitio D. De R. t.* ideo dispiciamus, ane hujus quoque rei exceptiones dentur. Tres reperio, quæ huc accersendæ sunt. Prima est in laicis, qui jus decimandi beneficio summi Pontificis consecuti sunt. Nam & hujus rei licet spiritualis S. Pont. laicum capaxem facere potest, idque docet Panorm. in d. c. *Causam 7*, argumento ducto à jure eligendi Prælatum, quod similiter spirituale est, d. c. *Sacrosancta & d. c. Messana*, & tamen S. Pont. fidei auctoritate rectè communicatur laico, *can. Adrianus, & can. in Synodo dist. 63*. Sed melius quod hoc rejicere in supremam summi Pontificis potestatem, quam habet in omnes Ecclesias, earumque bona, *cap. 2, in princ. De præb. in 6, can. 1, & 2, dist. 22*, Confirmat, quod statim subjiciam de decimis in Feudum concessis ante Conc. Lateranense. Neque res exemplo caret; nam refert *Did. Covarr. Præf. quasi cap. 33, num. 2, vers. Tertio quoties*, Reges Hispaniæ Ferdinandum & Elisabetham decimas regni Granatensis à S. Pontifice obtinuisse, sed adjunctâ lege dotandi Ecclesias.

ut

Ut hinc notandum sit, quòd et si privilegium & immemorialis præscriptio pari passu ambulant, hoc est, quòd per privilegium obtineri potest, idem possit & per immemorialem præscriptionem, *c. Super quibusdam § præterea De verb. signif. & l. Hoc jure § ductus D. De aqua quodid. & astrua*, id tamen non obtinere in decimis, aliisque juribus spiritualibus, quæ nullâ præscriptione, licet immemoriali, à laicis acquiri possunt, propter defectum possessionis, *d. c. Causam De præscript. & ibi notant Panorm. num. 3. & Felinus num. 2. quo loco & plures Dd. in eandem sententiam citat*. Diversum est in Clericis, qui cum decimarum aliorumque jurium spiritualium capaces sint, idcirco jus decimandi præscriptione non minus quàm privilegio rectè acquirunt, *c. Ad aures 6. sup. De præscript. & c. 1. eod. tit. in 6.*

4 Secunda exceptio est in laicis conversis, etiam si nullo clericali ordine insigniti sint, quales sunt Equites Melitenses, Hospitalarii & Teutonici ordinis. Nam hi cum propter religionem, quam profitentur, merè laici non sint, sed Monachis quodammodo connumerentur, propter eadem vota substantialia Ordinis sui, idcirco licet quoque in jus decimandi admittuntur, *c. 3. inf. De privileg. & c. Quamvis 17. in verb. laico in saculo remanente. hic De decimis, arg. ducto à contrario sensu, prout notat ibid. Panorm.*

5 Tertia exceptio est in laicis, qui ante Conc. Lateranense decimas in feudum ab Ecclesiis receperunt: has etenim laici ex concessione ejusdem Concilii licet possident, *c. Cum Apostolica 7. De his qua fiunt à Pral. & c. 2. § sanè De decim. lib. 6. Covarr. Var. resol. lib. 1. cap. 17. num. 5. vers. olim sanè.*

6 Sed inter Dd. controversum est, quo tempore fuerit hoc Concilium Lateranense celebratum. Hujus certe investigatio frustranea non est, propter laicos, qui cum nullum in decimis possunt obtinere titulum suæ possessionis, solent ad hoc Concil. Lateranense confugere. Sunt igitur qui variè hujus Concilii tempus subducunt, illud rejicientes vel in annum Domini 1179 vel in annum 1215. vel in 1129 vel in 1160. quos recenset Gilkenius scriptor diligentissimus, *tract. De usus cap. & præscript. p. 3. cap. 8. & num. 19.* Sed horum supputatio facile contemnitur. Verùm Dd. Covarr. *Variar. resolut. lib. 1. cap. 17. num. 5. vers. & dubio procul*, ex Historicis, aliisque commemorat hoc Concilium incidisse circa annum Domini millesimum centesimum septuagesimum nonum, &

restatur Guilielmus Tyrius Archiepiscopus *lib. 21. Belli sacri cap. 26.* qui & eidem Concilio interfuit. Fuit autem hoc Concilium generale Latinorum 300. Episcoporum, cum nonnullis Episcopis Orientalibus. Et quamvis ipse Tyrius in specie non meminerit harum decimarum, sicut nec aliorum actorum ejusdem Concilii: tamen necesse est Concilium hoc in id tempus incidisse, utpote sub Alexandro III. coactum, qui eâ ætate vixit. Sed ego postea in acta ejusdem Concilii diligentius inquirens reperi, ea extare in recenti editione Conciliorum tom. 3. parte altera à Severino Bino Clarissimo viro in lucem emissa, ubi & hoc Concil. utpote Universale & Oecumenicum refertur in annum Domini 1180. quod non abhorret à sententia Covarr. & Tytii: nisi quòd inscriptio Concilii certum annum designet, hi verò utantur verbis *ferè aut circiter annum Domini 1179.* Hujus Conc. Canones quàm plurimi extant in Decretalibus Gregorii IX. *ut in cap. 4. De præben. cap. 4. De excessib. Pralator. cap. 2. De privileg. cap. 6. cum seq. De elect. c. 1. De Schismat. cap. 5. De iudic. cap. 2. De usuris, cum similibus.*

7 Sed quòd ad præsens argumentum de decimis attinet, ex eodem quoque Concilio desumpta est Decretalis *in c. Prohibemus 19. h. t. De decimis & in cap. Cum Apostolica circa fin. De his qua fiunt à Pral.* ubi cum textus meminit Concilii Lateranensis, referendum est ad Canonem ejusdem Concilii, qui ita loquitur: *Ecclesias sanè & ascimas de manulicorum sine consensu Episcoporum tam illos quàm quoscumque alios religiosos recipere prohibemus* Quem Canonem Innoc. III. in *d. cap. Cum Apostolica in fine*, intelligit de laicis, quibus ante hoc Concil. Lateranense decimæ in feudum perpetuò concessæ erant, ut, si eas in aliam Ecclesiam (quàm cui aliàs competebant) præsertim in religiosum locum resignarint, id rectè fecerint cum assensu Episcopi: non autem inviti coguntur eas laici resignare. Verba text. paulò post subiiciam. Et hinc profectum autumo, quòd passim dicitur, laicos decimas, quas jure feudi ante Concil. Lateranense acceperunt, licet possidere, non tam ex permissione expressa ejusdem Concilii (quam nullam video in suis Canonibus) sed ex interpretatione Innoc. III. in *d. Cum Apostolica. Conser. hic & c. 2. § sanè h. tit. in 6.*

8 Quare his non refragatur Decretalis *in d. c. Prohibemus*, quæ, ut dixi, & ex eodem Concilio desumpta est, *cap. 14. in fine*, quo dicitur laici detinere decimas cum animarum suarum periculo.

Verba hęc adscribamus: *Prohibemus, ne laici decimas cum animarum suarum periculo detinentes, in alios laicos possint aliquo modo transferre; si quis verò receperit & Ecclesia non reddiderit, Christiana sepultura privetur.* Quia hic textus, interprete Covarr. d. n. s. exaudiendus est, vel de decimis ante Concilium Lateranense nullo infeudationis titulo à laicis possessis; vel de iis, qui quidem decimas jure feudi obtinent, sed debita obsequia non præstant Ecclesiis, à quibus eas in feudum recognoscunt.

At verò Panorm. in idem c. *Prohibemus*, existimat verba illa, cum animarum suarum periculo, accipi oportere de imminente periculo; quia timendum est, inquit, ne Deus provocetur: utpote cessante Ecclesiæ necessitate, ob quam in feudum laicis concessæ erant, c. *Cum cessante in pr. De appellat.* Et in confirmationem hujus suæ sententiæ adducit d. cap. *Cum Apostolica*, ubi Innoc. III. de laico his verbis censet: *Taliter respondemus, quòd monendus est laicus, qui decimam detinet, ut eam restituat Ecclesiæ, ad quam spectat; qui si foris induci negaverit, & eam diocesani consensu alteri Ecclesiæ assignaverit, præsertim religioso Conventui, constabit ipsa donatio perpetua firmitate subnixâ. Et paucis interjectis: Nam & in Later. Concilio est inhibitorium, ne qualibet religiosa persona Ecclesiis & decimas de manibus laicorum sine consensu Episcoporum recipiat, &c. Hoc autem de illis decimis intelligimus, quæ laicis in feudum perpetuò sunt concessæ.* Ita Innoc. III. qui per Concilium intelligit Lateranense, sub Alexandro III. celebratum, ut paulò antè meminimus.

Quare magis assentiendum puto Panorm. interpretationi; quòd scilicet laici decimas ante Concilium Lateranense in feudum receptas licite quidem possideant, sed non sine periculo animæ, utpote cessante Ecclesiæ necessitate, ob quam eas in feudum acceperunt. Unde & in eodem cap. *Cum Apostolica* monentur, non coguntur laici eas restituere. Monentur, inquam, ad avertendum malum, quod fortè illis intentat Deus, propter retentionem diuturniorem, cum decimæ sint & dicantur sanctuarium Dei, & tributæ egentium animarum, cap. *Ad hac* 15, c. *Tua nobis* 26, hoc tit. Itaque hæc monitio majoris cautionis gratiâ fit.

Unde minimè probabile est, quòd existimat Archidiaconus. in cap. 2, num. 2, h. tit. in 6, cum nonnullis aliis, quos ibidem recitat, decimas illas ante Concilium Later. in feudum datas fuisse tantummodò ad vitam, quibus concessæ erant, non verò ad

hæredes pertinuisse, non obstante verbo *perpetuò*, in d. cap. *Cum Apostolica* c. cap. 2, §. *Sanè in fine* h. tit. in 6, Cum & illud perpetuum dicatur, quòd durat ad vitam alicujus, l. 1, D. *Pro socio*: atque idcirco putat rectè dici in d. c. *Prohibemus*, laicos cum animarum suarum periculo decimas detinentes, &c. non intelligendo primos investitos de decimis, sed hæredes sive successores eorum. Sed hanc interpretationem Joannes And. in d. c. 2, rectè refellit hæc potissimum ratione; quòd ob id immeritò Conc. Lateranense permittit decimarum translationem posse fieri in aliam Ecclesiam, quam in eam, cui aliàs jure feudi, defuncto vasallo, competeant.

Porrò hic quæstio est, Quid de illis decimis sentiendum sit, quas laicus quidem asserit se majoresque suos possedisse, sed ambigitur, an ante Concilium prædictum Lateranense? Sunt qui velint hanc laicum justè eas decimas possidere, dummodò probet possessionem tanti temporis, ut ejus initii memoria non extet. Joan. And. & Ant. de Butrio, & communiter alii, in d. c. *Cum Apostolica*, prout eos citat Alex. de Imola conf. 6, num. 5, lib. 1. Hostiensis contra in d. c. *Cum num. 10*, putat, tempus immemorabile non sufficere, sed necesse esse, ut laicus probet majores suos, à quibus causam habet, decimas jure feudi possedisse ante decretum Urbani II. vel saltem auctoritate summi Pontificis. Respicit Hostiensis ad cap. 1, *Episcopum vel Abbatem* lib. 1, *Feudor.* ubi hoc decretum Urbani recitatur; sed generale est de rebus Ecclesiæ non amplius concedendis in feudum; nihil ibi in specie de decimis: nisi fortè postea nova necessitas Ecclesiæ incidere, ut etiam coacta fuerit Ecclesiæ decimas laicis jure feudi concedere, & ita supervenerit hoc Conc. Lateranense, quòd speciatim in decimis prohibuit, ne & in posterum eæ in feudum darentur, antea verò datas rata haberentur.

Probat verò sententiam suam Hostiensis quinque rationibus: quarum prima est, Quòd Ecclesiæ fundatam habeat intentionem suam de jure communi; ergò obtinere debet, nisi è contrà possessor probet titulum, c. *Si diligenti* 17, *De prescript.* Altera est, Quia hic vertitur periculum animæ, ergò quòd tutius est, sequendum est, argum. c. *Luvemus* *De sponsalib.* c. *Illud* §. *licet inf.* *De clerico excommunicato.* Tertia, Quia talis possessio odiosa est, cum non cadat in laicum regulariter, cap. *Causam qua* *De prescript.* Quat-

Quarta, Quod summa ratio est, quæ pro religio-
ne facit, *l. Sunt persona 43. in fine D. De relig. & sum-*
ptib. funer. Quintam rationem uti infirmam con-
sultò omitto. Unde colligit, in dubio pro Eccle-
sia contra hunc laicum proauctiandum esse. Ego
hac in re solo hoc argumento uti solco, ex doctri-
na Bartoli in *l. 1. C. Srad. verus credit* quæ afferitur,
unumquemque probare oportere, quod est causa
intentionis suæ, sive sit actor sive reus, *per text. l. Si*
minorem 4. C. De in integ. restitut. cui convenit omnino
l. 1. C. De probationib. & l. 1. & l. 2. D. eod. ubi ita Pau-
lus J. C. Et incumbit probatio, qui dicit, non qui
negat. At qui allegat, se majores suos decimas
in feudum recepisse ante Concilium Lateranense,
eum sit fundamentum intentionis suæ, tum & fa-
cti quæstio, id probare tenetur. Neque enim ju-
vat immemoralis possessio sive detentio, quæ
nulla dari potest in laico: nisi tribus casibus, quos
ante hoc eod. Cap. recensimus, quive ante omnia
doceri debent, *c. 2. De restit. spoliat. in 6.* Atque hu-
jus sententiæ quoque sunt, Joan. Monachus &
Archid. teste Panorm. in *d. c. Ciam Apostolicam. 12.*
De his que sunt à Prelat. licet Joan. Andr. existi-
met in hac re sufficere immemoriam possessionem
& famam, quod scilicet decimas ante Con-
cilium Lateranense jure feudi obtinuerit laicus;
cuius opinionem æquam esse censent Panorm. *d.*
num. 12. & Felin. *in d. c. Causam num. 3. De prescript.*
Alias enim, inquit, fieri posset, ut propter diffi-
cultatem probationis laicus privaretur jure
suo.

Hæc igitur opinio Joan. Andr. duo simul exi-
git, & immemoriam præscriptioem & famam:
quamvis ne quidem famam requirere videantur
Butrius & Imola in *d. cap. Cum Apostolica & alii a-*
pu. Dd. Covarr. Variar. resolut. lib. 1. cap. 17. num. 5.
circa fin. existimantes ultra immemoriam tempus
non requiri famam, sed sufficere hoc tempus ad
probationem tituli, quod scilicet laicus decimas
jure feudi ante Concilium Lateranense acquisi-
verit. Quippe ex immemorali præscriptione ti-
tulus præsumitur, *cap. 1. De prescript. in 6. & l. Hoc*
jure 5. ductus aqua D. De aqua quotid. & assiva. Neque
his repugnare, ajunt, quod laicus præscribere
non possit jus decimandi propter defectum pos-
sessionis; quia hæc species laicus non tam præscri-
ptione nititur, quam præsumptione tituli, quæ
exurgit ex lapsu temporis immemoralis, quod
videlicet ipse laicus majoresve ejus licitè, id est,
ante Concil. Lateranense, decimas feudi titulo
possederint.

Sed & hæc sententia si rectius inspicatur pla-
nè convenit cum opinione Joan. Andr. Nam ad
essentiam immemoralis præscriptionis est quod
& communis fama eam testetur, & de contrario
ulnulla extet memoria, *per text. in l. Si arbitror 28.*
in fine D. De probat. sicut supra Cap. 9 tilius expli-
cavimus. Et sanè hanc opinionem, quæ eadem est
cum priore, non difficile esset defendere propter
immemoriam tempus, quo alias præsumptio ti-
tuli induci censeretur, *d. c. 1. in fine De prescript. in 6.*
nisi expressum jus laico ad veraretur, quo statui-
tur & declaratur, laicum incapacem esse posses-
sionis juris decimandi: quod initio hujus Capituli
demonstravimus. Unde necessariò consequens
est, elidi hanc præsumptionem contra expressum
jus introductam, quo sicut possessio negatur in
laico, ita & præsumptio tituli, quæ ex hac imme-
moriali possessione oritur.

Extat quidem hæc de re præjudicium Capellæ 10
Tolosanæ inter Episcopum Caturicensem & no-
bilem quemdam; cujus antecessores cum deci-
mas ab immemorali tempore, jure feudi possed-
issent, idque testaretur publica fama; decidit, ut
hic nobilis in idem feudum confirmaretur: sed
addit, propter scandalum, quod grave imminet,
si feudum ab eo ablatum fuisset, tum & con-
servandæ pacis causa. Igitur sola præsumptio ti-
tuli ex immemorali tempore non sufficiebat, ni-
si etiam & pacis studium, & scandali evitatio ac-
cessissent. Vide *decij. 439. Capella Tolos. & facit text.*
in can. 1. dist. 51. & quod tradit D. Thom. 2. 2. quest.
87 art. 1. in fine de decimis non petendis per ministros Ec-
clesiæ, ratione scandali.

Non tamen hic omittendum est, quod docet 11
Glos. in *c. Quamvis 17 hoc tit.* fructus decimarum
concedi posse laico ex causa, ad tempus vitæ suæ;
non autem jus ipsum decimandi, sed ut decimas
nomine & titulo Ecclesiæ percipiat. Quam sen-
tentiam Dd. ibi frequentior calculo admittunt,
teste Covarr. *d. cap. 17. num. 5.* Eadem Glos. *d. c.*
Quamvis vocat Panorm. *ibid. num. 4* quotidianam
& maximè notabilem, si tamen intervenerit Su-
terioris auctoritas.

Sed & fructus decimarum laicis elocari posse 12
extra controversiam est, *per cap. 2. De locat. & ibi*
tradunt Butr. Imola, Ananias, Panorm. dum modò
hæc locatio in modicum tempus contracta sit,
hoc est, ad decem annos non porrigatur, *cap. 1. De*
rebus Ecclesiæ non alienan. in Clement. & ibi Glos. & Pa-
norm. & Imola in d. cap. 2. Quod autem modicum
tempus ita accipiendum sit, facilè conicitur ex

cap. *Querelam ult. Ne Pralat. vices suas &c.* quo loco valet concessio Ecclesie, id est, obventionum Ecclesie pro annuo censu per septennium. Nisi quod hodie ex constitutione Pauli II. in cap. *unic. De reb. Ecclesie non alien in Extravag. communib. re-*

rum Ecclesiasticarum locatio & conductio contractata sit, ne triennium excedat. Intellige, ubi scilicet hæc constitutio excepta est, de quolâ Covarr. *Variar. resolut. lib. 2. cap. 6. & Navar. in can. Non liceat xii. quest. 2. num. 21.*

CAPUT XIV.

Utrum laicus de decimis jure feudi investitus ante Concil. Lateranense, possit alium laicum subfeudare? Et quid de feudo decimarum ad Ecclesiam reverso.

SUMMARIUM.

1. Feudum uni concessum alteri subfeudari potest.
2. & 4. An idem obtineat in feudo decimarum?
3. Feudum decimarum ad Ecclesiam reversum an rursum in feudum concedi possit?

EA feudi natura ordinaria est, ut uni concessum possit ab eodem subfeudari, id est, rursus in feudum alteri concedi, dummodò æquè idoneo & eadem lege detur, c. *un. §. 1. Qualiter olim poterat feud alienari. c. 1. §. similiter De lege Corradi, &c. Imperialem §. illud quoque De prohib. feudi alienat. per Frider. lib. 2. Feud.*

2. At quæstionis est, An idem sit in feudo decimarum concessio laico ante Concilium Lateranense de quo proximo Capite egimus? Quod putat Bernardus in c. *Prohibemus 19. in Gloss. V. laicos hoc tit. dum tamen id fiat assentiente Episcopo.* Nam videntur decimæ jam naturam feudi induisse. Sed contra rectius dicitur, per text. in cap. *Cum Apostolica 7. De his que sunt à Pralat. & in d. c. Prohibemus.* Utriusque Capituli textum superiore Cap. recitavimus, & ex communi interpretatione Dd tradit Panorm. in d. c. *Prohibemus, per eundem text.* dum is indistinctè prohibet decimas, id est, jus decimandi transferri in laicos. Apertius verò ex d. c. *Cum Apostolica* hæc sententia confirmatur, dum disertè loquitur de feudo decimarum, ut scilicet decimæ semel in feudum concessæ restituatur vel ipsi Ecclesie, ad quam aliàs de jure spectant, vel alteri Ecclesie sive religioso loco applicentur cum assensu Episcopi. Non igitur in feudum

alteri laico dari possunt. † Eiusdem quoque sententiæ, quòd ne quidem Episcopo approbante hujusmodi decimæ laico subfeudari possint, sunt Hostiensis, Joan. Andr. Henricus, Curtius & alii apud Did. Covarr. lib. 1. *Variar. resolut. cap. 17. num. 5. vers. præter hæc & illud.* Qui & idem obtinere videntur in hujusmodi feudo extincto, & ad Ecclesiam reverso; quod ex sententia d. cap. *Cum Apostolica* satis eruitur. De quo vide quæ fusius tradunt Imola in c. 2. num. 39. cum seq. *De feudis, & Jason. de feudis, tit. Quis feudum dare poss. num. 13.*

Unde factum est, quòd antè diximus, decimas in feudum concessas amisisse jus suum spirituale, & induisse naturam feudi sæcularis, ita quòd sine vitio deinceps in alium laicum transferri possint; ex illa juris regula, quæ res semel legitimè alienata deinceps rectè alienatur, l. *Pater 36. §. quindecim D. De legat. 3.* Nam his repugnant ea, quæ jam dicta sunt; ac proinde prædicta juris regula huc transferri non potest, impediente juris dispositione contrariâ, alleg. locis. Etenim jus illud decimandi, quod ex institutione sua spirituale est, tantummodò competens Clericis ob executionem divini officii, per hujusmodi concessionem feudi Clericis non adimitur, sed solum quoad utilitatem, id est, perceptionem fructuum, remanente proprietate apud Clericos; quod verba textus in d. c. *Cum Apostolica*, videntur satis subindicare, dum inquit, *quod monendus est laicus, qui decimam detinet, ut eam restituat Ecclesie, ad quam spectat.*

CAPUT XV.

De decimis per emptionem aut permutationem aut per similem titulum acquisitis.

SUMMARI A.

1. Laici nullo titulo sibi acquirere possunt jus decimandi.
2. Decimarum jus inasstimabile.
3. Gravissima comminatio in Prælatos & laicos: ratione decimarum.
4. & 5. Vindicta in Carolum Martellum & alios.
5. Rustici cujusdam factum improbat.

VT hinc constitutissimi juris sit, laicum nullo titulo sive emptionis, sive permutationis, sive donationis aut simili, jus decimandi sibi posse acquirere; sed si quod obtendit restituere eum oportere Ecclesie, ad quam spectat, sub pœnis à laicis Canonibus præscriptis, in c. Ad hæc 15. c. Quamvis 17. & c. Prohibemus 19. hoc tit. & can. 1. xvi. quest. 7. non tantum ideo, quod laicus juris decimandi incapax sit, sicut supra cap. 13 latius docuimus. Sed & si per emptionem vel permutationem, vel similem titulum onerosum, qui æstimationem recipit, sibi acquiserit decimas, id frustra quoque fieri; * cum apud omnes in confesso sit, jus decimandi esse spirituale, ac proinde nullam æstimationem recipere, ut expresse textu caveretur in c. ult. in fine De rerum permut. cujus verba hic adscribam: *Quo circa mandamus quatenus si vobis constiterit de præmissis (cum permutatio de spiritualibus ad temporalia improbetur prædictum arbitrium, & quicquid secutum est ex eo, vel ob id, irritum decernatis. Erat autem in specie d. cap. ult. causa decimarum in arbitros compromissa, qui cum pronuntiassent, ut altera pars, recepta certâ pecuniæ summâ, à decimarum petitione cessaret; consultus ea de re Summus Pontifex improbat arbitratorum sententiam, ex hoc capite, quod jus decimandi utpotè spirituale, cum pecuniâ contulerint & æstimaverint. Unde rectissime dicitur, ut nec jus decimandi emi vel vendi possit; sicut & fatentur ibi Glos. & Hostiens. Quæ ratio cum ex natura ipsius rei desumpta sit, valet & inter Clericos & monachos, ut nec hi jus decimandi titulo æstimabili possint*

acquirere vel transferre. Sicut accidit in d. cap. ult. Unde mirandum est, hoc tempore laicos nullâ hujus religionis tangi, dum impune decimas comparant & detinent, contra factos Canones, adeoque sacrilegii crimine se obstringunt, & decreto Gregorii VII. in Concilio Lateranen. cujus verba sup. Cap. 13 recitavimus. Quibus accedat gravissima comminatio Alexandri III. in Prælatos Ecclesiarum & laicos ab illis decimas recipientes in c. Quamvis 17. & cap. Ad hæc 15. hoc tit. Prioris verba sunt hæc: *Quamvis grave nimis, & divini dignum animadversione iudicii habeatur, quod laici quidam, quod sacerdotum est, in Ecclesiasticis rebus usurpant; maiorem tamen incurrunt formidinem, quod formem sui erroris dicuntur in ipso Clero aliquoties invenire, dum quidam Prælatorum Ecclesia decimas & Ecclesias disponere eis indulgent, & eos in deviam mortis impellunt, qui prædicatione eorum ad viam vitæ fuerant revocandi, & in Statutum, ut si quis alicui laico in saculo remanenti Ecclesiam, decimam, oblationemque concesserit, à statu suo, sicut arbor, qua inultiter terram occupat, succidatur, & donec emendet, dolore sua jaceat ruina prostratus. Posterioris cap. text. hic est. Ad hæc donationem decima, quam Abbas sancti S. de Monstrali cuidam laico concessit, per successionem tenendam; (quoniam Sanctuarium Dei jure hereditario possideri non debet) viribus cavere decernas, & laicum (nisi decimam ipsi Ecclesie liberè resignaverit) vinculo excommunicationis adsiringas. Quare nequidem laici ex concessione Prælatorum Ecclesiasticorum decimas licitè decipient; multò minùs ex concessione Principis aut alterius laici.*

Hinc & canon Calixti Papæ seu potius Paschalis II. *Si quis Principum vel aliorum laicorum dispositionem vel dominationem (aliàs donationem) rerum sive possessionum Ecclesiasticarum sibi vindicaverit, ut sacrilegus judicetur* textus est in can. Si quis xvi. quest. 7. & ibi annotatio recens. Et in specie de decimis est cap. Dudum 31. §. ceterum hoc tit.

Refert Gregorius Tholosanus ex Gaguino *Synag. lib. 2. cap. 25. num. 7.* Carolum Martellum post devictos & expulsos Agarenos, decimas ex consensu Episcoporum inter quosdam nobiles

les distribuiffe, eisdemque brevi & plura alia Ecclesiis restitutum pollicitum fuisse, sed morte præventum minimè id perfecisse; atque idcirco eius animam à dæmonibus in infernum fuisse delatam. Quod in ultionem tantæ usurpationis (aut idem Tholosanus) videtur accidisse, ob sacrilegium Ecclesiæ illatum; cum nullus Princeps, Rex vel Imperator, has decimas usurpare, minusque aliis laicis concedere possit. Quem videlatus ibid.

Ex quibus factum cuiusdam rustici nullâ ratione defendi potest, qui cum decimas detineret, & earum nomine sibi controversiam futuram

merueret per Parochum aut alium Clericum, cui aliàs legitimè debebantur, cessit eas in feudum cuidam Duci aut Comiti, ut ita agenti potentiorum adversarium obiceret. Nam non tantum hæc cessio nulla est, utpote sacris Canonibus adversa, sed & incidit res in pœnam l. 1. C. Ne liceat potentiorib. & c. Tum etsi licita cessio esset, non tamen idcirco liberaretur rusticus, quin adhuc conveniri posset, *exc. un. De controversia inter vasal & alium, c. un. §. si vasallus de beneficio & ibi Bald. Si de feudo def. consentio sit & c. un. §. rei autem De invest. de re aliena lib. 2. Feud.* Quare rusticus ille perperam hac cautione usus est.

CAPIT. XVI.

Utrum Clericus per Parochum loci spoliatus decimandi jure, antè omnia restituendus sit? Et quid de laico eodem jure spoliato?

SUMMARIA.

1. Spoliatus ante omnia restituendus.
2. Neque spoliatus à spoliatore referenda est questio domini.
3. Spoliatus jure decimandi quando restituendus.
4. Ratio diversæ juris.
5. Et ex hac regula generalis.
6. Laicus frustra possessionem decimarum repetit.
7. Glossæ opinio reprobata.
8. Remotio objectionis ex cap. Eum qui De præben. in 6. & l. Si quis in tantam C. Unde vi.
9. Spoliatus jure decimandi, pendente lite, an restituendus.

EX facto quæsitum memini: Erat quidam Clericus, qui in aliena parochia decimas possidebat, sed Parochus loci intervertens ei possessionem, eas in horreum suum congescit: quæ situm fuit, an iure id fecerit Parochus?

Et videtur non iure fecisse, quod propriâ auctoritate hac in re usus fuerit, contra l. Non est singularis D. De reg. iuris, & l. unic. C. Ne quis in causa sua. Ideoque consequens est, Clericum statim contra Parochum restituendum esse, iuxta iuris utriusque regulam, quâ spoliatus ante omnia restitui iubetur, etiam si is prædo sit, cap. In literis §. De restit. spoliat. can. Omnes II. quest. 2. l. 1. §. qui à me D. De vi & vi arm. & §. recuperanda Insticut. De interdicitis.

Spoliatum eum dicimus, qui possessione suâ, vel quasi, deictus sive privatus est, iudicii ordine omisso. Possessionem intellige rerum corporalium; quasi possessionem rerum incorporalium, ut est & ius decimandi, ut aliàs supra meminimus. Neque spoliato referri potest à spoliatore questio domini aut quod potius ius in re habeat quàm spoliatus: hoc enim ad petitorium iudicium pertinet, cuius diversa ratio est à possessione, l. Naturaliter 12. §. Nihil commune D. De acquir. vel amit. possess. ac proinde videtur Clericus iniquè spoliatus & subsequenter ante omnia restituendus, iam dictis iuribus.

Verum aliter sacris Canonibus visum est, Clericum hunc non aliter restituendum esse, quàm docuerit se iusto titulo decimas possedisse, sicut probat elegans textus in c. 2. De restit. spoliat. in 6. cuius verba singularia hic subiiciam: Ad decimas, quas Canonici S. Nicolai se afferunt infra parochiam Ecclesiæ B. Clerici possedisse aliquamdiu, & eis per eundem Clericum spoliatos fuisse, nequaquam debent restitui, nisi evidenter docuerint, quod earum possessionem legitimè affecti fuissent. Quia eas occupasse iniuste verisimiliter præsumuntur, cum proveniant ex prædis infra alienam parochiam constitutis, sitque manifestum (nisi aliud ostendatur) eas de iure communi ad eandem Ecclesiam pertinere. Hic igitur casus singularis est, quod spoliati non antè restituantur, quàm iustam causam possessionis suæ comprobaverint; videlicet, quod vel ex privilegio Summi Pontificis, vel ex consuetudine, vel præscriptione, vel ex compro-

missio, vel ex transactione legitime facta, jus decimandi sibi acquisierint, sicut supra c. 9. s. f. s. tra- didimus.

4 Sed cur diversum in hac specie statuitur? Rationem hanc reddidit ibidem c. 2. De restit. spoliat in 6, quod Canonici S. Nicolai, quorum hic fit mentio, verisimiliter presumauntur injuste decimas possedisse, eo quod ex juris prescripto jus decimandi pertineat ad parochialem Ecclesiam ejus loci, ubi fructus prediorum colliguntur. Duo igitur hic restitutionem spoliatorum dissuadent, unum, quod presumpcio juris communis contra dictos Canonicos militaret, & contra verò faveret parochiali Ecclesie jus commune, quod ad Ecclesiam parochialem spectat decimæ; quæ simul conjuncta in d. cap. 2. impediunt restitutionem possessionis decimarum. * Unde generalis juris regula, quæ jubet spoliatus ante omnia restitui ex d. c. 2. restringenda est, ut scilicet ea non obtineat, ubi jus commune facit contra spoliatum, & diverso verò faveret spoliatori. ex d. c. 2. & tradunt ibi Joan. Andr. & Philip. Francus, item Covarr. Variar. resol. lib. 1. c. 17. num. 6. & Navar. in c. Accepta 5. num. 21. De restit. spoliat. Secus, si alterum ex his desit, hoc est, si vel juris presumpcio non facit contra spoliatum, vel licet faciat, non tamen facit pro spoliatore. Quo casu necessitas non est, quod spoliatus probeat causam possessionis suæ, sed statim restitui debet, juxta textum in d. cap. In literis De restit. spoliat. & facit textus elegans in l. fin. Cod. De rei vindicat. cum aliis ante citatis, item in c. Licet 28. De preben. in 6, ubi prohibetur auferri possessio absque causæ cognitione ei, qui duplex beneficium curatum possidet, licet prius ipso jure per posterius vacaverit, juncto cap. De multa 28. sup. De preben.

6 Atque hæc multo magis obtinent in laico, qui possessione, sive potius detentione juris decimandi à Parocho loci spoliatus est, qui ideo minus restituitur, quod non solum militet contra eum jus commune, & Parocho faveat, sed & quod is juris decimandi incapax sit, cap. Cum causam 7. De prescriptionib. Unde frustra laicus petit sibi restitui possessionem, quam numquam habuit, aut habere potuit, d. cap. Cum causam, aut si fortè justè habuit ante Concilium Lateranense, vel ex privilegio S. Pontificis, de quibus fusè egimus supra c. 13. non tamen ideo laicus spoliatus ante restituitur, quam titulum suæ possessionis comprobaverit, ex ratione d. c. 2. De restit. spoliat in 6. Tameñ contra existimet Glossa ju-

ris Canonici in Summa xiv. qu. 1. in V. possideri, dum laicum spoliatum possessione decimandi ideo restituendum censet, quod etiam latro restituitur, d. c. In literis de restit. spoliat. Quam Glossæ sententiam etiam in praxi receptam esse in Curia Gratianopolitana testatur Guido Papa quæst. 288. Sed meritò refellitur à Covarr. d. n. 6, & ex iis, quæ jam à me dicta sunt.

Quæ sanè diligenter noranda sunt pro Parochis, quod hi decimas fructuum parochiæ suæ licite occupent, & in horreum suum sive Ecclesiæ inferant, donec alter Clericus vel laicus decimandi jus obtendens, justum possessionis suæ titulum docuerit.

Neque his obstat c. Eum qui 18. De preben. lib. 6, quo laicus, qui beneficium Ecclesiasticum auctoritate propria occupat, privatur jure suo, si quod habet in beneficio. Quin & jure civili constitutum est, ut, qui violenter invadit possessionem rei suæ a quod alium existentem, amittat ejusdem rei dominium; vel si non est dominus, teneatur, præter restitutionem rei, & estimationem quoque ejus præstare, l. Si quis in tantam 7. C. Unde vi. & §. sed ne Inst. de vi bonor. rapt. Idque receptum est, ad compescendam audaciam occupantium.

Sed cur non idem observatur in Parocho possessionem decimandi alteri intervertente, sive auferente? Responderi quidem posset, id non Parochi audaciæ vel temeritate fieri, sed permissu juris, d. cap. 2. De restit. spoliat in 6. At dolo non facit, qui concessio jure utitur, l. Nullus videtur d. De reg. jur. & l. Gracchus C. Ad L. Jul. de adult. Verum hæc ratio non explicat diversitatem juris. Quare rectius dicitur ex d. cap. 2. quod pro Parocho loci concurrat jus commune contra spoliatum, prout antè dictum est. At in specie d. cap. Eum qui nullum jus est pro spoliatore, imò magis contra eum proceditur, quod antea beneficium cum cura animarum habens, alterum ejusdem generis invaserit; & ideo merito puniatur in privationem juris, si quod habet in secundo Textus verò in d. l. Si quis in tantam & in d. §. sed ne, loquitur de invasione sive occupatione rei corporalis, in qua cum majus periculum versetur, ne scilicet partes ad arma decurrant, l. Quoniam 6. C. Ad L. de vi publ. non est ejus pœna temerè transferenda ad quasi possessionem rei incorporalis, ut est jus decimandi, l. Interpretatione d. De pœnis, & c. De In pœnis R. l. in 6. Sed quia hæc ratio omninò firma non est, eo quod ex multorum sententia remedium d. l. Si quis in tantam, utile saltem competat pro re

M m

incor-

incorporali. Menoch. de recuper. poss. rom. 9, n. 268, Ideoque magis cessare hoc casu pœnam d. l. Si quis in tantam, ob eandem rationem, quam diximus de non restituenda possessione Clerico vel laico, qui per Parochum loci spoliatus est jure decimandi, atque ad eum ejusdem legis pœnam ad præsentem casum trahi non possit, ob præsumptionem apertam, quæ pro Parochæ militat & spoliato adversatur.

Sed quid si Parochus, lite vel appellatione pendente, hanc spoliationem intulerit? Et rectè responder Lapus Abbas in d. cap. 2, spoliatorum hoc casu restituendum esse, etiam si prius non docuerit titulum possessionis suæ. Idque ex capite attentatorum. Nam certi juris est, lite penden-

te vel appellatione nihil innovari posse, donec liti finis impositus sit, toto tit. sup. Ut lite pendente nihil innovet l. unic. D. Nihil innovari appell. pend. Et Constituciones 16, D. De appellat. Rationem hanc reddens, quod vis attentati magis sit privilegiata, quam possessorum recuperandæ cum per attentatioacm offendatur jus, pars, judicium & judex. Eiusdem sententiæ suæ Lopus citat Innocentium, Hostiens. & Joan Andr. quam & sequitur Geminianus in d. c. 2, num. 9, Quod in Clerico spoliato verum esse censeo; in laico non item, nisi de privilegio S. Pontificis vel de Concilio Lateran. quo attitur laicus, controversia esset.

CAPUT XVII.

Quibus modis quis eximatur à præstatione decimarum.

SUMMARI A.

1. Quilibet ad præstationem decimarum tenetur, nisi se exemptum probaverit.
2. Exemptio à decimis quibus ex causis competat, videl.
3. 4. Vel beneficio S. Pontificis: in quo tamen duo sunt animadvertenda.
5. 6. Vel ex loci consuetudine, ubi quoque est explicatio cap. In aliquibus §. fin. hoc tit.
7. Refutatio aliorum interpretum.
8. Covarruvia sententia rejecta.
9. Auctoris sententia de consuetudine.
10. Consuetudo Hispania in solvendis decimis.
11. Item Galliarum.
12. 13. D. Thoma sententia explicata.
14. De præscriptione immunitatis à decimis.
15. Qua quatuor argumentis oppugnatur.
16. E contra confirmatur.
17. Contrariorum solutio.
18. De transactione, quomodo per eam decima tollantur.
19. De remissione decimarum.

Certa juris regula est, quemlibet ex præscripto sacrorum Canonum ad functionem decimarum teneri, & cogi posse, sicut supra c. 4, latè comprobavi: nisi is contra, se exemptum docere possit, c. A nobis 24, h. tit. De decimis. Ubi his verbis Innocentius III. Cum igitur quilibet decimas solvere teneatur, nisi à præstatione ipsarum specialiter sit exemptus, &c. Quibus posteriori-

bus verbis aperte innuitur, decimarum præstationem non ita præcisè omnibus & singulis incumbere, quin ab eadem interdum liberentur vel subleventur.

Idque quique ex causis contingere potest, vel privilegio summi Pontificis, vel consuetudine loci, vel præscriptione, vel transactione, vel remissione ejus, cui decimæ debentur. Singulas has species perlustremus.

De summo Poat. adaubitari non convenit, propter supremam ejus potestatem in Ecclesias & Ecclesiastica jura, c. 1, in pr. De præbend. lib 6, Exempla extant in c. 9, c. 10. pen. b. 1. Idque obtinet tam in laicis, quam in Clericis donatariis, ob eandem rationem.

In quo tamen animadvertendum est, ne privilegium illud nimis damnosum sit Ecclesiæ, cui aliàs debentur decimæ. Nam hoc casu privilegium sub vel obreptionis argui & refelli possit, c. Quid per novale 21, De verb. significat. juncta l. 2, C. De precib. Imp. offer. Idem iuris est, si ex post facto causa privilegii cessaverit, cap. Suggestum 6, h. tit. cum sublatâ causâ tollatur quoque eius effectus, c. Cum cessante 60, sup. De appellationib.

De consuetudine est textus in c. In aliquibus 32, §. fin. b. 1. Ubi his verbis Innocentius III. in Concilio generali Lateranensi: Illa quippe decima necessario solvenda sunt, qua debentur ex lege divina vel loci consuetudine approbata. Scio hunc textum variè à Dd. accipi. Nam Bernardus & Innoc. ibid. exaudiunt eum de consuetudine loci in præ-

præstandis decimis huic vel alteri Ecclesiæ, juxta *Cum sint* 13, *Eccl. Cum Apostolica* 20, *b. t.* non verò intelligi volunt de quota decimarum, quam notunt consuetudine loci posse tolli vel diminui, per textum in *can. Quicumque* xv. q. 7, *Eccl. Cum homines* 7, *b. t. De decimis*. Quæ certè interpretatio non convenit verbis ejusdem textus: nam is dissentit de ipsis decimis loquitur, non de Ecclesiis, quibus decimæ præstantur. Quare alii hanc consuetudinem de quota decimarum intelligunt, sed quæ à S. Pontifice approbata sit. Verùm hæc sententia merà conjecturâ nititur, & apertè eidem textui repugnat in verbis, *vel loci consuetudine approbata* Pontificis autem nulla mentio sit. Terriò verò consuetudinem hanc transferunt ad mōres Theutonicorum, quos ajunt loco decimarum annuatim præstare solitos certas mensuras, sive fructus colligantur sive non; id ideo posse fieri existimantes propter incertum fructuum eventum; quæ interpretatio planè aliena est. Hostiensis verò verba *d. s. fin. ex lege divina*, intelligit de prædialibus decimis, & subsequenter, *vel loci consuetudine*, de personalibus. Sed & hæc interpretatio solâ conjecturâ ducitur. Ultimò, Joan. Andreæ ejus sententiæ est, quòd putet consuetudine loci non posse diminui præstationem decimarum, sed è contrâ rectè posse auferri; ut sensus sit, quòd decimæ prædiales & personales, non solum necessariò præstandæ sint, sed & quòd ultra decimam ex consuetudine loci deberet, at est nona, octava, sexta pars. Sed & hæc interpretatio sola conjectura est. Quas omnes interpretationes simul congessit Panorm. *in d. s. fin.* quarum ultimam ipse magis pròbat.

7 Cæterùm Dd. ad comminiscendum has varias interpretationes, nulla alia ratio impulit, quàm quòd putent decimarum præstationem esse divino jure introductam, atque idcirco contrariâ consuetudine eam abrogari vel minui non posse, *e. fin. sup. De consuetud.* Ne igitur offendant jus divinum, variè detorquent sententiam *d. s. fin.* Sed falluntur, sicut suprà *cap. 3.* demonstravimus, quò loco hanc distinctionem adhibuimus; quòd decimæ, quatenus subserviunt exhibitioni Clericorum, consuetudine aboleri, vel derogari eis non possit; utpote cum hac specie iuris naturalis sint, adeoque divini: quatenus verò extra causam exhibitionis Clericorum sunt, iuris esse Ecclesiastici, non divini vel naturalis; & consequenter iis locum esse consuetudini, *d. s. fin. De con-*

superior.

Unde alius sensus est *d. s. fin.* quòd scilicet illæ decimæ necessariò solvendæ sint, quæ debentur vel iuxta quantitatem lege divinâ constitutam, quam Ecclesia ex veteri Testamento desumptam novâ sanctione reduxit & innovavit; ut accidit, ubi solvuntur integræ decimæ: vel iuxta quantitatem consuetudine loci receptam, uti sit, ubi solvitur minor quàm decima pars; & tamen hæc quantitas etsi minor, vulgari more loquendi adhuc vocatur decima. Bellarminus *controverfia* 5, *lib. 1, cap. 25, De decimis dubio 1.*

Cui certè consequens est, si quota decimarum (quæ est decima pars) consuetudine loci diminui possit, ut non decima, sed duodecima, vel vigesima vel alia minor pars solvatur, posse & integras decimas eadem ratione consuetudine tolli, dummodò Clericis, quibus aliàs debentur decimæ, aliunde ex proventibus Ecclesiasticis prospectum sit, *argum. eorum qua pascit post de præscriptione decimarum dicam.*

In quo tamen dissentit Did. Covarr. *Variat. resolut. lib. 1, c. 17, num. 8, in fine*, dum apertè improbat consuetudinem, uti irrationabilem & omninò iniquam, quæ laicos omninò ab omnium personalium & prædialium solutione & obligatione eximit in aliqua regione vel Provincia, etiam si ibidem Sacerdotes spiritualia ministrantes aliunde quàm ex decimis congruè possint alimenta percipere. Nimia etenim (addit) hæc est exemptio: siquidem ex ea tollitur recognitio, quam iustissimum & æquisimum est, Sacerdotibus ministrantibus spiritualia exhiberi, aliquo præstito stipendio. Unde ab Episcopis hæc irrationabilis consuetudo admittenda non est, imò penitus rescindenda. Ita Covarr. *citato loco*. Ubi similiter *n. 9.* tractat, an privilegio Romani Pontificis possit laicis competere immunitas à solutione decimarum. Sed hoc antè discussimus.

Cæterùm video eundem Covarr. vel sibi non constare, vel obscurius loqui, quàm intelligi possit. Siquidem *d. n. 8, vers. Henricus tandem cum versas certò certius*, putat decimas ex eo capite, quo naturalis & divini iuris sunt, nempe ut significant & præmonstrant (ut ipse loquitur) ministrantium spiritualia congruam sustentionem, eandemque necessariam, nullâ consuetudine tolli vel diminui posse. Quippe (inquit) ius naturale nec divinum potest consuetudine ullâ tolli nec etiam diminui. Has vero decimas, quæ iure humano tantum introductæ sunt, hoc est, quæ extra alimenta sunt Clericorum, censet

M a s

toll

colliposso consuetudine, quæ rationabilis est, & legitime præscripta, ut & alia, quæ jure Pontificie inducuntur sunt.

Quæ Covarr. sententia posterior apud me exploratissima est, per text. in cap. ult. De consuet. & penult. Infi. De jure naturali, gent. ut & alias comprobavi, sup. cap. 3. Sed quod ad prius attinet, rogo, cur secus sit in consuetudine regionis sive Provincia? Respondet, quia tollitur illa recognitio, quæ iustissimum & æquissimum est Sacerdotibus adhiberi aliquod stipendium. Verum si hæc ratio vera esset, obtineret & in quavis consuetudine loci.

Itaque, ut rem certò concludam, existimo præstationem decimarum, quatenus extra exhibitionem Clericorum sunt, per contrariam consuetudinem abrogari vel ei derogari posse, dum tamen hæc consuetudo rationabilis sit ac legitime præscripta, ut in omni consuetudine contra jus scriptum requiritur, d. cap. fin. De consuet. Nam quæ ratione id privilegio summi Pontificis vel præscriptione fieri potest, eadem ratione & consuetudine fieri poterit. Accedat, quod passim in orbe Christiano consuetudine receptum sit, ut ex certis fructibus nullæ solvantur decimæ, vel saltem aliqua portio: veluti de œno, herbis, oleo, dummodò ex aliis redditibus super sit justa Sacerdotum sustentatio, ut ex Castrensi & aliis refert idem Covarr. d. num. 8, vers. Septimò. Quid ergò impedit, ne & in ceteris rebus eadem consuetudo induci possit?

10 Hinc, ut opinor, factum est, quòd Hispaniarum Reges, præsertim Carolus V. publicis edictis veterint in Hispaniis decimas à laicis exigi, quæ ex consuetudine solvi non solent.

11 Idem apud Gallos cautum dicitur Philippi IV. constitutione, idem quæ pluribus præjudiciis Parisiis confirmatum, narrat & ipse Covarr. dicit. num. 8, vers. Nonò.

12 Sed quia permagni interest, hanc rem habere perspectam & probè cognitam, ideo lubet hinc adferre sententiam D. Thomæ.

Hic igitur in 1, 2, quæst. 87, art. 1, cum hoc argumentum objecisset: *Quod sine determinatione temporis debetur, nisi statim solvatur, obligat ad peccatum: si ergò homines tempore gratia obligarentur ex necessitate præcepti ad decimas solvendas in terris, in quibus decima non solvuntur, omnes essent in peccato mortali ac per consequens etiam ministri Ecclesie dissimulando: quod videtur inconveniens; non ergò homines tempore gratia ex necessitate tenentur ad solvendum decimarum.*

Cui argumento his verbis ibidem respondet: *Ad quintum dicendum, quòd ministri Ecclesie majorem curam debent habere spiritualium bonorum in populo promovendorum, quàm temporalium colligendorum. Et ideo Apostolus noluit uti potestate à Domino sibi tradita, ut scilicet acciperet stipendia victus ab his, quibus Evangelium prædicabat, ne daretur aliquod impedimentum Evangelio Christi. Nec tamen peccabant illi, qui ei non subveniebant; alioquin Apostolus eos corrigere non emisset. Et similiter laudabiliter ministri Ecclesie decimas Ecclesie non requirunt, nisi sine scandalo requiri non possent, propter dissuetudinem, vel propter aliquam aliam causam. Nec tamen sunt in statu damnationis, qui non solvunt in locis illis, in quibus Ecclesie non petunt nisi fortè propter obstinationem animi habentes voluntatem non solvendi, etiamsi ab eis peterentur.*

Hæc D. Th. cujus sententia apertissima est, præterquam quòd ultima illa verba, nisi fortè propter obstinationem, & e scrupulum nobis injiciant. Videatur namque rem clarè, inquit ibidem Cajetanus, sub dubio dicere. Sed quomodo eximit hunc ipse Cajetanus? his verbis: *Ad hoc dicitur quòd qui nolentes dare petentibus ministris decimas, possent allegare aut præscriptionem, aut Ecclesie Romanæ tacitam donationem, eo quòd tam diuturno tempore servit & toleravit, idcirco author sub dubitationis nota hæc dixit. Sed hæc obsecratoria videntur quàm ut capi possint.*

Puto tamen D. Thomam eo casu loqui, quòd decimæ stipendii loco peterentur in subsidium vitæ, populus verò obstinato animo eas detrectaret. Nam peccaret contra illud Matth. 10, dignus est operarius mercedem suam. Idque verisimile videtur, propter exemplum Apostoli à se allatum. Vide latius Navarr. in Manuali cap. 21, num. 30, & Greg. de Valencia Commentar. Theolog. tom. 3, disp. 6, quæst. 5, puncto 2.

Jam de præscriptione videamus, an & quatenus immunitas à non præstandis decimis per eam acquiratur? Et quidem Petr. Rebuffus in tract. De decimis, quæst. 13, num. 55, hanc generalem regulam tradit, quòd nullus, sive Clericus sive laicus sit, libertatem nullas solvendi decimas præscribere possit, etiamsi viveret per mille annos. Hujus regulæ auctores citat Dominieum in cap. 2, col. ult. De præbend. in 6, & Barbatium cons. 35, Sapienter col. 6, in 2, vol. & consequentes omnes alii, qui decimarum præstationem divini juris esse asserunt, de quibus cap. 3, sup. Quæ regula his argumentis fulcitur videtur Primum est, quòd Deus sibi reservaverit decimas in signum universalis domi-

ni, cap. *Tua nobis* 26, & cap. *Cum non sit* 33, h. sic. ergo præscriptione tolli non possunt, arg. text. in l. *Compositis* C. De præscript. 30, vel 40, annor. ubi & in specie tradit Salycetus num. 2. Secundum, si tardius, quam convenit, solvere decimas peccatum est, si nihil solvatur. Quippe tanto sunt graviora peccata quanto diutius infelicem animam detinent alligatam, d. cap. *ut. de consues.* Tertium argumentum est, quod decimæ dicantur tributa egentium animarum, d. cap. *decima* & d. cap. *Tua nobis*. Unde consequens videtur, eas præscribi non posse, cum subtrahere alimenta idem sit quod occidere, l. *Necare* D. De liber. agnosc. Quartum est: Is qui est in mala fide præscribere non potest, cap. *fin. De præscript.* & cap. *Possessor* De reg. jur. in 6, At ille, qui immunitatem à præstandis decimis præscribere nititur, in mala fide est, saltem præsumptione juris; cum contra jus agat, cap. *Qui contra eod. tit. de R. l. in l. Quomodo modum* C. De agric. & censu Quintum: Is qui non possidet aut quasi, non potest præscribere, cum nullâ possessione munitus sit, cap. *Sine possessione* d. tit. De R. l. At laicus jus decimandi non possidet, cap. *Causam* 7, De præscriptionib. ubi hoc argumento utitur summus Pontifex: *Quia cum laici decimas detinere non possunt, eas nullâ valent præscribere ratione.*

At his argumentis non obstantibus, rectius alii existimant, immunitatem sive libertatem à præstandis decimis tempore immemoriali præscribi, etiam per laicum. Si quidem hæc immunitas non consistit in percipiendis decimis ex alienis prædiis, in quo versatur jus decimandi, quod spirituale est, sed ut habeat quis integros fructus absque onere decimarum, quod nec spirituale est, nec quasi spirituale, ac subsequenter nec ejus incapaces sunt laici Covarr. *Variar. resol. lib. 1. c. 17, n. 10*, ubi ita inquit: *Est sciam, laicos incapaces esse quasi possessionis juris percipiendi decimas ex alienis fundis, quæ Ecclesiis debentur: non video alicubi probari eos incapaces esse ad quasi possidendam exemptionem istam à solutione decimarum: cum nec istud jus sit spirituale nec quasi spirituale, non enim est jus percipiendi eas decimas, quæ Sacerdotibus ministrantibus spiritualia debentur; nec easdem decimas verè debitas retinendi; sed jus percipiendi ex agris propriis fructus integros absque detractio- ne decimarum: quod quidem jus esse spirituale vel quasi, ejusque incapaces esse laicos, mihi nondum ex juris Pontificii sanctionibus constat.* Hæc Covarruvias. Ut hinc omnino separandum sit jus decimandi, quod Clericis competit, à jure retinendi fructus

suos integros; quod se habet instar libertatis à servitute, quæ alteri antè debebatur. Nam licet prædium tuo servitutem per prædium meum debeam: libertatem tamen ab ea servitute rectè præscribo per constitutum à jure tempus, l. *pen. Et ult. C. De servit. Et aqua Et l. fin. C. De præscript. longi temp.* Huic sententiæ ad stipulantur. Greg. de Valentia *Comment. Theolog. tomo 3, diss. 6, qu. 3, puncto 2, in fine*, Fernandus Vasquius *Illust. controvers. lib. 2, c. 89, n. 10*, & Navar. *conf. 2, n. 5, De decim.* Cujus verba hic libet adscribere: *Quoniam inquit, quicquid dicant plurimi, qui in hoc possunt allegari, & parum de jure, quo decima debentur, noverunt: veritas est, quod etiam laici possunt usucapere vel præscribere libertatem ab obligatione solvendi decimas, quoad quotam, & ab obligatione solvendi de illo vel illo prædium, à modo Parochus seu Rector habeat ex aliis Ecclesiæ jurebus congruam sustentationem.* Ita Navarrus. Cæterum quod ait, de illo vel illo prædium, idem omnino censendum est, etsi plura sint prædia. Nam cur magis in illo vel illo prædium, quam in aliis sive pluribus, nulla diversitatis ratio subest.

Quibus accedat ratio Rebuffi d. *qu. 13, n. 57*. Nam dum is aperte scribit, quotam decimæ præscribi posse etiam per laicum, ut tantum modò solvat duodecimam, vigesimam vel aliam partem, quia ad hoc, inquit, non est incapax: quis non videt, inde rectè effici, quod & integra immunitas à præstandis decimis præscriptione acquiri possit: cum ejusdem naturæ sit pars cum suo toto, l. *Quæ de tota* D. De revindic. Et tamen semper retento, quod Parochus sive Rector Ecclesiæ habeat aliunde sustentationem, prout dictum est antè.

Quare non obstant argumenta supra in contrarium adducta. Nam quod attinet ad primum, quo diximus, Deum sibi reservasse decimas in signum universalis dominii; Respondetur, Summos Pontifices citatis locis respexisse ad præceptum veteris Testamenti, quo jubebantur decimæ reddi Deo. *Levit. ult. c. in fine*, ubi his verbis: *Omnes decima terra, sive de frugibus sive de pomis arborum, Domini sunt, & illi sanctificantur.* Similia alibi extant, ut videre est supra c. 3. Non quod præceptis veteris Testamenti alligentur Pontifices, sed ut eo magis constitutiones suas de decimis imitatione veteris legis confirmant. Ut enim illæ decimæ prospectu divini cultus pro Levitis introductæ fuerunt: ita non minus decuit, easdem decimas repeti & institui in Ecclesia Christiana pro Clericis, ratione divini ministerii. ¶

Secundum argumentum ideo non obstat, quod præsupponat peccatum in tardius solvente decimas. Quare non procedit argumentum eo casu, ubi peccatum non vertitur; ut in iis, qui privilegio summi Pontificis, vel consuetudine, vel aliâ permissione juris à solvendis decimis immunes sunt.

Tertium, Quartum & Quintum, argumenta, supra cap. 9. discussimus, quæ idcirco hic non repetimus.

18 Quod verò transactio tolli vel saltem immi-
nui possit præstatio decimarum, probat textus in
c. 2. *Et Veniens* 6. de transact. *Et in c. Ex multiplici* 4.
De decimis Idque non tantum, ubi Clerici inter
se transigunt, sed & si cū laico facta sit transactio,
d. c. 2. *Et ibi Bernar. in fine gl. ibid. Et Hostiensis, Et*
facit textus in c. 2. De his qua sunt à Pralat. dum mo-
dò auctoritas Episcopi vel summi Pontificis
transactio accesserit; alioqui transactio perpe-
tua non est, sed personalis, hoc est, personam
Clerici transigentis non excedit, dicitur iuris. Nam
cū in alienatione rei ecclesiasticæ, qualis est &
transactio, l. *Non solum* 4. G. De præditi. *Et aliis reb.*
requiratur consensus & subscriptio Capituli, si
Ecclesia est Cathedralis, can. *Sine exceptione* xii. q.
2. si inferior Ecclesia, Episcopi assensus, can. *Pla-*
cuit ead. q. 2. necesse est, & in transactioe perpe-
tua, ejus auctoritas interveniat, d. c. 2. *Et d. c. Ve-*
niens. Sed in Monasteriis, quæ Conventum ha-

rent, hoc amplius est, ut transactio etiam tem-
poralis de decimis iniuri non possit, nisi & con-
sensus, saltem tacitus, ipsius Conventus accedat,
c. *Continebatur* 2. De his qua sunt à Pralat. *Et c. 2. De*
reb. Ecclesia non alienan. in Clement. idem commu-
niter obtinet & in aliis Prælati. ut non mius
hi in transigendo Capituli sui consentum adhi-
bere teneantur, c. 3. *Et ibi Panor. n. 3. eod. tit. De*
transact. Licet enim Prælati à jure generalem
administrationem habeat in rebus Ecclesiasticis,
c. 2. De donat. non tamen eâ continetur transactio,
quæ quædam alienatio est, l. *Mandato generali D.*
De procurat. juncta d. l. Non solum.

Ubi tamen meminisse oportet, quod trans-
actio in decimis ita demum procedat, si in vic-
cem compensationis nulla res temporalis inter-
venit: veluti, si simpliciter agri certi utrimque
adsignentur, d. c. 2. De transact. vel ne decimæ ex
quibusdam agris præstentur, c. 3. h. 2. De decimis.
Nam ut pecunia, aut alia res pretio æstimabi-
lis transactiois nomine decur, jure improbatum
est, c. *fin. De rerum permut.*

Postremus modus est exemptionis à decimis, si
si remittantur à Clerico, cui debeatur, vel ratio-
ne paupertatis, vel scandali vitandi causâ, exem-
plo divi Pauli *Ad Cor. 1. 0. circa finem, Et 2. ad Co-*
rinth. 11. ut ante meminimus hoc eod. cap. ex D. The-
ma.

CAPUT XVIII.

De Judicio decimarum.

SUMMARI A.

1. In decimis ab executione proceditur.
2. Cujusque rei iudicium est possessorium ac petitorium.
3. Ut & decimarum.
4. Possessorium iudicium triplex.
5. Possessorium adipiscende iudicium decimarum, tam in Parocho quam in aliis.
6. 7. De possessorio retinenda & recuperanda.
8. De petitorio iudicio.
9. Actio de decimis in hoc iudicio.
10. Virisque iudicii accumulatio.
11. Iudicium de decimis summarium.
12. De iudice decimarum quo ad possessorium & petitori-um, item & de aliis rebus spiritibus. *Et n. 13.*
14. Panor. mitani de iudicio.

15. In decimis privilegio concessis quis iudex.
16. Item quis in locatis decimis iudex.
17. Item quis in venditis decimarum fructibus.

Postremo hoc Cap. tractandum est de iudi-
cio decimarum, quod, quale & coram quo
iudice instituendum sit. Illud initio præ-
mittentes, quod contra debitores decimarum
nullo iudicio opus sit, ubi res in confesso est,
hoc est, debitor decimas se debere non negat, nec
tergiversandi causam habet. Nam contra eos ab
executione, si ve præcepto iudicis Ecclesiastici
proceditur per censuram Ecclesiasticam, ut est
textus in c. *Per venit* 5. cum cap. seq. *Et c. Ex parte* 2. 1.
cum cap. h. 1. De decimis. *Et cap. 2. De iudicio in Cle-*
ment. remotâ etiam appellatione, cap. 3. Et cap. Tu-
notis

nobis 26, in fine h. 1. eo quod constituti juris regula sit, omnes ad decimarum functionem obligari, sicut supra cap. 4. comprobavimus. Sed quia fortasse è contra reus exceptionem consuetudinis, aut prescriptionis, aut aliam, de quib. sup. proximo cap. dictum est, objicit, atque idcirco necessario ad iudicium decurritur, dispiciendum nobis hic est breviter, quid tunc factu opus sit in constituendo & persequendo hoc iudicio.

2 Ut igitur in qualibet re, de qua contenditur, solet duplex iudicium institui, unum ratione possessionis, alterum ratione proprietatis, l. Ordinarii 13, C. De rei vindic. cap. ult. sup. de iudicis, cap. 1, & passim totis sup. de causis possess. & propriet. Unde illud possessorum iudicium dicitur, alterum petitorium.

3 Ita & in decimis prædialibus idem usu venit, ut vel ratione possessionis moveatur quæstio, vel ratione proprietatis, id est, iuris, quo quis contendit ad se decimas pertinere.

4 Hoc autem possessorum iudicium tribus ex causis intentatur, aut ut adipiscamur possessionem, aut semel adeptam retineamus, aut amissam recuperemus, § sequens Instit. De interdictis, & l. 2, § hac autem interdicta d. eod. tit. arg. l. Quoties 20, D. De servitutib. & l. fin. D. Vti possidetis. Quare primum adipiscendæ possessionis appellatur, alterum retinendæ, tertium recuperandæ. Intelligendo per possessionem hic quasi possessionem, quæ est rerum incorporalium. Nam quamvis rerum incorporalium nulla propriè sit possessio (ut & aliàs monuimus) tamen usurpata est, ut & harum rerum simpliciter possessio dicatur, c. Olim 17, De restit. spoliat. l. 1, in fine V. possidet C. De servit. & aqua, cap. Ad aures 6, De præscriptis.

5 Itaque quoad decimas, possessorum adipiscendæ iudicium tunc intenditur, quando quis decimarum possessionem, quam antè non habuit, sibi acquirere contendit, quod facile est in Parocho loci, cui ideo statim addiciter possessio decimarum, non audito etiam iure alterius, ne potè quod iure communi ad eam, non ad alium pertinent decimæ, id est jus decimandi, c. 2, De restit. spoliat. in 6, & latus dixi sup. cap. 8. Ideoque Parochus loci ad decimarum possessionem consequendam in suo libello complectetur, quod ejus loci, in quo colliguntur fructus, sit Parochus, & idcirco petat sibi adiudicari possessionem decimarum. Rebuff. de decimis 9. 9, in pr. Quod non est in aliis Clericis, sive laicis, qui pos-

sessionem decimarum non antè acquirunt, quam legitimum titulum probaverint; veluti in Clerico, quod decimandi ius habeat rex privilegio, prescriptione, vel simili titulo, de quo latus sup. c. 9, & 10. Item in laico, quod is vel privilegio S. Pontificis ius decimandi assecutus sit, vel maiores sui ante Concilium Lateranense decimas in feudum receperint, & sic in se devolutæ sint. Nec enim laicus ullum alium titulum possessionis adipiscendæ obtinere potest, vide c. 13, supra.

6 In possessario retinendæ narrat Parochus loci vel alius Clericus, qui decimas possidet, se esse in possessione iuris percipiendi decimas, ac proinde se rogare, ut contra turbantem possessionem suam, vel recusantem decimas solvere, iudex se teneatur & manuteneat. Rebuff. d. quæst. 9, num. 3, & 4. Menoth. de retinenda possess. remedio 3, n. 134.

7 In possessione verò recuperandæ possessionis concluditis, qui spoliatus est possessione decimandi, ut in possessionem pristinam, quam habuit, restitatur, d. c. 2, De restit. spoliat. in 6, Et semper observato, quod Parochus loci, sive contra Clericum sive contra laicum agat ratione possessionis, statim sine mora admittendus sit, reiecto iure alterius in onus probationis.

8 Quod ad petitorium iudicium attinet, quod diximus versari circa proprietatem rei, eo tunc experimur, quando petimus per iudicem declarari, nos dominos esse huius vel alterius rei controversæ, si ea corporalis sit; si incorporalis, ius nobis competere, veluti in proposito argumento, decimandi ius ad se pertinere, formabitque libellum suum actor, si Parochus est, hoc vel simili modo: Cum Parochus sim talis loci N. peto per iudicem sententiâ tuâ declarari & adiudicari mihi decimas eiusdem loci, meumque ad verfarium condemnari ad solvendas præteritas decimas, & continuandam earum solutionem in posterum. Et hoc, quando contra possessores prædiorum agitur: si contra alium, qui est tantum in possessione iuris decimandi, petet Parochus declarari sibi competere ius decimandi & alteri silentium imponi. Sed quæ actio? Conditione ex canone, quo ius decimandi inductum est, ut toto tit. De decim. aliisque locis citatis à nobis sup. cap. 1. Cum enim nulla actio pro decimis à iure Canonico prodita sit, recurrentum est ad conditionem ex canone, instar conditionis ex lege, l. unica d. De condit. ex lege. Quamvis

necesse non sit, hanc conditionem ex canone, hoc jure Canonico exprimi, sed sufficiat factum perspicue proponi in iudicio, *cap. Dilatus 6, sup. De judiciis.*

Ubi verò alia persona Ecclesiastica prærendit jus decimandi, vel ex privilegio, vel ex consuetudine, vel præscriptione, sive alio titulo legitimo, necesse est, prius jus suum in iudicium deducat, & deinde petat declarari ad se spectare jus decimandi, suumque adversarium condemnari, ut à perceptione decimarum desistat, sive is Parochus loci sit, sive alias Clericus.

¹⁰ Potest & utrumque iudicium, tam possessorium quàm petitorium, in eodem libello sive narratione, cumulari & proponi, prout visum fuerit actori, *per text. in cap. 2, c. 3, & passim sup. De causa possess. & propriet.* Sed caveat Clericus, aut alius quispiam, ne possessorium iudicium intendat contra Parochum loci; eo quòd Parochus fundatam intentionem suam habeat ex jure communi contra quemlibet, ut & antea monuimus.

¹¹ Est autem iudicium de decimis summarium, hoc est, in quo simpliciter & de plano ac sine strepitu & figura iudicii proceditur, *c. 2, De iudic. in Clement.* solà hac solemnitate adhibita, ut sententia definitiva in scriptis feratur, *cap. Sepè De verb. sign. in Clement.* Si tamen iudicii solemnitates omnes vel pro parte intervenerint, partibus non contradicentibus, non indecircò infirmabitur processus iudicii, *d. c. Sepè in fine.*

Sed consequenter hęc videamus de iudice decimarum, in quononnulla contentio est inter Doctores. Inter omnes quidem convenit, si de decimis petitorio iudicio agatur, adiri oportere iudicem Ecclesiasticum, ut in reliquis causis Ecclesiasticis, præsertim spiritualibus, *cap. 1, sup. De judiciis.* At decimandi jus spirituale est, ut probat text. *in c. fin. De rer. permutat. c. c. Tua 25, in princ. h. sit. de decimis.*

Tota verò controversia est quoad possessorium de decimis iudicium, coram quo iudice exercendum sit. De qua re discrepantes Doctorum sententias vide apud Panorm. *in c. 1, num. 6, De juram. calumnia, & Did. Covarr. Præf. quest. c. 35,* qui generaliter disputant de possessione rei spiritualis, an ea temporalis sit; & consequenter ad notionem iudicis secularis pertineat. In specie verò de possessione decimarum disputat Petr. Rebuff. *de Decimis qu. 10, & Azorius Institut. Ado-*

ral. p. 1, lib. 7, c. 25, Sed breviter nos eorundem rem complectamur.

Igitur primò omnium à nobis constituendum est, possessionem rei planè separatam esse ab ejus proprietate, *per text. in l. Naturaliter 12, §. 1, D. De acq. possess. ubi his verbis textus, Nihil commune habet proprietate cum possessione, & ideo non denegatur ei interdictum Vti possidetis, qui cepit rem vindicare.* Idem probat textus *in c. Pastoralis 5, sup. De causa poss. & propriet.* Unde cum prorsus sit diversa ratio possessionis à proprietate, non idem igitur iudicium semper in utraque spectandum est, etiam quòd attingat ad spiritualia. Ut ecce, de matrimonio rectè cognoscit iudex secularis, si illud adulterio violatum sit. Item rectè restituit conjugem, si is ab altero discesserit. Item compellit conjuges ad præstanda mutua obsequia: quia hæc in facto consistunt & possessionem magis matrimoniale, quàm jus sive proprietatem matrimonii concernunt. Ac si matrimonium negetur, aut obtendatur illegitimè contractum esse: hujus rei cognitio, cum proprietatis causam contineat, non ad iudicem secularem, sed ad Ecclesiasticum deferenda est, quamvis & de possessionis causa etiam possit adiri iudex Ecclesiasticus. Videmus enim pro observatione juramenti iudicem secularem rectè adiri, etiam si juramentum spirituale sit, ut est text. *in c. 2, De iurejur. in 6,* quia & hæc res possessionem magis respicit quàm proprietatem, licet & coram iudice Ecclesiastico de ea agi possit, *cap. ult. de foro competet. c. d. lib. & tamen, ubi in juramento proprietatis causa vertitur, pura, an legitimum sit juramentum, an illegitimum, obligatorium vel non obligatorium, solius iudicis Ecclesiastici cognitio est, cap. Novit, 13, circa fin. sup. De iudic.*

Quare idem est & in decimis: nam si Parochus loci agat interdictò adipsam, vel recuperandæ possessionis contra laicum, rectè adit & iudicem secularem: si neget laicus se jure debere decimas, propter consuetudinem loci, aut præscriptionem, vel alia ex causa, hujus cognitio ad iudicem Ecclesiasticum referenda est, quòd hæc scilicet specie de jure proprietatis agatur, per ea, quæ tradunt Panorm. *in d. cap. 2, n. 8, Bartolus in l. Tutia 19, v. Solutio maxim. & Covarr. d. cap. 359 in secunda conclus.*

Quamvis ipse Covarr. ibidem ab hac sententia dissentiat, ex illa, ut existimat, juris Pontificiæ

ficii regula, quæ dicitur, causas Ecclesiasticas tractandas & examinandas esse apud Judices Ecclesiasticos, e. 2. *sup. De iudiciis*. Constat verò, addit, causam possessionem etiam simplicem, ind. *stinctè* dici Ecclesiasticam, *cap. unie. De caus. poss. & propriis in Clement. & in cap. un. De sequestr. poss. & fruct. in Clement.*

Quæ tamen jura iudicio meo non probant dictam juris Pontificii regulam. Sed propius ad eius confirmationem accedere videtur *cap. Causam 7. sup. De prescrip.* ubi negat textus decimas decineri posse à laico, non aliâ ratione, quàm quòd jus decimandi spirituale sit; ergo & detentio sive possessio eorum spiritualis videtur. Interim idem ipse Covarr. *d. c. 35. numer. 2.* prædicat juris Pontificii regulam, ut ipse vocat, non ita planè iustit, quin censet posse Judicem sæcularem compellere laicum reculantem decimarum solutionem, cum tantum agatur, inquit, an decimæ sint solutæ, vel teneatur ille solvere, vel alius, non autem de iure decimarum, nec de exemptioe aut privilegio. Ecce Covarr. re ipsâ incidit in priorem sententiã.

Quæ ut explicatio sit, subjiciam hic distinctionem Panormit. *in d. cap. 2. De juram. calum.* ubi cum generaliter de possessione rei spiritualis disputationem instituisse, variasque doctorum sententias recitasset, tandem distinctione quadam ita differentes inter se conciliat. Aut enim queritur, inquit, de re merè spirituali, aut quasi spirituali, aut de re merè temporali. De re merè spirituali, quando de re spirituali disceptatio est; veluti, an matrimonium vel collatio beneficii Ecclesiastici valeat; vel an quis iure teneatur ad solvendas decimas, & similia, quæ ad Judicem sæcularem non pertinent, ne quidem incidenter, *cap. Tuam supra De ordine cognit. cap. Lator. inf. Quis filii sint legitimi. cum similib. præcipud textus est in cap. 2. sup. De iudiciis.* De quasi spirituali, quando agitur possessorio, habente causam proprietatis annexam, utpote quia in eo aliqua probatio proprietatis requiratur, ut in iure patronatus, *cap. 3. eod. tit. De iudic.* vel si agatur ad restitutionem conjugis, quæ post spoliã contracta cognita fuit, *cap. Extransmissa 8. cap. Ex parte 14. De reser. spoliat.* His duobus & similibus casibus Judex Ecclesiasticus necessariò aditur; quòd matrimonii ius etiam in quæstionem veniat. De merè temporali contenditur, quando res nihil spirituale in se continet, neque annexum habet; veluti cum de eo quòd merè facti est queritur. Exempli gratiã, si Clericus agat contra lai-

cum retinendæ possessionis suæ Ecclesiæ, nam hoc casu rectè recurrit Clericus ad Judicem sæcularem, ut is laicum cõibeat à turbatione Ecclesiæ. Et sic in cæteris, ubi facti, non iuris, quæstio vertitur.

Non obstat textus in *d. cap. Causam De prescrip. 16*. Tamen enim res spiritualis possideri non possit à laico, non tamen ideo consequens est, possessionem rei spiritualis esse spirituales; siquidem possessionem decimarum ex effectu suo metimur, quæ est, ut aliquod commodum ex ea capiatur; quòd cum in laicum regulariter non cadit, idcirco rectè dicimus, laicum decimas possidere non posse, licet alioquin possessio per se spectata non sit spiritualis. Sicut è diverso videmus in iure patronatus, quòd etsi per laicum possideri possit, non tamen ideo merè temporale est, cum eius cognitio ad Judicem Ecclesiasticum pertineat, e. 3. *De iudic.* Itaque ut rem summam complectar, quòd atinet ad præsens argumentum de iudice decimarum; si de sola earum possessione sive acquirenda, sive retinenda, sive recuperanda agatur contra laicum, non minus laicus Judex quàm Ecclesiasticus aditur; cum hæc res sit utriusque fori, *arg. c. 2. De iurejur. in 6. & c. fin. De foro compet. eod. lib.* Sin de ipso iure decimandi, ad solum Ecclesiasticum Judicem causa refertur, *d. cap. 2. De iudic.* Dixi, contra laicum; nam si contra Clericum, semper & in quavis causa cognoscit tantummodò Judex Ecclesiasticus, e. *Si diligenti 2. De foro compet. & Auth. Statuimus C. De Episcopis & Clericis.*

Illud quæ situm fuit, si ex privilegio S. Pontificis ius decimandi laico concessum sit, uter Judex, laicus vel Ecclesiasticus, adiri debeat? Et magis est, quòd Judex laicus, ex sententia Petri Redussi *de Decim. c. 10. numer. 39.* & Covarr. *Præf. quæst. cap. 35. num. 2. vers. 3.* Et ratio est, quia censetur in dubio eiusmodi ius decimandi naturam spiritualitatis, auctoritate Ecclesiæ sive S. Pontificis, exuisse, à quo hoc ius decimandi tamquam spirituale introductum fuit.

Idem est & in conductore decimarum, ut hic quoque ratione mercedis rectè conveniatur eorum Judice sæculari. Covarr. *d. num. 2. vers. Quintus.* Quia hoc in casu non de iure decimandi agitur, cuius ne quidem possessio in conductorem transit, *l. 2. C. De prescrip. 20. vel 40. annor. l. Quamvis 2. §. 1. D. De acquir. vel acris posses. & l. Officium 9. D. De rei vind. sed tantummodò actione locati, propter commoditatem fructuum à conductore percipientium, e. 2. sup. De locatis & conductis.*

N

Idem

17 Idem servandum est in venditis fructibus decimarum, ut & in his laicus Judex a deatur, si emptor laicus sit, ob eandem rationem. Atque hæc hæc tenus de decimis. Nunc de primitiis & obla-

tionibus, quæ & inscriptione ejusdem tit. Decretalium de decimis continentur, breviter dispiciamus, ut ita tractatus noster plenior sit & perfectior.

CAPUT XIX.

De Primitiis & Oblationibus.

SUMMARIÆ.

1. Primitiæ quid, in quem usum & quo jure instituta.
2. & 3. An juris divini vel naturalis sint.
4. Ut primitiæ juris naturalis sunt, cum explanatione l. Si et si 28. §. consultuit D. De petit. hæred.
5. Religio erga Deum ut naturalis jure est.
6. De quantitate primitiarum.
7. & 8. De oblationibus in genere & specie.
9. Præceptum veteris testamenti de oblationibus à Gregorio Pont. repetitum an liget.
10. Differentia primitiarum, oblationum & decimarum.

Primitiæ sunt prima frugum obventio sive ejus pars Domino offerenda, in usum Sacerdotum, c. 1. De decimis, quæ & in veteri Testamento non mihius quam decimæ solvebatur. Exodi 22. Decimas eas & primitias tuas non tardabis reddere: & eod. lib. cap. 23. Primitias frugum terra tua deferes in domum Domini Dei tui. Et Malachia tertio capite conqueritur Deus de Judæis de non solutis decimis & primitiis. Instituta verò erant, ut populus primitias offerendo gratias ageret de beneficiis à Deo receptis. D. Thom. in 2. 2. quæst. 86. art. 4. in respons. Has & sacri Canones postea probaverunt, & secuti sunt in can. Moderamine, in can. Dots & in can. Revertimini xvi. quæst. 1. Gregorius VII. in Conc. Lateranensi: Operiet autem congruentius, inquit, nos decimas & primitias, quas jure sacerdotum esse sancimus, ab omni populo accipere. Refert Gratianus in can. 1. xvi. quæst. 7. Quo fit, ut primitiæ in Ecclesiarum bonis numerentur, c. Causa 13. inf. De verb. signif.

2 Sed quæstionis est, An primitiæ juris divini sint? De jure veteris Testamenti non ambigitur, ut probant supradicta loca. Neque obstat alius locus Exodi 25. cap. Loquere filiis Israel, ut tollant tibi primitias, ab omni homine, qui offert ultionem, accipietur eas, quasi primitiæ non præcepti, sed arbitrarie fuerint. Sed responderetur, primitiarum nomine accipietur, quæ populus offerebat ad tabernaculi fabricam & ornatum. Azorius Inst. Moral. p. 1.

lib. 7 c. 27. Utrumque idem, certum est hoc præceptum veteris Testamenti, ut & cætera præcepta, per Christi mortem abolita esse, ut probavimus supra cap. 3.

Nihilominus putat Pet. Rebuffus in tr. de Decimis quæst. 1. n. 21. cum nimis sequitur primitias adhuc hodie esse divini juris, seu potius, ut mentem ejus interpretor, juris naturalis, quia illæ in compensationem sive indicium præstantur beneficiis à Deo receptis. At naturale jus dicitur se gratum præbere oportere ei, à quo beneficium accepit. Quod & existimat Dominicus Soto lib. 9. de Inst. quæst. 3. art. 4. D. Thom. verò 2. 2. quæst. 86. art. 4. ut eum allegat & sequitur Azor. d. c. 27. vers. 5. quaritur, primitias partim naturalis juris esse vult, partim juris Canonici. Quomodo enim, ait, decima jure naturali debetur & solvitur, quandoocumque necessaria est ad commodum Parochi vicium, vel ad proficiendum supremum Dei in res omnes dominatum & imperium: secus verò, non naturali, sed Pontificio jure debetur (ut & supra d. c. 3. explicavimus:) sic etiam primitiæ, quatenus sunt ad usum sacrum & honorem, ad cultum divinum, naturali jure solvuntur: secus verò jure tantum Pontificio. Hæc Azorius d. cap. 27. Idem Gregorius de Valentia Comment. Theo. log. tom. 3. dist. 6. quæst. 6. puncto 4. in fine, sed paulò aliter, cuius hæc verba sunt: Primitiæ non ex aliquo naturali aut divino præcepto, hoc quidem tempore offerri debent (cum his præceptis satisfiat sustentando quocumque modo sufficienter ministros, & offerendo qualescumque alias res externas in honorem Dei) sed ex decreto Ecclesie, juxta receptam locorum consuetudinem & necessitatem ministrorum Ecclesie. Citat ibidem & Sylvestrum V. Decimanum 3. ubi refert eum asserentem, posse tolli obligationem solvendi primitias per contrariam consuetudinem, eo modo, quo potest alibi tolli per contrariam consuetudinem obligatio solvendi decimas.

Quæ etsi vera concedamus, non tamen tollunt rationem illam, quæ primitiæ institutæ dicuntur: videlicet ut primitias offerendo Deo gratiæ reddantur, quod juri naturali convenire viderur, ut

supra

Suprà dictum est. Nam & hinc voluit Rebuff. in d. quæst. 1. nu. 11. & seq. non valere consuetudinem, ut nihil pro primitiis offeratur Deo; cum juris naturalis præcepta divinâ quadam providentiâ cõstituta sint, adeoque immutabilia permaneant, ut loquitur Iustin. in § penult. Inst. De jure naturali.

4 Sed huic facile occurritur, quòd ratio primitiarum ad præcepta juris naturalis referri non possit, sed ad solum instinctum naturalem, quo solemus propendere in benefactores nostros, non per speciem obligationis, sed liberæ remunerationis. Quod satis liquet ex Ulpiani responso, in l. Sed etsi lega 28. § consuluit D. De petu. hered. quo liberalitas nullam obligationem & actionem inducit contra eum, qui liberalitatem expertus est: alioqui ea in petitionem hæreditatis veniret, & Naturaliter 9. & passim legib. seqq. D. eod. tit. Ergò primitiæ verè juris naturalis non sunt.

5 Scio quidem religionem erga Deum esse juris naturalis, ex l. 2. D. De justit. & jure, sed id in genere verum est, ut aliquo saltem religionis cultu Deum agnoscamus; at in specie, ut hoc vel alio certo modo divinus cultus Deo exhibeatur, ad jus naturale non pertinet, sed id fit vel ex ordinatione Ecclesiæ, vel per cujusque nationis lege, sive moribus, sive arbitrato.

6 Quâ autem quantitate primitiæ solvendæ sint, non ex veteri lege constat, nec Ecclesiastica: nisi quòd in veteri lege ex traditione Magistrorum inoluerat ad coercendam avaritiam istorum sacerdotum, ut illi, qui quadragesimam partem solverent, maximam dicerentur præstare, qui sexagesimam, minimam partem; cætera portiones intermediæ offerentium arbitrio relictae erant, c. 1. hoc tit. De decimis. In lege Ecclesiastica ne quidem ulla talis ratio est; sed hodie, consuetudinem loci sequimur, ut notat in d. c. 1. Innoc. At putat Azorium d. cap. 27. usum & consuetudinem primitias magna ex parte sublatas esse, & legem de illis solvendis ferè ubique antiquatam; & ubi hujusmodi lex erat, minimè primitias solvi, nisi petantur à Clericis.

7 Jam quod ad oblationes atinet, eas decimas, inquit textus in c. Causa 13. inf. De V. S. quacumque de propriis & licitis rebus Ecclesiæ à fidelibus offeruntur; sive id fiat in ultima voluntate, sive inter vivos, tam de rebus immobilibus, quam mobilibus, per text. in cap. Cum inter 24. inf. d. tit. De V. S. can. Statuimus 6. xvi. quæst. 2. Panor. in d. c. Causa.

8 Sicut igitur quando aliquid homini donatur, dicitur donatio, ita quando Deo sive Ecclesiæ, ob-

latio à jure nominatur. Consuetudine tamen specialiter obtentum est, ut ea, quæ sub Missæ sacrificio offeruntur, solo oblationis nomine contineantur, quorum meminit textus in can. Omnis Christianus de consecr. dist. 1. in can. Duo in fine xii. quæst. 1. in can. Qui sacerdos, cum c. fin. x. quæst. 1. videnturque hæc speciales oblationes inductæ ad imitationem veteris Testamenti. Cùm enim Exodi cap. 23. dictum esset: Non apparebis in conspectu meo vacuus; Gregorius V. l. in Synodo Romana id traduxit ad Missarum oblationes in d. can. Omnis Christianus, ita inquit eos: Omnis Christianus procuret ad Missarum solemnitas aliquid Deo offerre, & ducere ad memoriam, quod Deus per Moysen dixit: Non apparebis in conspectu meo vacuus.

Unde hic incidit quæstio, An ad hujusmodi oblationes Missales ex præcepto obligemur? Et magis est, quòd non; eo quòd præceptum sit veteris Testamenti ceremoniale, quod utique per mortem Christi sublatum est, ut supra à latius probavimus cap. 3. & facit c. unic. sup. De purificat. post partum. Neque movere nos debet, quòd à Gregorio VII. ut antè dictum est, rursus repetitum & renovatum fuerit apud Christianos; quia id usu populari receptum non est, ut necesse est, in qualibet constitutione, quæ antè non ligat, quàm moribus utentium approbata sit, can. in istis § leges cum c. seq. dist. 4. vel saltem in disuetudinem abiit. Quare d. can. Omnis Christianus, eatenus servandus est, quatenus dicat consuetudo loci offerendum esse sub Missa; ita quòd hæc consuetudo obligandi animo introducta fuerit: quod inde colligitur, ubi hæc oblationes in Clericorum necessariam sustentationem aut in fabricam sive alium usum pium conferuntur. Alioqui si per modum liberæ devotionis hæc oblationes fiant, consuetudo loci neminem obstringit, ut eleganter explicat Dominicus Soto, quem omnino vide, de iustitia & jure, lib. 9. quæst. 3. art. 1. vers. Dubium autem deinde, & Azorium d. lib. 7. Inst. Moral. c. 7. quæst. 11.

Porrò has oblationes à decimis & primitiis ita distinguiamus: quòd oblationes immediatè fiant Deo, divini cultus causâ, licet postea in Sacerdotum vel alium pium usum cedant; Decimæ verò similiter quidem Deo persolvantur, sed prospectu domini supremi, quod sibi Deus in omnes reservavit, tamen si & hæc in usum quoque Clericorum convertantur. Et primitiæ præstantur testandi grati animi causâ, propter primos terræ fructus feliciter creatos ex benignitate Dei.